

Megjelenik
minden vasárnap

Szerkesztési szállás.

b.-farkasutca 16. sz hova
a lap szellemi részét illető
közlemények címzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereskedése, hová az előfizetési-pénzek legcélszerűbben postautalvánnyal küldendők.

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Figyelmeztetésül. (L—t.) — Az erdélyi ev. ref. tanárok ez évi értekezlete Szászvároson. — A negyedik evangélium, mint Jézus tana és élete megismerésének kutforrása. (W. F. Loman után) — Nyílt válasz Szász Domokosnak. Dr. Kovács Ödön. — A szerkesztő észrevételei. Szerk. — Lapszemle: A magyar reformált egyház szervezetére s megállapítandó rendszabályokra vonatkozó tervjavaslat. (Folyt.) Tóth Sámuel. — Vidéki élet: A sepsi egyházmegyéből. Az egyházmegyei vizsgálatról. Kisantal Sámuel. — Irodalmi szemle. — Külföld. (Olaszország, India). — Tárca: A kányaberkli parochia (Elbeszélés a papi életből.) Irta: Bányai Géza. V. (Folyt.) — Egyházi és iskolai hírek. — Körösvények.

Figyelmeztetésül.

(L—t.) Mig tanári értekezleteink a korábbi években tulnyomólag az egyes tanodák helyi viszonyainak bírálatával s egy-egy elméleti kérdés megvitatásával foglalkoztak, addig tanáraink ez idei szászvárosi összejövele — a mennyiben a nyilvánosságra jutott tudósításokból kivehetni — nevezetes gyakorlati eredmények létrehozását igéri.

A tanügyi előadói intézmény már is életrevalónak bizonyult; nem csak a tankönyvek szakszerű bírálatának megindítása s a tanári értekezleten való elintézése; hanem a mi még fontosabb, a tanrend, tananyag beosztása s a középtanodai oktatás vezér-elvei megállapítása is ez intézmény életbeléptének révén vált az idej értekezlet tanácskozása s általánosságban való megállapodás tárgyává.

Áz eredeti motio ugyan csak épen a „szervezet“ jogilag ma is fenálló határozatainak teljes érvényre juttatását célzá — az értekezlet azonban eljöttnek látta az időt, hogy az állam reform-ígéreteire tovább ne várakozzunk, hanem fogjunk hozzá magunk a reform munkájához és saját erőnkön végezzük a magunk teendőjét. Nem kívánunk ezutal annak vitatásába becsátkozni, ha vajjon csak-

ugyan mellőzhetjük-e egészen az állam egyszer csak elkövetkező ujitásai vezérelveinek figyelembevételét, s így: eszélyos-e egészen függetlenül az államtól a magunk utját járni; nem vitatkozunk e felett, már csak azért sem, mert értekezletünk megállapodásait nem ösmerjük, sőt, mint látszik, még maga értekezletünk sem egészen, miután még egyszer át kívánja az új javaslatot, végformulázásában, tekinteni, hogy ráüthesse a maga pecsétjét.

De épen ennél a körülménynél fogva vagyunk kénytelenek az értekezlet eljárására nézve egy megjegyzést kockáztatni, melynek figyelembevétele épen azoknak állana leginkább érdekükben, a kik maguk újítási munkáját siettetni, az állam idevonatkozó intézkedéseit be nem várva, is siettetni akarják.

Vonatkozik pedig e megjegyzés egyházzervezetünk fennálló rendjének figyelembevételére. Mert mig a tanári értekezlet — hogy így mondjam — közjogi helyzete a véleményadás körén belől esik, addig a határozathozatal joga ily mélyreható kérdésben, a közgyűlést illeti meg; a közgyűlés határozathozatalának pedig — ismét a törvény értelmében — szükségképi előzménye az ig. tanács felyülvéleményezése s végül: e felyülvéleményezés csak is a közgyűlés előtt egy hóval beérkezett ügyekre nézve történhetik meg. Ha tehát akarjuk, hogy a tanári értekezlet kérdéses terve még az idej közgyűlésen határozattá emeltessék: e törvényes előzményeknek elég kell, hogy tétessék, más különben nyilván, vagy egyáltalán elhatározás alá sem kerülhet a terv ez idén; vagy a közgyűlés souverain jogánál fogva tárgyalás alá veheti ugyan, de mindenesetre csak felületesen, a nyilvánosság színén előzetesen lefolytatott megbíralás és kitisztázás nélkül, a minél nagyobb hiba egy ily fontos, életbevágó s évek hosszú sorára számított alkotásra nézve, nem is volna elkövethető.

S miután abban az esetben, ha az új tanterv csakugyan jó és megfelel a kor követelményeinek, magunk is hajlandók vagyunk érvényre emelését csekély erőnkkel támogatni: óhajtanók, hogy az illetők e törvényekre hivatkozó figyelmeztetésünket megszíveljék s olyképp járjanak el, hogy a törvény idézett határozatainak minden irányban elég tétessék. Ajánljuk főlshólalásunkat tanár-testületeink szives figyelmébe.

Az erdélyi ev. ref. tanárok ez évi értekezlete Szászvároson.

Második nap ápr. 16.

E napon következő nevezetesebb tárgyak kerültek szónyegre:

Lóte Lajos, n.-enyedi tanár ismerteti Szenté Józsefnek „Utmutatás az elemi számvetés természet-szerű tanításában, népiskolai tanítók és képezdei tanulók számára“ című munkáját és végül ajánlja vezérkönyvül az elemi oktatásban az 1-ső és 2-ik elemi osztály tanítójának.

Következett Szabó Samu könyvismertetése Beöthy Zolt „a magyar irodalom történeti ismertetése“ című művének I. kötetéről. Ismertető párhuzamot vonva Toldy, Imre Sándor és Beöthy közt, ez utóbbinak irányát a többiekénél szabatosabbnak találja, repertoriumait különösen kiemeli s ugyanazért a szaktanítóknak figyelmébe és használatra ajánlja.

Makkai Domokos előterjeszti a tanügyi bizottság munkálatának a tananyag egyformásítására vonatkozó részét, melyet az értekezlet igen érdekes eszmecsere után bizonyos módosításokkal elfogadott.

Mindenekelőtt kijelenti, hogy a bizottság munkálatát az állandó igazgató-tanács leirata folytán keletkezett enyedi dolgozat alapján végezte. E dolgozatban hosszasan van indokolva, hogy a tananyag, illetőleg a tantárgyak beosztásánál az 1861-ben kidolgozott szervezeti javaslat már csak azért sem lehet többé irányadó a gymnasium felsőbb osztályaira nézve, mert az abban említett 3 philosophiai osztály helyett ma csak kettővel bírnak iskoláink s így azon anyag, a mely régebben 3 évre volt kiterjesztve, ma két év keretébe van szorítva. Míg a gymnasium 4 alsó osztályára nézve a szerv. javaslat szabványai általában fenntarthatók, a 4 felsőbb osztályban lényeges módosítások, illetőleg eddigi tanszervezetünkől eltérő változtatások váltak szükségessé, melyeknek következtében a 8 osztályu gymnasium egy szerves egészet képezne. Az alsóbb osztályokban szerzett ismeretek a felsőbbekben rendszeresen és fokozatosan tovább fejlesztetnének, miáltal gymnasiumaink szervezetének azon hiányán lenne segítve, mely egyes tantárgyaknak kisebb-nagyobb megszakítással járó ismétlődésében állott. A „deáki rigorosum“ elmaradna.

A tantárgyak beosztásánál következő nevezetesebb változások hozattak javaslatba:

A vallás felvételik a VII. oszt. tárgyai közé.

A magyar irodalom a VII. és VIII. oszt.-ban külön-külön het. 4 órán adatik elő.

TÁRCZA.

A KÁNYABERKI PAROCHIA.

(Elbeszélés a papi életből.)

Írta: B Á N Y A I G É Z A.
V.

Meglepetés és talány.

(Folytatás.)

Borjasdyt egy hétig gyógykezelték a tanyán — borral s oh csuda: a hét végén már lábra is tudott állni. Pedig holmi decoctumoknak s opodeldocknak nyoma sem volt a gyógykezelésben; bor volt az egyedüli gyógyszer; még a hátára is boros ruhákat borogattak.

De volt még egy orvossága, a mi talán a bornál is nagyobb hatással volt: azok a beszédek, a mikkkel Fokosi a bosszuvágyat edzé lelkében.

— Ugyan hogy nem tudott előbb megnyilni a szeme tisztelendő úr? Pedig milyen világos minden. Meg mernék esküdni, hogy a kántor, az az akasztófavirág csak tettető magát a választáskor: alattomban pedig a tisztelendő úr ellen dolgozott. Persze Tordásnéval egy követ fujtak, a kinek szeretője volt a mostani pap apja; nó és hát Tordásné

csak nem engedheti, hogy szeretőjének a fia ellen dolgozzanak. Meg is buktunk csufosan. Hanem hát szegények az istenadták, s gondolták magukban, hogy jó lenne egy kicsit Borjasdy tisztelendő urat megkoppasztani. Mért is ígérték volna különben, hogy megválasztják papnak, mikor az a másik már elfoglalta a helyét?? Miért bizony? Jó drágán árulták az ígéretek. Aztán még hogy azt a lányt a tisztelendő urhoz adja az asszony? Ugy-e azt is hozzátette ígérétehez, hogy küldjön a tisztelendő úr pénzt, sok pénzt, mert szükség van rá, hogy az embereket az új pap ellen izgathassa. S most, mikor már gondolták, hogy a tisztelendő urat jól kizsebelték, attól féltőkben, hogy gazságuk napfényre kerül: szép suttyomban el akarták tenni láb alól, hogy az asszony a régi szeretője fiának adhassa a leányt... stb. stb.

Borjasdy egy heti derekas borkura után rákiáltott a kocsisra, hogy fogjon. Palit nem ereszté el e hét alatt a tanyáról; Pali nem bánta.

Borjasdy még egy búcsupohár után összecsókolta egykori kedves korteseit, most orvosait; kiosztotta pénzét közöttök (megköszönték szépen) s elvált tőlök a „viszon t l á t á s i g.“

No hiszen mehetett haza. Nagyobbszerű meglepetést nem szerezhetett volna számára apja, mint a minőt szerzett, se nagyobb talányt nem adhatott volna fel; t. i. ott

Az egyetemes történelem kizárólagosan a fő-gymnasium V. VI. és VII. osztályainak, a hazai történelem pedig a hazai alkotmánytannal kapcsolatosan a VIII. oszt. tárgyává tétetik.

A természettan a VII. és VIII. oszt. (het. 3 óra) a vegytan pedig a VI. oszt. (het. 3 óra) tárgyává tétetik.

A rendszeres természetrajz a VII. (ásvány-, föld- és növénytan) és VIII. osztályban (állattan) adatik elő, külön-külön het. 2-2 órán egész éven át.

Végül a csillagászati földrajz a VI. oszt.-ból a VIII.-ba tétetik át.

Ezek szerint az egész felgymnasiumban egyetlen egy félévi tantárgy sem fordulna elő.

Bizottság munkálata a gyűlés által elfogadtatván, a részletes kidolgozással, illetőleg a tananyagnak az értekezlet által megállapított óraterv szerint való beosztásával a n.-enyedi tanári kar bizatik meg, oly formán, hogy az munkálatát az ez évi egyh. kerületi közgyűlés előtt pár nappal összeülendő rendkívüli tanári értekezlet elé terjessze.

Gáspár János tanfelügyelő és az értekezlet tiszteletbeli tagja, megbízás folytán előterjeszti a gr. Kun Kocsárd által kitűzött pályakérdés formulázott szövegét, a mint következik:

Pályakérdés.

Fejtessék ki lélektani, nevelés és oktatástani alapon, hogy a középiskolai tanítás folyamata alatt minő irányú nevelés, mely tényezők és eszközök birhatnak kiválóbb befolyással és alkalmazhatók legsikeresebben az értelem kép-

várta a nagy teremben, sokadmagával, mogorva arczczal — kiterítve a ravatalon. Ez a meglepetés; azután jött a talány: egy vén kisasszony ugyanis azt akarja vele mindenképen elhitetni, hogy ő (t. i. a vén kisasszony) neki mostohaanyja, még pedig azon az egyszerű módon, hogy a megboldogult, halála előtt egy nappal megesküdtött vele s ő ráhagyta, mint törvényes hitvesére vagyonát.

A végrendeletből aztán, mit a tiszaturai tiszteletes úr, mint kinevezett tömeggondnok közölt vele: megérthette az egész talányt.

„Tiszteljed apádat, anyádat, hogy hosszú életű légy e földön.“ Ez volt a bekezdés. „Az a fiu (mindenütt csak per az a fiu) se apját, se anyját nem tisztelte. Anyját születésekor ölte meg, engem pedig most, mielőtt még meghaltam volna. Elhagyott szívtelenül a halálos ágyon. Nem lesz hát hosszú életű e földön, annyira nem lesz, hogy rám nézve már is meghalt.“

No aztán, hogy a talány illetően megoldásának nem nagyon örült, azt elképzelhetjük.

Borjasdy Tamásnak a koporsóján lefelé voltak fordítva a címerek, jelezvén, hogy a borjasdi Borjasdy ág ezenel kihalt.

De most már rettenetes bosszút forralt ám az exörökös. Nem kevesebbet gondolt, mint hogy neki az egész világ ellensége lett; nem kisebb körre forralta tehát rettenetes bosszuját, mint az egész világ ellen. Hanem ehez a

zése és az ismeretkör szélesítése mellett a növendék kedélyvilágának kifejtésére, általános emberi, vallás-erkölcsi és hazafias érzelmének nemesítésére, akaratereje edzésére, szóval egészséges, nemes jellem képzésére; hogy az iskola körét elhagyván, künn az életben buzgó, vallásos és erkölcsös, józan és becsületes jellemű, mint polgár önmegtagadó, a közjóért mindig áldozni kész és kötelességét teljesíteni szerető ember lehessen.

Szerző a kérdés gyakorlati kifejtésében legyen különös tekintettel az erdélyi ref. fő- és középtanodák sajátlagos viszonyaira s mutassa ki azt is: hogy a javaslatba hozott eszközök miként illeszthetők be ezek keretébe. Jutalma 40 drb arany. Pályázati határidő: 1879. decz. 31. Az 5—10 ivre terjedő munka beküldendő a sz. városi ref. tanoda előljáróságához.

Az értekezlet az előterjesztett szöveget helyeslő tudomásul veszi.

Elnök a gyűlés befejeztével felhívja az értekezlet tagjait a collegium tantermeinek, könyvtárának és gyűjteményeinek a délutáni órákban leendő megtekintésére.

Harmadik nap ápr. 17.

Tanügyi referens Parádi Kálmán, mint az értekezlet tanügyi bizottságának előadója, előterjeszti a gyűlés által módosított tanterv szellemében bizottságilag megállapított tankönyvjegyzéket, melyet az értekezlet egész terjedelmében elfogadott.

Bárha a bizottság lehetőleg tekintettel volt a hazai tankönyv-irodalomnak összes jelesebb termékeire, mindamelllett maradtak fenn tárgyak, melyekre nézve tantervünk keretébe illő alkalmas kézi-könyvet nem talált, s

világrendítő boszúhoz előbb támpontot kellett találnia. Fel találta ezt a támpontot az ismerős tanyán. Azonban, hogy ő ily kurtán-furesán exörökössé lön: nem hiszem, hogy kinyilvánította volna.

Az apai házból tehát eltűnt, örökre elveszett.

Hiába is keresték többé Tiszaturán a Tordásné levelei (most már az igaziak); ezeket pedig hiába bontották fel idegen kezek: hieroglyphék voltak azok, nem értette senki; egyszer aztán ezek is kimaradtak.

Tordásné et comp. nem tudtak hova lenni csodálkozásukban a dolgok folyása miatt, különösen azóta, mióta Tömlő igen kellemetlen epizodot élt át a tanyán.

Kiment ugyanis Fokosiékhoz megtudakolni, hogy vajjon Kányaberken az igazi Gelényesi Nándor végzi-e a papi functiokat, vagy pedig a Tiszából feljáró lelke?

A kérdés elég érthetetlen volt: Fokosi legalább egy szót sem értett belőle; hanem Tömlő sem értette ám a kapott feleletet. Ugy kidobta Fokosi a tanyáról, hogy az orra is belelapult a repülés következtében; azután meg két akkora lett, mint volt azelőtt.

Tehát a kérdésre adott feleletet emigy volt kénytelen tudomásul venni.

VI.

Lángok között.

Jaj akkor már a papnak, ha látod, hogy bibliájában

olyanok is, melyekre nézve a használatos tankönyvek új átdolgozását, illetőleg módosítását kellett ajánlania.

Az első hiány elenyésztetése céljából szükségesnek látja az értekezlet, felhívni a mélt. áll. ig. tanács figyelmét, hogy alkalmas tankönyvek megírásáról pályázat útján gondoskodni méltóztassék, azaz érvényben tartatni kívánja a tanári értekezlet az 1861-ben kidolgozott „szerv. javaslat“ 31 pont b) alpontját, mely szerint kerületi főhatóságunk „ha valamely szakmára hiányzanék czélszerű kézikönyv, vállalkozó tanárok által a kimutatandó irányban terjedelemben és módszerben dolgoztat, a bejövendő munkálat szakértő férfakkal megrostáltatja s a legjobbat illően díjazva, vagy maga kiadja, vagy az iskolába leendő felvétellel kiadását biztosítja, mint 1847-ben is tervezve volt.“

Alkalmas kézikönyv szükségeltetnék a következő tárgyakra, u. m.

a) A honi egyházfelekezetek történetének és tényleges viszonyainak ismertetése a VIII. osztályban.

b) A VIII. osztályban adandó csillagászati földrajz.

c) A Reville Szász D.-féle „Vallásos eszmék története“ című munka kiegészítéseül magyarra fordítandó ugyanazon francia szerző idézett művének III. része, mint a ker. vallástan rövid foglalatja a VI. oszt. számára.

d) A IV. osztály számára vegy-természettani kézikönyv.

Ujra átdolgozandó lenne:

A „Konfirmatiói nagy kató“-nak a bibliára vonatkozó része.

a „Prédikátor“ könyvének levelei megfakultak a sok használattól.

Rettenetes dolgokat mond e könyv. Egy bölc s írta, a ki „látott minden dolgokat a nap alatt, hogy ime mindenek csak hiábavalóság és a léleknek gyötrelme.“

Szegény Gelényesi! Ott viraszt az éj borzalmas csendjében, kis szobájában; előtte a Prédikátor könyve kitarva.

Szombat éjjele van. A lelkész készül a vasárnapiszónoklatra.

Oh mily irtóztató alapigéket választott szónoklatához: „Fordítván magamat látám, hogy nem a gyorsaké a cél, nem az erőseké a diadal, hanem idő szerint és történetből lesznek mindenek.“

Milyen lehet az ezen igék alapján készült predikáció? Ezeket az alapigéket csak oly lelkész választhatja, ki lassanként temetkezik; ki igyekszik sirba fektetni mindent: lelkesültségét, hitét, szeretetét, emberekbe vetett bizalmát; a ki megtagadja, hogy neki még volna joga az élethez, a ki lemond mindenről — feltétlenül.

Ne mondja senki, hogy „koldus vagyok“, ha mindenét elvesztette is: ott van a világ, tárva, nyitva áll előtte, méríthet kincset mindenünnen; csak a lelkész nevezheti magát koldusnak — semminek, ha mindenét elvesztette, vagy ha e mindent meg se szerezhette; mert az ő mindene: a nép szíve.

A tankönyv-jegyzék revideálása, illetőleg megállapítása közben szóba hozatott a kéziratoknak kézikönyvanánt való használata. A tanári értekezlet kéziratos használatát csak elodázhatatlan szükség esetében véleményezi megengedhetőnek, oly megszorítással, hogy az illető szaktanár kézirátát legkésőbbben egy év leforgása alatt a tanári értekezlet, illetőleg az áll. ig. tanács rendelkezése alá bocsássa megbirálás és kiuyomatás végett.

A tanügyi bizottság indítványára elhatározta az értekezlet, hogy jegyzőkönyveit ezentúl a 7 ref. tanoda tanári kara által fedezendő költségen kinyomatja s megküldi nemcsak egyházközségünk minden tanárának, a tanodai gondnokoknak és espereseknek, hanem egyszersmind az összes hazai prot. testvérintézeteknek, tanügyi szaklapok szerkesztőinek stb.

Tárgysorozat rendén a tanügyi referens írásba foglalt s az áll. ig. tanácstól rövid úton az értekezlethez áttett birálatokat terjeszt elé 3 munkáról. A birálatok felolvasattak következő sorrendben:

1. Perthes Hermann: Latin alaktan, olvasókönyv, nyelvtani szókönyv. Magyaritá Koszika Victor. 3 drb. Kassa 1877. Birálták: Székely Ferencz, Geréb Márton és Keresztes József.

2. Torkos László: Költészettan tanodai használatra, 3-ik javított kiadás. Budapest 1877.

3. Névy László: Az írásművek elmélete, vagyis az irály-, költészet- és szónoklattan kézikönyve. 5-ik átnézett kiadás. Budapest 1876. A két utóbbit birálták: Szabó Samu, Makkai Domokos és Hegedüs István (kinek távollétében birálatát dr. Török István terjeszti elé).

Merőn gyertyája világába néz a lelkész s felsohajt:

„Elmegyek, elbujdosom innen, eltemetkezem valahova a világba: itt nincs számomra többé hely. Akaratom porban játszó gyermekké lőn; tetterőm kivágyva gyökerestől, lelkem összetörve, koporsóba fektetve s szerelmem temetési dal e halottam fölött. Oh Erzsikém, be igaza volt apádnak, mikor kezedet visszavonta tőlem; hisz csak nem lehetsz te egy Senki felesége? Mi is volnék egyéb népem szeretete nélkül? Oh mikor megkértelek, még volt reményem, hogy lehetek Valaki — ma már érzem, hogy Senki vagyok. És áldom az egek urát, hogy sorsodat nem kötötte össze az enyimmel... Jaj Isten, Isten, ha az égő gyehennára kárhoztatnál, az az örök tűz sem tudna úgy hamuvá égetni, mint a hogy itt elhamvasztották lelkemet.“

S fejét bibliájára hajtva zokog.

Borzasztó egy lelkész kétségbeesése! Ha az esik kétségbe, ki a kétségbeesés hivatott orvosa. A lelkész fájdalom mélyebb a tengerfenéknél, könyei égetőbbek a megemész-tő tüznél.

„Tűz van! Tűz van!“ — riasztá fel a lelkészta borzasztó vészkiáltás, s a gyertya világát egyszerre elhalványítá a kívülről beözönlő tűzvilág.

A lelkész ijedten ugrott fel asztala mellől s rohant fedetlen fejfel ki az utcára.

(Folytatása következik.)

Igen élénk eszmecsere után Perthes és Torkos művei egyhangulag, Névyé pedig többség határozata folytán közikönyvekül ajánlatnak az értekezlet által.

Az ált. ev. ref. tanári özv. árvai segélyalap számadásainak felülvizsgálására kiküldött bizottság jelentéséből, melyet Török István, zilahi tanár, terjesztett elő, a következőket jegyeztük fel:

A segélyalap ez idei pénztárnoka Geréb Márton; elnökre Sági László.

A tartaléktőke gyarapodott az 1877—8 év folytán 1134 frttal és 82 krral o. é. Az 1878—9 évre átmenő tartalék-tőke teszen: 23,357 frtot 56 s fél krt o. é. Az 1877—8 év folytán segélypénzt kaptak 8-an (7 övvegy és egy árva); az ezeknek kiadott segélyezési összeg tett 1912 frtot 50 krt.

A bizottság előterjesztését az értekezlet tudomásul veszi és Debreczeni Józsefnek a bizottsághoz áttett kapcsolatos indítványát elfogadja.

Mint hogy a segélyegylet alapszabályainak több pontján az egylet létrejötte óta több ízben történt módosítás: elhatározza a tanári értekezlet, hogy az alapszabályok a történt módosítások tekintetbevételével újból kinyomassanak és minden egyes tagnak megküldessenek. Szükségesnek tartja és határozatilag kimondja az értekezlet azt is, hogy a segélyegylet vázlatos története sajtó útján nyilvánosságra jusson. Mindkét határozat végrehajtásával, mint kezelő testületet, a kolozsvári tanári kart bizza meg az értekezlet.

A gyűlés végeztével az elnök meghívja a jelenvölakat a tordosi kőkorszaki archaeologiai telep megtekintésére. A délután rendezett kirándulásban részt vett a jelen volt tagtársak legnagyobb része s az érdekes telep megtekintése után Barta tordosi lelkész és esperes úr házában valódi magyar vendégszeretetre talált, melynek kellemes hatását csak egy körülmény zavarta. E körülmény a tordosi magyaroknak napról napra való eloláhosodása, kiknek érdekében ez alkalommal sem mulaszthatjuk el a kormány figyelmét felhívni.

Estére Incze János szászvárosi első pap hívta meg vendégszerető asztalához az értekezlet összes jelen volt tagjait, kik a jól végzett munka tudatában kedélyes együttlét után, szíves bucsuzások közben hagyták el az éji vonattal szászvárosi buzgó collegáikat.

A negyedik evangélium, mint Jézus tana és élete megismerésének kutforrása.

(W. F. Loman után.)

Igaz, hogy ezen redactorok*) törekvése oda irányult, hogy a nép-hagyomány tudósításait összegyűjtsék, rendezzék, s ez által Jézus életrajzát megírják, de azért tulhajtás lenne azt állítani, hogy feladatuknak eleget tettek s tökéletesen bevégzett műveket adtak. Ugyanis, hogyan jártak

*) Kiket rövidség kedvéért rendszeren Máté, Márk és Lukácsnak nevezünk.

el munkáikban? Máté igyekezett oly vonásokkal rajzolni Jézust, melyek megegyeztek saját zsidó-keresztény barátai szívének kívánalmaival. Hát Lukács és Márk? Lukács Pál szellemében színezte a Jézus képét, Márk pedig törekedett a két kép vonásait és színeit lehetőleg egyeztetni. A céljokhoz vezető eszközök megválasztásában aztán egészen sajátos eljárás követett mindenikök. A szájhagyományból vett elbeszéléseket más meg más kép csoportosították, a megadott tényeket különböző meg különböző kapcsolatba és összefüggésbe hozták, s nem csak, hanem még a szavakat is elváltoztatták és ezenkívül mindenik bizonyos oly jellemző vonással ruházta fel Jézus képét, mely specialiter csak az ő Jézus képéhez illik. Mindamellett is azonban a szájhagyományban megőrzött szavak és elbeszélések kibővítése vagy megcsönkítése, a hiányzó részek kitöltése, a feleslegek kihagyása által képesek voltak a főszemély egyes jellemvonásai között egységet hozni létre.

Igy sikerült ugyan a kezök alatt levő anyagból egy összefüggő egészet alkotni, de nem sikerült történeti egybefüggést hozni létre munkájokban. Nem sikerült, mert a valódi Jézust nem ismerték; későbbi kor fiai voltak, kik alkothattak ugyan képet a mesterről, de nem saját szemlélődésök folytán. Lelki erejüket tekintve is távol voltak attól, hogy a hagyományban megőrzött vonásokat kellőleg méltatni, s az azokat egybekötő különös összeköttetést helyre állítani tudták volna. Idealizált mindenikök, kétségkívül azon dicséretet érdemlő céllal, hogy munkájában Jézus személyét megelevenítve rajzolja, de különös eljárásuk eredménye az lett, hogy Jézus helyett egy ideált festettek, mely nem csak hogy nem egyenlő a valódi Jézussal, hanem attól jó-pora távol áll. Hogy műveiket mégis nagyra becsüljük korántsem azon hiányos alakért történik, melybe a szájhagyomány tudósításait öltöztették, hanem azon historiai tekintetből, mely szerint a hagyomány tartalmát történeti alakban hagyják hátra.

Mindezeket szükség figyelembe vennünk, ha a negyedik evangéliumot mint Jézus tana és életének kutforrását kellőleg méltatni akarjuk.

Azonban a keresztény egyház, a szellemében rejlő fejlődési és gyarapodási képességnél fogva, nem sokáig érezte magát kielégítve a mesternek a három első evangéliumban rajzolt ideális alakjával. Különösen nem a krízis azon idejében, midőn a keresztény szellem győzelemmel kezdé szét-szakítani a régi zsidóság kötelékeit, s nem a kereszténynek azon körében, kiknek legforróbb vágyuk volt egy általános keresztény egyházat hozni létre, melyből száműzve legyen a mélyen meggyökerezett ellenmondás zsidóság és kereszténység között. A krízis ezen idejében és egy ilyen körben iratott a János evangéliuma. Az egész mű ugyszólva protestatio, védekezés, melyben az író a kereszténység alapítójára, Jézusra való hivatkozással erőteljes nyelven védelmezi azon mozgalmat, mely a pascha feletti czivakodással kezdődött, s melynek eredménye a catholikus vagy általános egyház megalapítása lett; protestatio azon keresztényekkel szemben, kik több vagy kevesebb zsidós érzelem-

mel, egyfelől a Péter, János és Jakab apostoli tekintélyére hivatkoztak, másfelől pedig a synoptikus hagyományra, mint valódi tanára ama leghatalmasabbnak, kinek méltósága előtt minden keresztyénnek fejet kell hajtani.

És miféle igazán döntő érvet tudott János szemben állítani azon tekintélyvel, mely az apostoli hagyomány talajában gyökerezett? Összegyűjtötte-e a Jézus életére vonatkozó tudósításokat? Megvilágosította-e körülményesen mindazt, mi Jézussal történt, mit Jézus tett és beszélt? Legyőzte-e historiai bizonyítékok ereje által támadóit? Nem; mindebből semmit sem tett. Ha a 19-ik század szülöttje lett volna az író, igyekezett volna eleget tenni a fennebb röviden összefoglalt követelményeknek, de hiában! azon kor és kör, melyben ő élt, még előérzetével sem bírt annak, mit mai napság historia-kritikának neveznek. E kor még bámulatos naivsággal hitt az egyéni eszmék valódiságában. A történetírók aztán támaszkodva azon naiv hiszékenységre a történeti anyagot saját eszményök képéhez alakították. Idealizált alakokat hoztak létre, de azért hitték, hogy azok, mint történeti személyek szerepelhetnek. Az így idealizált történetet aztán csakugyan a szerint fogadták el a kortársak valódi történetnek, vagy vetették el mint csekély értékű költeményt, a mint kedvöket megnyerte vagy nem, vagy helyesebben a szerint, a mint szeretettel ápolt eszményképeik igazolására használhatónak tartották vagy nem.

A negyedik evangelista is tehát midőn történetileg megadott tények alapján, de egyéni eszménye szerint rajzolta Jézus személyét, azt tette csupán, mit korának bármely gyermeke tett volna és úgy tett mint a hogy követelte azon bölcsészeti iskola, melyhez tartozott, s kívánta azon specialis cél, melyet maga elé tűzött. Ő is, mint a három első evangelista, a hagyományban megadott anyagot saját módja szerint rendezte, így meg amugy alakította, vett el belőle vagy tett hozzája; és ez eljárást addig folytatta, míg a hagyomány épen bele talált azon dogmatikai keretbe, melyet már előre megkésztett magának. Működésében teljes önállósággal és szabadsággal járt el, annyira, hogy ha összehasonlítjuk a más három evangéliummal evangelistánk munkáját, bátran kimondhatjuk az íróról, hogy ő a megadott képet megolvastotta és új alakba öntötte, nem tartván meg az eredetiből semmi egyebet, mint csupán magát az alapanyagot.

(Folytatása következik.)

Nyílt válasz Szász Domokosnak.

N.-Enyed, 1878. Apr. 23. án.

Tisztelt barátom! A tanári értekezlet és az ünnepek által gátolva, csak most válaszolhatok hozzáam intézett nyílt kérdésekre. Megvallom most sem minden habozás nélkül teszem. Megszoktam csak oly dolgokhoz szólni hozzá (épen felvilágosítólag), melyek előttem is világosak; melyek részleteit, egész összefüggését, célját és vonatkozását én magam is értem. Nyílt kérdéssel szemben a hermeneutika szabályainak leglelküismeretesebb alkalmazása után

sem tudtam ezen szerencsés helyzetbe jőni. Az egyes részek ugyan könnyen érthetők, de nem láttam át teljesen a közöttök levő logikai kapcsolatot; nem vettem ki, mi az, mire nézve különös „leleplezést“ igényelsz és épen tőlem; nem értem az egésznek különös célját, s mindennekfelett homályos előttem, miért lennék én is, ezen általa ugynevezett „mystificatioval“ közlelő érdekelve.“

A felhozott okoknak tulajdonítsd, ha feleletem nem lesz oly rövid és egyenes, mint különben lett volna.

Ezen szükséges előzmény után térjünk a dologra.

1. Mindaz, mi a n.-enyedi e. megye 1876. aug. 2-án Tordán tartott gyűléséről a „Szemle“ tudósításában foglaltatik, a mennyire emlékszem, körülbelől megfelel a valódságnak. „A mennyire emlékszem“ és „körülbelől“ mondom, mert sem egy két év előtt tartott gyűlés folyamára nagyon aprólékosan visszaemlékezni nem igen lehet, sem egy rövid gyűlési tudósítástól nem várhatni, hogy az ott elmondott beszédeket szóról-szóra, hiven reprodukálja. Ezen természetes megszorítással valónak és hitelesnek állítom a kérdéses tudósítást; jól megjegyzendő: a „Szemle“ tudósítását és nem azon általa az egésznek, sőt magának a mondatnak is összefüggéséből kijegyzett pár sort, a mely külön tekintve úgy tűnik fel, mint az én szavaim egyenes idézése (oratio directa), holott a tudósító csak referál az általa mondottakról (oratio obliqua). Ebben leli magyarázatát a tudósító azon kifejezése is, hogy a ft. püspök úr „kérésünkre“ sziveskedett megküldeni*) körözüvényeit, miután én magam nem kértem, de a szerkesztő igen is kérte és a mint tudom, s a következmény mutatja, meg is nyerte.

2. Az 1875. decz. 12-iki tordai gyűlésről magam is csak annyit tudok, mennyit a „Szemle“ tudósításából olvashatok, én magam ezen gyűlésen jelen nem lévén; azonban nekem a tudósító jóhiszeműségében és a tudósítás hűségében nincs okom kételkedni.

3. A közted és a „Szemle“ t. szerkesztője között a körözüvények közlése felett lefolyt vitát is ismerem; az olvasónak is módjában áll a két lap erre vonatkozó részeinek összehasonlítása. Igaz, hogy a „Szemle“ szerkesztője hivatkozott arra, hogy ő engedélyt nyert a püspöktől a közlésre, te pedig nem nyertél. Ezen hivatkozás első részének valódiságát én magam is bizonyíthatom, a másodikról neked lehet legközvetlenebb tudomásod.

Nyílt kérdésed fordulópontját — ha exegesisem nem csal — azon lapod által a püspök szájába adott nyilatkozat képezné, hogy „ő (t. i. a püspök) körözüvényeit a „Szemle“-vel soha sem közölte.“ Nem tudom, honnan vetted ezen szavakat, és nem tudom, minő értelmet tulajdonítasz nekik. Önként értetik, hogy itt egyedül a püspök lehet illetékes nyilatkozni a felől, mit mondott és minő értelemben. De ha ezen általa a püspök szájába adott nyilatkozatnak azon értelmet tulajdonítanád, miszerint a püspök megtagadta volna, hogy körözüvényei közlését a „Szemle“ szerkesztőjének megengedte: akkor határozottan ki kell jelen-

*) E kövér aláhuzásokat mi tettük.

tenem, hogy **tudtommal** a főt. úr ilyenforma értelmű nyilatkozatot soha sem tett, a mint hogy nem is tehetett. Ha pedig a főszó a „közvényeknek a „Szemlé“-vel való **közlésére** fekteted: akkor — magántudomásom szerint — ezt felelhetem: valóban a főt. püspök úr nem szokta körözvényeit a „Szemlé“-vel közölni, mert — miután a lapot Kolozsvárt nyomják — a titkár, ki a körözvényeket lithographiroztatja és szétküldi, egy példányt be ad egyenesen a Papp Miklós nyomdájába is. Nem tudom, ezt voltál-e kíváncsi tudni? ha igen: most már „leleplezetten“ áll előtted a dolog s többé nem bámulhatsz azon, mit lapodban vastag betűkkel szedettél: „hogy az idei márcz. 28-iki kelettel megjelent „Szemlé“-ben egy ugyanazon márcz. 28-ról keltezett s hivatalos számmal és a láírással ellátott püspöki körözvény látott napvilágot.“ De ezen esetben engedd meg, hogy én bámuljak azon, hogy ezen általad felhozott tényben a „Szemle“ szerkesztője „mystificatiojának“ látod bizonyítékát, a helyett, hogy annak tanubizonyságául vedd, hogy ő valósággal a főt. püspök úr engedélyével közli a körözvényeket.

Tisztelő barátod

Dr. Kovács Ödön.

A szerkesztő észrevételei.

Ha valakinek egyenes kérdéseket teszünk, melyekre igenel vagy nemmel kell felelni és ő a helyett soká öröklhatol s azt magyarázza, miért nem felelhet egyenesen: tudhatjuk már hányadán vagyunk vele. K. Ö. tisztelt barátunk válaszában éppen negyed része ilyen. A többi három negyed rész aztán teljesen megfelel, nem a mi kérdéseinkre, hanem a maga által kitűzött föladatnak, hogy ne feleljen egyenesen az egyenes kérdésekre. Igyekszik összhangzásba hozni a „Szemle“ és a saját nyilatkozatait a főt. püspök úrnak az igazgató tanácsban tett nyilatkozatával. Hogy ezt némi valószínűséggel tehesse, kétségbe tetszik vonni, hogy helyesen idéztük volna a főt. és mlgs püspök úr nyilatkozatát. „Nem tudja, honnan vette (lapunk szerkesztője) ezen szavakat.“ Vette az igazg. tanácsi tudósításból, melynek minden szavát s jelesen a főt. és mlgs püspök úr nyilatkozatára vonatkozó részét is, **most is egész terjedelmében fenntartjuk** s az igazsággal megegyezőnek valljuk, a miről egyébiránt K. Ö. t. barátunk is bizonyosságot tehet, miután ama gyűlésen nem csak hogy ő is jelen volt, hanem maga vitte a jegyzőkönyvet; s bátran hivatkozunk valamennyi többi jelenvoltra, magára a főt. püspök urra is.

Mikép sikerül K. Ö. t. barátunknak: a „Szemle“ és saját nyilatkozatait a főt. püspök úr igazgató-tanácsi nyilatkozatával összhangzásba hozni: ítélje meg az elfogulatlan olvasó, az előtte fekvő aktákból.

Az 1. pontban kifogásolván, hogy lapunk szerkesztője oratio directa-képen látszik szájába adni az enyedi egyházmegye 1876. aug. 2-án Tordán tartott gyűlésében mon-

dott s a „Szemle“ tudósításából kivett szavait, holott azokat csak oratio obliqua-képen lett volna jogunk adni (a mint különben adtuk is) de a mi a dolgon mit sem változtat: maga is elismeri, hogy azt mondta ott: „a főt. püspök úr kértünkre sziveskedett megküldeni (olvasd: **megküldeni**) körözvényeit“, holott a főt. és mlgs püspök úr nyilván mondta, hogy ő a körözvényeket 100 példányban lithographiroztatja és csak az illető egyházi közegeknek küldi meg, **kiktől** (igen is: kiktől) aztán, hogy a szerkesztők mi uton szerzik meg, az nem az ő dolga.“ Első ellenmondás a K. Ö. és a főt. püspök úr nyilatkozata közt.

A 2. pontban K. Ö. csak annyit mond, hogy az 1876. decz. 12-iki tordai gyűlésen nem volt jelen, de a tudósítás hűségében nincs oka kételkedni. No, nekünk van, mert az a tudósítás ismét ellenkezik a főt. püspök úr nyilatkozatával, melyben kételkedni viszont nekünk nincs okunk, nem is szabad. Mert e tudósítás szerint „a főt. püspök úr által azon nyilatkozat tétetvén, hogy a n.-enyedi „Egyh. Szemlé“-ben kijött és kijövendő körözvények ez idő szerint hivatalos jellegűeknek tekinthetők, minél fogva, s az egyházmegye minden egyháza a „Szemlé“-ben megtalálhatván, e hivatalos jellegűeknek tekinthető körözvényeket, a főt. püspök úr fölkérte, hogy ne küldje többé az egyházmegye részére külön azon körözvényeit stb. E szerint tehát éppen ellenkezőleg a főt. püspök úr nyilatkozatával: nem a „Szemle“ kapná az egyházi közegektől a körözvényeket, hanem megfordítva az egyházi közegek kapnák a „Szemlé“-től. Második súlyos ellenmondás a „Szemle“ és a főt. püspök úr nyilatkozata közt.

A 3. pontban K. Ö. már fordít a dolgon. E szerint a főt. püspök úr nem küldi a körözvényeket a „Szemlé“-nek, csak megengedi azok közlését. Hogy erre külön engedély nem kell, mindenki előtt világos. Azzal tehát a „Szemlé“-nek nem lett volna sem oka sem joga lapunkkal szemben dicsekedni vagy éppen hivatalos formában és szám alatt közlésre privilégiumot követelni magának, mint tette 1877. 3 számában. De K. Ö. még tovább is fordítja a dolgot. Szerinte nem a főt. püspök úr juttatja a körözvényeket a „Szemle“ szerkesztőségébe, hanem titkárra juttat a 100 lithographirozott példányból egyet a Papp Miklós nyomdájába a hól az enyedi „Szemlé“-t nyomják. Ugy de a főt. püspök úr azt mondta, hogy ő csak az illető egyházi közegeknek küldi meg a **kiktől** (lásd fentebb). A Papp Miklós nyomdája nem egyházi közeg; annak tehát nem a főt. püspök úr küldi a körözvényeket. A titkár tehát a főt. püspök úr tudta és engedélme nélkül juttat, a **csak** egyh. közegeknek szánt körözvényekből; mert fel sem tehető, hogy a főt. püspök úr, ha tudná, hogy hivatalos titkára, rendszeresen juttat a „Szemlé“-be az ő körözvényeiből, azt mondotta volna, hogy ő csak az egyházi közegeknek küldi meg, s nem az ő gondja, hogy azoktól (tehát nem a nyomdába hűségkedő titkártól) hogyan kapják meg a „Szemlé“-ék. Hogy a főt. és mlgs püspök úr, mit szól titkáranak az ő háta mögötti illeté-

eljárásáról: az nem a mi dolgunk. De világos, hogy itt van már a harmadik ellenmondás a főt. püspök úr nyilatkozata s vagy a K. Ö. leleplezése vagy a püspöki titkár cselekedete között.

A dolog facitja ez: K. Ö. t. barátunk, kérdéseink közül egyre sem felelt meg egyenesen, sőt egyet sem is világosított fel. A főt. püspök úr és a saját s a „Szemle“ nyilatkozatai közötti ellentétek közül egyet sem oszlatozott el. S miután nekünk minden okunk van a főt. püspök úr nyilatkozatait tekinteni hiteleseknek, sőt bizonyosaknak és ámeneknek, ennél fogva: a K. Ö. és a „Szemle“ ezekkel ellenkező nyilatkozatai. de a regens verbumot találja meg ide K. Ö. t. barátunk.

Szerk.

L A P S Z E M L E.

A magyar reformált egyház szervezetére s megállapítandó rendszabályokra vonatkozó terv-javaslat.

(Folytatás.)

Második szakasz.

Az egyházmegyék.

84. §. A gyűlés határozatképes, ha a meghirdetés kellő időben — a gyűlés kezdete előtt 8—10 nappal — történt, bármely számban jelentek is meg a tagok.

85. §. A közgyűlés minden határozatát, ha abban egyes megnevezett végrehajtók kiküldve nincsenek, az elnökség hajtja végre s foganatosításáról a közgyűlésnek esetről esetre jelentést tesz.

86. §. Az egyházmegyei gyűlés, hogy állandóan egy helyen vagy váltakozva tartassék-e? az egyházmegyék intézkedésére bízatik.

87. §. A gyűlési tagok napidíjjai tekintetében szintén a helyi viszonyok és körülmények az irányadók.

B) Egyházmegyei törvényszék.

88. §. Az egyházmegyei törvényszéket alkotják: az esperest és segédgondnokok mint elnökök, 5 egyházi és 5 világi tanácsbíró, az egyházmegyei jegyzők, de ez utóbbiak szavazati joggal csak akkor bírnak, ha választott tanácsbírák is egyszersmind.

89. §. Törvényszéki tanács tartatik, rendszeren minden évben a tavaszi egyházmegyei közgyűlés alkalmával. Rendkívüli esetben azonban az elnökség más alkalommal is hívhat össze törvényszéket.

90. §. A törvényszék tanácskozásai nem nyilvánosak, csak a megnevezett szavazati joggal bíró tagok s a jegyzők vehetnek abban részt.

91. §. Tárgya a törvényszéknek minden peres ügy, a hol t. i. viszály, egyenetlenség fejlődött ki az egyház és behivatalnokok között, vagy pedig erkölcsi beszámítás, hivatali hanyagság alá eső tények, vétkek és kihágások fo-

rogna fenn, a melyek komoly roszalást, vagy megfeddést, sőt magosabb mérvű büntetést igényelnek.

92. §. Az egyházmegyei törvényszék csak oly ügyekben bíraskodhatik, melyekben a kellő vizsgálati eljárás a mint az a fegyelmi szabályokban meg van határozva, megtörtént.

(Hogy miképen történjék a tárgyalás, lásd részletesen a fegyelmi szabályok és perrendtartás czim alatt.)

Indokolás.

65. §. Kivánatos, hogy ezen szabály szigoruan keresztül vitessék: épen azért az egyházmegyék és kerületek köteleessége leend, a nem szavazó egyházak irányában egész szigorúsággal eljárni. A tiszántuli kerületben különben azon eljárás volt gyakorlatban, hogy oly esetben, midőn a kívánt szavazatok kitűzött határidőre sem küldettek be, a beérkezett szavazatokból kiviláglott általános többség is döntőül tekintetett.

70. §. A budai kánonok a leánygyülekezetekre vonatkozólag azt mondották ki: Filiales ecclesiae in presbyterio locali matris ecclesiae partem proportionatam habeant.

72. §. „Egyházi megyének neveztetik több ekklesiának az egyházi kormányzás könnyítése végett alkotott egyesülete“ (Dózsa egyházjog 79. lap.) Mutui inter ecclesiás singulas nexus, et directionis causa plures ecclesiae eidem inspectioni proximae subordinatae, constituunt senioratum seu tractum. (Budai kánonok. 8.)

73. §. Kivánatos, hogy majd az alkotmányozó zsinat, az egyházmegyék mostani felosztását és kiterjedését is vegye vizsgálat alá: mert habár a politikai felosztás szerint nem lehet is egyházmegyéink területét szoroson szabályozni, de mégis figyelembe veendő az; mert az egyházi kormányzás az illető hivatalnokra nézve, — amenyiben az ottan a polgári hatósággal érintkezést feltételez és kíván, — sok tekintetben könnyítve leend azáltal.

A budai kánonok az egyházmegyei tanács szervezésére nézve azon intézkedést foglalják magukban, hogy az esperest és segédgondnokon kívül egyenlő számu világi és egyházi tanácsbírák választandók: rendkívüli és az egész egyházmegyét vagy annak nagyobb részét illető esetekben azonban, minden egyes egyház egy vagy két követe is meghívható; ugyanazon egy követ több egyházat is képviselhetvén. Az egyházmegyei gyűlés ülnökeinek száma az egyházmegyék terjedelméhez és az egyének bőségéhez képest maguknak az egyházmegyéknek meghatározására hagyatik; ugy azonban, hogy az esperest és világi gondnok beszámításával sem 6-nál kevesebb, sem 12-nél több ne legyen a jegyzőkön kívül. (Lásd budai kánonok 8. 10)

Az 1821. general konvent pedig annyit mondott ki, hogy a traktuale consistórium tagjai, a traktusoknak nagyságához képest 4 világi és ugyanannyi egyházi assessoroknál kevesebb, 6-nál pedig több ne legyen, ide számlálván már a coadjutor, curator és esperes urakat is. — Tehát a budai kánonok értelmében határozott.

Az 1860. szept. hóban Debreczenben tartott egyetemes értekezlet azt határozta, hogy joga van minden presytérium-

Folytatás a mellékleten.

Melléklet az „Erd. Prot. Közlöny“ 18-ik számához.

nak a gyülekezet lelkipásztorait s ezeken kívül a lelkipásztorokkal egyenlő számú más követeket az egyházmegyei közgyűlésekre képviselők gyanánt elküldeni; a kik is ott minden közigazgatási vagy kormányzati ügyekben nem csak tanácskozási, de személy szerinti szavazási joggal is birandanak.

Ezen gyakorlat szerint óhajtanám jövőre is szervezni az egyházmegyei gyűléseket, megpótolván még azzal, hogy a tanítói testület is képviselve legyen küldöttei által, a tanácskozásokba befolyhatván. Ugyanezen jogot élvezné az egyházmegyében létező minden középtanoda, hogy t. i. egy küldött által képviseltessék.

Az egyházmegyei látogatásnak minden egyes gyülekezetről, annak szellemi s anyagi jólétéről vagy az akadályokról s hiányokról, melyek hetenként az egyházi élet teljes felvirágzását gátolják: hű és biztos képet kelletvén nyújtani; nagyon természetes, hogy a gyülekezet kebelében levő tanintézetek felett is közvetlen felügyeletet gyakorol, azokról az egyházmegyének jelentést ad, és így a tanítók és tanárok mint alkotó elemei tekintendők az egyházmegyei közgyűléseknek. (Mindennek bővebb indokolása az iskolaügy szabályozásánál fordul majd elő)

Vannak még az egyházmegyékben bizonyos hivatalnokok, pénztárnok, számvevő, ügyvéd, levéltárnok stb. ezeknek ha nem gyűlést alkotó tagok közül vannak választva: csak tanácskozási joguk van, de szavazati joggal nem bírhatnak.

78. §. Lehetne a helyettes elnököt az illető tanácsbírák közül választani is, de egyszerűbbnek tartom ez eljárást és több kellemetlen összeütközésnek és félreértésnek is eleje lesz véve, ha a legidősebb tanácsbíró végezi e tisztet. Általában szabályul kell fölállítani, hogy az esperesti és segédgondnoki hivataloknak halál által történő megüresedése esetében is, azonnal legidősebb tanácsbírák alkalmaztassanak és legyenek megbizva a teendők végzésével azon időig, míg rendszeres választás útján azon hivatalok betöltetnek.

81. §. Némely egyházmegyében gyakorlathoz van a meg nem jelent tagok megbírságolása; más egyházmegyék nem használnak ily anyagi kényszerítő eszközt, az illetők vallásos érzetétől és érdekeltségétől várván, hogy ezen erkölcsi kötelességöknek eleget tenni igyekezzenek.—Legcélzerűbb lesz ezt az egyházmegyék belkörü intézkedésére bizni.

82. §. c.) Az esperest és segédgondnok, hivatalos esküjüket az egyházkerületi közgyűlésen teszik le mint a kerületi közigazgatási és törvényszéki hatóságnak tagjai. — A dunántúli kerületben eddigéle azon eljárás volt gyakorlatban, hogy az általános szavazattöbbséget nyert esperest vagy segédgondnok megválasztása, a superintendens által az illető egyházmegyének tudtára adatván, azonnal mint az egyházmegyének választott hivatalnokai az egyházmegyei gyűlésen is felekkettetett s hivatalába beállítottatott s a kerületi gyűlésén ismét esküt tenni köteleztetett (1946. 20. sz. e. k. határozat.) A dunamelléki kerületben pedig az 1846. évi 33. sz. végzés szerint, azon régiebb szabály, melyszerint az es-

perestnek és trakt. kúratornak a gen. consistorium színe előtt kellett felekkettetni, oltöröltetett; és mind a voksnak felbontása, mint a meghittetetés, a tract. consistorium színe előtt végeztetni határozottatott, ugy azonban, hogy a meghittetetés előtt a gen. consistorium előtt a választás bejelentessék.

82. §. Az egyházmegyei közgyűlés jog-és hatáskörének megálapításánál figyelembe veendő a tiszántúli kerületből a szatmári egyházmegyének azon érvényben álló intézkedése, mely szerint ugynevezett egyházmegyei számoltató székot szervezett és tart fen. És ez főleg az oly egyházmegyékre, melyek nagy számú kisebb gyülekezeteket foglalnak magukban nagy jelentőségű és hasznos intézkedésnek tartható. Ugyanis a nevezett egyházmegyében a gondnokok számoltatására nézve következő szabályzat áll fen:

1) minden egyházgondnok első számoltató bírósága saját egyházának közgyűlése;

2) az így megvizsgált számadás az egyházmegyei elnökség mint 2-od bíróság ítélete alá bocsátatik, mely azt az ugynevezett canonica vizitáció alkalmával végezi.

3) az ezen vizsgálatokon keresztül ment számadás, ha az illetők szükségét látják, az egyházmegyei számoltató gyűlés, mint 3-ad fokú felebbezési bíróság elé felebbezhető

4) e számoltató gyűlés az egyházmegyei közgyűléssel ugyanegy, annak tagjai az e. m. elnökség, jegyző és 4 közel eső tanácsbíró; a szükséglethez képest minden évben 1-szer vagy 2-szer összeül stb. (Lásd Kiss Kálmántól Geleji Katona István egyházi kánonai és a szatmári ref. egyházmegye érvényes statutumai. Kecskemét, 1875.)

86. §. Némely egyházmegyében állandóan egy helyen tartatik a közgyűlés, más-más megyékben pedig az egyházmegyék egyházai sorra vétetnek; mindenik eljárásnak van előnye és hátránya is.

Tóth Sámuel.

(Folytatása következik.)

VIDÉKI ÉLET.

A sepsi egyházmegyéből.

Az egyházmegyei vizsgálatról.

Réty, márczius 10, 1878.

(Vége).

27. A számadások mindenütt rendben vannak, csupán két mbíró ellen kellett érelyesebben fellépni, u. m. az étfalvi és oltszemi mbíró ellen, kik az egyhm. tanács eleibe idéztettek márcz. 4-re, mikor is az első felfüggesztetett, a második pedig el get tevén a rendeleteknek, meghagyott állásában.

A számadásokban az összes bevétel 24,995 frt 93 kr., az összes kiadás 21677 frt 93 s fél kr. Összes pénztármaradék 3267 frt 99 s fél kr. Hátrálék van 2816 frt 81

**

kr. Kiadandó maradt 140 frt 57 kr 3 egyházban, a. m. Oltszemen, Kálnokon és Szacsván. 12 egyházban semmi hátrálék sincs.

Összevetve egyházmegyénk vagyoni állását, jelenleg a következő activ állást tünteti fel:

Szorgalmi tőke	1449 frt 92 ¹ / ₂ kr.
Kegyhatomány	4907 88
Alaptőke	27672 63
Isk. tőke	11374 48
Magtár képvisel	19384 85
Pénztármaradék	3267 99 ¹ / ₂
Hátrálék	2818 „ 81 „
Összesen	70776 frt 57 kr.

Rendes adó fizettetik az egész egyházmegyéből jelenleg 1116 frt 61 s fél kr, egyenértékű adó 212 frt 51 kr, ezeken kívül, mert ezek be vannak fizetve, passiv állás:

Adósság	6878 frt 40 kr.
Kiadandó	140 frt 57 kr.

Összesen 7018 frt 97 kr, melyet leszámítva az activ állásból, marad 63757 frt 60 kr.

Már bevégzem, talán igen hosszúra nyult tudósításmat, melyben méltatva van a haladás mindenütt, s a hiba sincs eltakarva egyszersmind. A vizsgálati kérdő pontok tárgyalása után Bikkfalván azon határozat mutatott elő, hogy ohajtanák, ha a vizsgálat központban történnék. Egyh. vizsgáló székünk mint indítványt elfogadja, s felhívja az indítványozó egyházat, hogy indítványát indokolva, adja be az egyh. m. közgyűlésnek. A kilyéni magtár megvizsgálásánál azon ötletre jött a vizsgálat, hogy egyházmegyénk minden magtáraihoz az egyházmegyei tanács nyomasson egyformá kötelezvényeket, erre nézve tehát felkéretik az egyh. megyei tanács.

Szacsván azon panasz adatik be, hogy az előljáróság régi gyakorlat ellenére a belső emberekre erdő-taxát rótt ki s közelebből a harangozót, ki gyalog szerrel volt az erdőben, 50 krig felzalogolták. E szerint a község semmi tekintettel nem lévén az egyházközség és annak szolgálai iránt s mégis az utcsinálás s közmunkára való gyűléseket csengőtéssel híván össze, meghagyja egyh. v. székünk, hogy midőn utcsinálásra vagy egyéb közmunka tételre akar csengettetni a községi előljáróság, vegyen az egyház 25 kr dijt, s az abból begyűlt összeget külön kezelve, fizesse abból a belső emberekre kirótt erdő-taxát.

Mártonoson előmutattatik egy törvényszéki 2115. 1877 sz. átruházási okmány, melyben az áll, hogy néhai Sigmond József halálakor úgy intézkedett, hogy nője halála esetére fizessen a községi iskolának 200 frtot, továbbá a lóbeszerzési alaphóli illetőséget és munkadíját a mostani iskolai könyvtárnak hagyományozza. Egyh. vizsgáló székünk az elsőre nézve meghagyja, hogy a presbyterium biztosítsa a 200 frtot, a másodikra nézve pedig figyeljen az ügy fejlődésére.

Ezeket megemlíteni szükségesnek vélem. Ezen tudósítás úgy hiszem elég világításba hozza egyházmegyénk állását, mely nem hanyatló, hanem haladó állapotot jelez,

élünk és haladunk a mostani csüggesztő és nyomoruságos idők daczára, s élni fogunk, ha népünkben az eddig tapasztalt anya sz. egyház és közhaza iránti szeretet megmarad. Horacz azon óhajtságával zárom be tudósításmat, s óhajtom, hogy az édes hazánkra is teljesedjék, mert nagy szükség van reá:

Fertilis frugum, pecorique tellus

Spicca donct cererum corona. (Carmen secul.)

Kis Antal Sámuel.

IRODALMI SZEMLE.

Az „erd. muzeum egyleti évkönyv“ folyó évi VII-ik számának tartalmát Hegedüs István tanárnak „A hellen eszmék és keresztyénség“ című érdekes tanulmánya képezi. E mű Havet Ernest „Le christianisme et ses origines“ néven napvilágot látott terjedelmes műve nyomán készült, de önálló felfogásról tesz bizonyosságot, s több helyt sikerrel polemizál maga a kiindulási pontul vett szerző ellen is. Alapeszméje azon figyelemreméltó s ujabban különösen nagy tekintélyűvé emelkedett elv körül forog, hogy a keresztyénség nem a merev oppositio, nem a lényegi sarkellenesség, de a benső, organicus összefüggés viszonyát tárja elénk a hellenizmussal szemben. Bár e thesis nem épen a kellő határozottsággal, szabatossággal van kimondva és formulázva a mű elején; azért örömmel üdvözljük e kérdés fölmerülését, már csak korszerűségül fogva is. Felette korszerű az összehasonlítás most, midőn már kifejtett, megérett eredmények vezethetik vizsgálódásainkat a keresztyénség bölcselmi mivolta, történelmi jelentősége felől, s hogy teljes áttekintést nyerhessünk, nem vagyunk kénytelenek a fászeg romanticismus ingó, süppeteg talajára állani, melyen Chateaubriand foglalt volt helyet, máskülönben epochalis könyvében, hol mint góczban a sugarak az azóta megjelent e tárgy munkák, akár apologetikai, akár polemikai tartalmak legyenek, de mindnyájan koncentrálunk. Éleselműleg fejtegeti Hegedüs a hellen bölcelem és szépirodalom alapján, a kizárólag keresztyéniekül praetendált elveknék, minő a világszeretet, isteni lényegység, hiterkölcsei eszmény stb. a classicai cultura kollós közepében való benngyökerezését. Demonstrálásában kitűnő olvasottságot, mély szakismeretet, de nem épen annyi bizonyítási erőt árul el. Általában a tárgyalás-modorban, akár Havet, akár Hegedüs hibája legyen az, kevesebb analysis, több philosophiai mélységet ohajtottunk volna. Magok a tények itt még nem tekinthetők az igazság hordozóiul; nem az a kérdés, hogy lehettek ezek az irányok, ezek a formák, elvek, fogalmak évezredekkel ezelőtt, de igen is az, hogy kellett lenniök, mennyiben voltak szükségképeniek, s mennyiben volt benső lehetetlenség másképenlétük. Tények, az okok evidentiája nélkül merő adatokká sülyednek le. Ez volna tán*) egyetlen szervi hibája a kis műnek, mely folyton s

*) Mellőzzük azon kis ellenmondást, melyet szerző történet-philosophiai elmélete involvál, midőn egyfelől igen szépen jegyzi meg, hogy a haladás mindig compromissum utján jön létre, másfelől pedig azt hangsúlyozza, hogy a történelem ugrást nem ismer.

s mindvégig rendkívüli élnk gondolatmenettel követi kitűzött tárgyát, s mint ilyen a leglaikusabbak által is valódi élvezettel, sőt gyönyörrel olvastatható. Ajánljuk olvasóink szives figyelmébe e 35 kros kis quodlibetet, hol szerző szeretetreméltó könnyedséggel csapong szerte, s Göthe ismert szavai szerint:

„ wandelt mit bedächt'ger Schnelle
Vom Himmel durch die Welt zur Hölle.“

K Ü L F Ö L D.

Olaszország.

(Egy adat a volt pápa jelleméhez.)

Megható vonást olvasunk egy angol lapban IX-dik Piusról, mely azt látszik bizonyítani, hogy a volt pápa nem ragaszkodott épen vakon a középkori hagyományokhoz. Eddigelő ugyanis szokás volt még a régi időkben, hogy a pápák fehér öszvére, annak halála alkalmával leöletett. IX. Pius halálos ágyán azt a parancsot adta ki, hogy kedvenc állata e barbár eljárástól megkíméltesék. Valóban szeretetreméltó vonás, egyénileg véve; de — teszi hozzá a nevezett lap — különös világot vet a körülmény e pápaságra, mely könnyűre képes indulni egy vén öszvér iránt, azonban nem retten vissza a gunytól, megvetéstől, átoktól, millió meg millió emberrel szemben, kiket az üdvösségből ily uton kizárhatónak vél. Különben megjegyzendő, hogy e szokás pogány eredetű, s eleinte világi fejedelmeknél is tiszteletben volt tartva, de ezeknél már rég ki ment divatból.

(Az új pápa iránya.)

Azultramontánoknak az új pápa iránt tanusított ellen-szenve arra mutat, hogy XIII. Leo pápai székét szabaddá akarja tenni a jezsuita demagogia befolyásaitól. Emezek összegyűjtik előbbi pásztori leveleit, aláhúzzák a Pius értelmében mondott szavakat, s kinyilatkoztatják, hogy most másképp cselekedni jellemtelenség volna részéről. A „kín-gesztelhetlenek“ pártjával szemben egy okosabb árnyalat is áll, mely azt hiszi, hogy az új pápának esze ágában sincs pápai igényeit az állammal szemben feladni, hanem más módokon tör céljai elérésére.

India.

(A Brahmo-Somaj.)

Legújabb hírek nyomán közelebről komoly szakadás várható a brahmo-somaj és kedvenc vezetője Keshub Chunder Sen között, ki, mint a hindu társadalom reformere bizonyára nem közönséges helyet foglal el az uttörő nagyok sorában. E föltevésre okot egy különös körülmény ad, mely a népvezér jellemére is kétes világot vet egyszersmind. Keshub Chunder Sen ugyanis, hirlik, legidősbbs tizenegyedfél éves leányát az ifju, még alig 16 éves Koock-Bohari maharájához, Nripendro Narain Bhuphoz akarja adni nőül. Az állítólagos vőlegény, ki atyja, Narander Narain után következett az uralkodásra, 1863-ban, nagykoru-

sága bekövetkeztével egy 1307 □ mértföldnyi tartományt fog birtokába venni, mely egykor az egész Assam királyságot magában foglalta. Megígérte ugyan, hogy az esketés előtt brahmonak (tisza theistának) nyilvánítja magát, mindazáltal a bizalmatlan bráhmok közt ez eset nagy izgatottságot szült. Tiltakozásokat adnak be halomjával a főnökhöz, melyeket az olvasatlanul expediál vissza. Tény az, hogy a helyzet e pillanatban kritikus, mert ha e házasság létrejön, a reformator önalkotta törvényeivel jön egyfelől összeütközésbe, az ifju pár házasságra való immaturitását illetőleg, másfelől pedig hivei attól is tartanak, nehogy méltelyes juhot fogadjanak be aklukba s így hitközösségük alapját ingassák meg. Vádolják titokban vezérüket bomályos utógondolatokkal is; mindenesetre nem tévednek akkor, mikor e kérdést a maga elvi jelentősége szempontjából itélik meg, s azt az alapos véleményt kockáztatják, hogy ha a kolompos jár ily jogsérelemmel elől, lehet félni, hogy a példa ragadóssá válik, s utóvégre is oly hosszú küzdelemmel kivivott, oly nagy áron vásárolt existenciájukat aknázza alá.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HIREK.

K o l o z s v á r t, május 3.

A „szent“ István nap általános megünneplésére vonatkozó belügyministeri rendelet a képviselőház máj. 1-ji ülésén ismételve szóba került. Előbb Irányi képviselő hibáztatja a belügyminisztert e rendelet kibocsátásáért, majd Molnár Aladár interpellálta a vall. és közoktatásügyi minisztert, hogy minő törvényre alapított e rendelet; hogy miként látja az 1790/91. XXVII. tcz. 3 pontjával és az 1868. LIII. tcz. 19 szakaszával megegyezhetőnek s kész-e a törvényekben biztosított vallásszabadságot sértő ezen rendeletet visszavonni? Tisza miniszterelnök Irányi felszólalására megjegyzi, hogy szent István napja Magyarországon mint magyar nemzeti ünnep tekintetik hosszú idők, évtizedek, talán századok óta. Ezen az alapon hitte a kormány, hogy azt nem ismerheti el, hogy ez ünnep megtartását meg lehessen tagadni a miatt, hogy ez nem a magyar állam, hanem kizárólag csak a magyar faj ünnepe, mert e különbséget állami szempontból egyáltalában nem tartja felállithatónak. Egyébiránt értesülvén arról, hogy ezen rendelet nem így magyaráztatik, hanem sok helyen úgy értelmeztetik, mintha azt czélozná, hogy egyik felekezetnek ünnepét a másik felekezet hiveire nézve kényszerítőleg megünneplendővé tegye, a rendelet czélzata ez irányban megmagyarázandó lesz úgy, hogy szent István ünnepe megtartását ott, a hol ez kívánatik, azon az okon, mert az illető nem a magyar fajhoz tartozik, azon az okon, mert az az ünnep, csak a magyar faj ünnepe, megtagadni nem lehet. A Molnár képviselő interpellációjára a miniszteri válasz még ezután következik. Elvárjuk.

— A tiszánineni ev. ref. egyházkerület, különben már határozott is ez ügyben apr. 30-dikán Miskolczon megnyitott közgyűlésén, a midőn a szent István nap megünneplése iránt kiadott miniszteri rendelet végrehajtását egyhangulag megtagadta. A papok eltiltattak a polgári hatóság felhívására való isteni tisztelet tartásától s a többi helyét és ágostai egyházkerületek hasonló eljárásra hivattak fel. A föl hívás egyébiránt, talán fölösleges is.

— Gyulafehérvári egyházmegyénk ápr. 24-én megnyitott közgyűlésében esperessé — a b. e. Elekes Károly helyébe — Elekes György, m.-igeni papot és jegyzőt; jegyzővé Tókos Sándor vajasdi papot választá meg. Éljenek!

— Koós Ferencz besztercze-naszódmegyei tanfelügyelő s lapunk t. munkatársa a brassó-fogarasmegyei tanterületbe helyeztetett át, helyét pedig Szeremley Lajos, eddigi fogarasi tanfelügyelő foglalta el.

— A nagy-enyedi tractus, mint a „vezér-megyéhez“ illik is, követendő példát státuált ápr. 25-diki rk. közgyűlésében az egyház-kormányzati rend iránt tanusítandó tiszteletre nézve. „Megbotránkozással“ vette ugyanis tudomásul az áll. ig. tanács ama rendeletét, mely szerint a gombási egyhk. az egyházkerületi képviselő választására vonatkozó szavazatát, a hibás czímzés mellett is, számita be, az esperes felelőssé tétetvén, hogy a rendelet végre, vagy végre nem hajtását szavazás alá ne bocsássa, főnhagyatván azonban, hogy az egyházmegye, extra dominium, fölfolyamodjék a közgyűléshez. A tractus most nem hajtja végre a rendeletet, hanem esperesét nyílt engedetlenségbe sodorván, intra dominium teszi meg föllebezését a közgyűléshez. Ily példát ad az enyedi tractus leendő egyházi hivatalosainknak, az enyedi theologusoknak, az egyházi hatóságok iránti engedelmoságból. Az ügy különben majd eligazodik az ig. tanács s illetőleg a közgyűlés utján, az enyedi hősök hon- és anyaszentegyház mentő tragicomoediája majd csak lejárja magát; de még sem tehetjük, hogy mély sajnálatunkat ki ne fejezzük a fölött, hogy a jó öreg Basa bácsi tiszteletre méltó alakja ily Policinellók közé keveredve, engedi magát ily félszeg világitásba helyezni. Valóban az érdemekben megszült férfinak még ellenségei is jobb barátjai lehetnek volna, mint voltak az enyedi gyűlés bohócjai.

— A „Szemle“ kálinistája (az igazság barátja lévén) egyik cikkébe azt sejtette, hogy m. Zeyk József gondnok ur megrövidítette az enyedi tanodát a tanodai erdők makktermésének bérbe vételénél Szabó József ur most a „Szemle“ 17. számában a következő nyilatkozatot teszi közlé: „A n. enyedi ev. ref. főtanoda erdein 1876-ban termelt makk árverésének leírása. Az árverésnél megjelent b. Bánffy Albert, Zeyk József és alólt; b. Bánffy Albert 1000 frt. ígérete után távozott. Minthogy már ezen ígert is meghaladta az általam tervezett vételárt, smiután már csak Zeyk József ur volt árverező, ugy mint ilyen esetekben szokott lenni, midőn csak két fél küzd egymással, felszólítottam, hogy álljunk meg az árveréssel, és osszuk meg a makk termést; erre azon határozott választ nyertem Zeyk József urtól, hogy ezt tiltja helyzete ezen tanodai termés árverésénél megtenni, és ennek következtében tovább folyt az árverés, melynek eredménye az lett, hogy én 1600 frtnál visszaléptem, miután a szept. 21-én tartott árveréskor a makk éretlen volta miatt már ezen árt is magasnak tartottam; ez röviden a tényállás. Ebből világosan kitűnik, hogy a makk akkori értékén fejül adódott el; miután egyik versenyző már 1000 frtnál visszalépett; kitűnik az, hogy midőn ketten maradtunk az általam felajánlt kiegyezkedés nem sikerült Zeyk József ur határozott ellenzése folytán, és így következőleg kitűnik az, hogy ötet semmi gyanúsítás sem terhelheti; remélem, hogy ezen tényállás leírása mind a hozzám intézett felszólaló tisztelt barátom Zeyk József urat megnyugtattja, mind pedig a felszólalást előidéző támadó urat, helytelen informatiokon alapulhatott véleménye indokolatlanságáról meggyőzheti. Sz.-Fenes, 1878. ápr. 17-én. Szabó József.“ Így szolgálják az az igazságot, s ilyen

való alapokon készítik ott rőfös czikkeiket. Csak is az: Calumniare audacter

A főtiszt. püspök úr a következő körövényeket bocsátotta ki:

Tudásúl és megtartásúl.

514—1878. A vallás és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltósága f. évi márczius hó 31-ikéről 7280. szám alatt kelt leiratában az 1868. évi 38. t. cz. 1. § a értelmezésére nézve következőket jelenti ki:

1.) A gyermekek tankötelezettsége idejének megszabásánál mindig az iskolai és nem a polgári év tartandó szem előtt.

2.) A tankötelezettség tartalmának első éve az, melyben a növendék élte 7-ik évébe lép, utolsó pedig az, melyben 15-ik évét betölti.

3.) A tankötelesek összeírásánál figyelembe veendő, mikép csak azok tekinthetők tanköteleseknek, kik a 6-ik, illetőleg a 14-ik évöket az összeírás alkalmával a polg. év szeptember haváig betöltik, önként értetvén a közbeeső évek.

4.) Azok, kik a mindennapi iskolában 12-ik s az iskolában 15-ik évöket a tanév folyama alatt töltik be, a mindennapi iskolából az ismétlő iskolába a tanév befejezése előtt át nem léphetnek, illetőleg a tanév folyama alatt tartoznak a téli hónapokon át ismétlő iskolába járni.

Körözetnek :

550—1878. Marosi egyházmegyénkben:

a.) a iklandi papi állomás Jövedelme: 271 frt. 7 kr.
b.) a májai tanítói állomás. Fizetése: 122 frt. 68 1/2 kr.
c.) a nyomáti lévitai állomás. Fizetése 8 kalongya búza 10 véka búza és ugyanannyi zab. 18 szekér fa, két szekér törökbuzát termő föld, pénz fizetés 10 frt.; ha képes a tanításra, a helység lakóitól szép jövedelmet kaphat; tisztességes lakás. Pályázati határnap mindháromra junius 15-ike. Folyamodványok esperes t. t. Vályi Pál aához Ny.-Szentbenedekre (u. p. Ákosfalva) küldendők.

536—1878. K.-kalotai egyházmegyénkben az in-ak-teleki kántori állomás, a nyug. kántor haláláig fél fizetéssel. Fizetése: minden egyes gazdától 1/2 véka rozs vagy 1/2 véka törökbúza és 1/2 véka csős törökbúza: 3 szekér tűzifa az ekkla erdejéből, 1/2 vékás kenderföld, 1/2 kupás törökbúza föld, 1/8 szekér szénát termő rét, a czinterem fűvének és gyümölcsének 1/3-a, stola; jelenleg a bérfizetők száma 126. Pályázati határnap május vége. Folyamodványok esperes t. t. Szakács István aához Sz.-Lónára (u. p. Gyalu) küldendők.

Kolozsvár, ápril 24-én, 1878.

Megjelenik
minden vasárnap

Szerkesztőségi szállás.

b.-farkasutoza 16. sz. hova
a lap szellemi részét illető
közlemények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTANS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvtereske-
dése, hová az előfizetési-
pénzek legczélszerűbben pos-
tautalványnyal küldendők.

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Dicséretes visszavonulás. (Sz—s.) Észrevéte-
lek a latinnyelv elemi tanítása körül. Geréb Márton. — Az áll.
ig. tanács nagy és r. gyűléséből. r. t. — Lapszemle: A magyar
reformált egyház szervezetére s megállapítandó rendszabályokra vo-
natkozó tervjavaslat. (Folyt.) Tóth Sámuel. — Vidéki élet: A
marosi egyházmegyéből. Marosvidéki. — Négy évi gazdálkodás a
nagy-enyedi főtanoda vagyonával. Zeyk József. — Tárca: A ká-
nyaberki parochia (Elbeszélés a papi életből.) Irta: Bányai Géza.
VIII. (Folyt.) — Egyházi és iskolai hírek. — Körösvények. — A
szerkesztő postája.

Dicséretes visszavonulás.

Budapest, 1878, május 5.

(Sz—s.) E pillanatban jutott kezeinkhez a val-
lás- és közoktatásügyi miniszter urnak egy oly kör-
levele, melyet országszerte s főleg protestans körök-
ben kiváló örömmel fognak bizonynyal tudomásúl
venni. E körlevélben a miniszter úr a szent Ist-
ván király névnapja megünneplésére vo-
natkozó s a vallás-szabadság barátainak
soraiban méltó megütközést keltett ren-
deletét hatályon kívül helyezi s vissza-
vonja. A körlevél, mely a prot. egyházkerületek
egyházi főhatóságaihoz van intézve, szóról-szóra így
hangzik:

539. eln. sz.

A vallás és közoktatási m. kir. minisztertől.

Folyó évi február hó 28-káról 203. eln. sz. alatt ki-
bocsátott körrendelettel nem volt egyéb célom, mint
az, hogy a történelmi fejlődés alapján hazánkban általá-
san nemzeti ünnepnek tekintett szent István-király napjá-
nak megünneplése meg ne tagadtathassék tüntetőleg oly
czimen, mintha az nem a magyar állam, hanem csak a
magyar faj ünnepe volna.

Értesültem azonban, hogy idézett rendeletnek oly
magyarázat adatott, mintha általa hazánk nem r. katho-
likus felekezetei egy hitelveik szerint nem létező egyházi
ünnep megtartására akarnának köteleztetni.

Nem terjeszkedem ki arra, hogy e föltevést úgy egész-
működésem kizárja, mint fennálló törvényeink is lehetetlen-
né teszik az ily törekvést. De miután igen nagy súlyt
helyezek arra, hogy mindaz mellőzve legyen, a mi bár
csak ürügyet is szolgáltatna arra, hogy hazánkban a
különböző hitfelekezetek közötti kölcsönösség s azon alapu-
ló jó egyetértés megzavartassék, vagy a vallás-szabadság
biztos élvezete iránti meggyőződés s abból eredő lelki nyu-
galom megrendíttessék, fenn idézett rendeletemet ezennel
visszavonom s hatályon kívül helyezem; fentartván ma-
gamnak, hogy a magyar államiság szempontjából ama
rendelettel egyedül elérni akart célra, esetleg a törvény-
hozás közbejöttével is, a szükséges intézkedéseket megte-
gyem.

Fogadja czimed kiváló tiszteletem őszinte nyilvání-
tását.

Budapesten, 1878, május hó 4-én.

Trefort.

A miniszter urnak e körlevele, több tekintet-
ben dicséretre méltó, egyfelől mert indokolásában a
kormány azon intentioját, mely ama sérelmes ren-
delet kibocsátásában vezérlé, megnyugtató világítás-
ba helyezi s ez által a fölmerült aggodalmakat el-
osztatni törekszik, másfelől, mert bizonyosságául szol-
gál annak, hogy hazánkban a vallás szabadságáért
nem hiába omlott kiannyi vér s a magyar protestan-
tismus által proklamált szabad eszmék oly erkölcsi
hatalommá izmosultak, hogy az azok ellen inézett
támadásnak még csak látszata is akkora mérvű
visszahatást idéz elő, mely az államhatalmat vissza-
vonulásra kényszeríti.

A kormány bölcsen cselekvék, hogy elállott azon
szándékától, melyet a miniszterelnök úr, az e tárgy-
ban felmerült képviselőházi interpellációk alkalmával
kilátásba helyezett: a kibocsátott rendeletnek valódi
értelmét fölfejtve, annak hatályát továbbra is fön-
tartani. Ily kérdésekben a mentegetőző magyaráza-
tok mindig czéljokat tévesztik s a főnforgó esetben
is nem volt más alternativa, vagy erőszakolni a

rendelet végrchajtását, mint a hogy ezt az államhatalom velünk — protestansokkal szemben a multban már annyiszor megtevő, vagy egyszerűen visszavonni azt.

A kormánynak dicsőretére szolgál, hogy hozszadalmias habozás nélkül, az utóbbi útat választá. A gályarabság, a fellobogó máglyák, az eperjesi vértörvényszékek kora lejárt s egy oly kormányt, mely csak megkísérteni is merészelné fölemelni az erőszak fegyverét a lelkiismeret szabadságának szentélye elleni merényletre, a közszellem fölháborodásának egy fuvalata elseperné a föld színéről.

A visszavonó körlevél indokolásából örömmel constatálhattuk, hogy ily merénylet elkövetése kormányunknak szándékában nem állott s valóban az eszélytelenség, sőt hazafi bűn netovábbja is lenne, a vallásos viszály üszkét lobbantani lánggra épen most, midőn nemzetünknek, inkább mint valaha, szüksége van arra, hogy nemzeti létét s egész jövődjét veszélylyel fenyegető ellenséges áramlatokkal szemben készen legyen s ha kell, álljon föl mint egy ember!

Ily ellenséges áramlatok, fájdalom, nemcsak hazánk határain kívül, hanem saját tűzhelyünk kö-

rül is észlelhetők, azon nemzetiségek kebelében, melyek, mint a kibocsátott rendeletre alkalmúl szolgáló eset is tanusítja, mohón ragadnak meg minden alkalmat a magyar állameszme elleni tüntetésre s megnyugvásunkra szolgál azon fölvilágosítás, hogy a kormány föllépésének indokául kizárólag az ily velletások megfőkezése szolgáló. A kormány meg lehet győződve arról, hogy a magyar protestansok mindenben készek egybeseregelni azon zászló körül, mely a magyar állameszme sértetlen föntartásának s bármily nagy áldozatok árán kivívott diadalának magasan lobogó jelvénye.

De viszont a magyar protestansok is elvárják a magyar kormánytól, hogy jövőben még csak látogatást is kerülni fogja annak, mintha őket a magyar állameszme ellenségeivel egy sorba tartozónak tekintené s ezeknek renitentiájáért sujtani akarná azokat is, kik a magyar államnak, még vérük hullásának árán is, hivei voltak s lesznek mindenhez.

Különösen pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszter urat bátrak vagyunk figyelmeztetni arra, hogy elnöki irodájában tartson maga mellett oly fogalmazót, ki képes minisztereink intentioját hiven kifejezni s ügyetlen stylussával egyfelől nem hábo-

TÁRCZA.

A KÁNYABERKI PAROCHIA.

(Elbeszélés a papi életből.)

Irta: B Á N Y A I G É Z A.

VI.

Lángok között.

(Folytatás.)

Iszonyu kép fagyasztá meg szívét. A Tordásék háza lángban áll; a tűz daemonai sivitó szavokkal töltik be a léget s már a templom fedelére is átugrálnak.

Pár percz alatt talpon az egész falu; eszeveszetten rohan mindenki a tűzhöz, ki-ki azzal, a mit hirtelenében előkaphatott félálmosan. A helyzet kétségbeesztő, s a közös rémületet a zugó szél iszonyattá növeli.

Az égő ház udvarán a gémes kút mellett az öreg Tordás Bálint tehetetlenkedik, rémültében mindig kiönti a fölhuzott viz felét.

A lelkész az égő házba rohan, hogy mentsen a mit menteni lehet, de a legfőltettebb kincset: Erzsikét már nem találja benn; gondolja magában: talán künn segít parányi erejével a közös veszélyen, de fürkésző szemei künn is hiába keresik.

— Hol van Erzsike? — riad Tordásnéra, ki ellődítva az öreget a kút mellől, most maga huzza a vizet.

— Eh, hagyjon nekem most békét, nem látja, hogy dolgom van? — feleli durván a némbér.

Egy legény azt mondja a lelkésznek, hogy ő látta a leányasszonyt, a mint egy ládát czipelt egy emberrel a kert felé.

Rohan a kertbe s elkezd kiáltozni az Erzsike nevét. Egyszerre csak egy lelkét metsző sikoltást hall a kerten túl levő mező felől; örületes dühvel rohan vissza az udvarba s felpattanva az istállóból kihozott lóra: egy percz múlva már künn száguld a mezőn.

Egy újabb sikoltás irányt ad vágatásának.

A lelkész szolgálja Falusi Pista roppantul megijedt, mikor szeretett papját dult arcczal lóra kapni látta. Kapta magát ő is, a másik lóra termett s a lelkész után vágatott.

Rómes éjszakai verseny volt. Elöl a lányrabló, utána a lelkész, a kinek üdvösségét, mindenét viszik s a lelkész után a hú fiu, a ki el nem tudja gondolni, hogy ő és a tisztelendő úr mért rendeznek most lóversenyt?

A lányrabló s a lelkész között egyre fogy a tér; a lány ruhája libeg-lobog, a mint a mén hasítja a levegőt.

— Rabló megállj! — ordít rekedten a lelkész s igyekszik versenyt futni a szőllel.

Rabló?? — elmélkedék magában Pista. Na jó! S azzal elkezd verni a lovat, de úgy, hogy az oly veszettül ira-

ritja föl annyiaknak nyugalmát s másfelől nem sorolja bele miniszterét azon kellemetlen helyzetbe, hogy jó akarat sugalta rendeletét vissza vonni kénytelen.

Béke velünk!

Észrevételek a latinnyelv elemi tanítása körül.*)

Geréb Mártontól.

Tisztelt értekezlet!

Felolvasásomnak czélja egyfelől, hogy én mondjam el a magam nézeteit, melyeket a latin nyelv elemi tanítása tekintetéből helyeseknek és sikerre vezetőeknek gondolok, másfelől, hogy nézeteim felsorolása által másokat is nézeteik nyilvánítására hívjak fel, hogy így, a latinnyelv elemi tanítása körül követendő eljárás felett keletkeztető eszmecsere és nézetnyilvánítások által eltanulva egyik a másiktól azt, a mi a jelzett tekintetben jobb, mentől sikeresebbé tegyük a latinnyelv tanítását tanodáinkban. Már itt, felolvasásom legelején bátor vagyok megjegyezni, hogy mert észrevételeim a latinnyelvnek épen elemi oktatása körül forognak, annak miénétén igen elemi, mondhatni kisszerű dolgokról is lesz szó. De az, hogy aprólékosnak, kicsinszerűnek tetszhető dolgokról is beszélek, legyen kimentve az által, hogy én azon meggyőződésben vagyok,

*) Felolvasástott a Szászvároson 1878. ápr. 14 és következő napjain tartott közös tanári értekezleten.

modott tova, hogy pár percz alatt messze hátramaradt a lelkész.

Ez volt ám a szerencse, mert a lelkész lova hirtelen megsántult s azután csak mérsékelt futással tudott tova haladni.

Nem sokára egy golyó füttyölt el a füle mellett. A golyó Pistának a vállát surolta, de a jó fiu a következő perczben már derekasan gyomrozta — Fokosit, a leányrablót. Erzsike a pázsiton fektűt eszméletlenül.

— Ereszsz fel kutya, mert megeszlek — szűt Fokosi dűhűdten csikorgatva fogait.

— Várj egy kicsit, még nem puhítottalak meg elégé gazember!

A lelkész segítségével aztán gűzsba kötűzte Pista Fokosit, azután felkötűtte egyik ló hátára, s így elkészűit vele, hogy beszűllitsa a faluba.

— Na tisztelendű úr, most már csak vegye oltalmába azt a galambot, ezzel a varjuval majd elbánok magam is.

A lelkész maga elé űltette őlébe az elalélt leánykát s úgy tartott vissza a falu felé.

Erzsike mikor felnyitá szeméit, látva a tűzűrt: réműlve sikolta fel:

— Szent Isten, apám! aztán a lelkész szeretű, biztatű arczára nézett — és űdvűzűltnék hitte magát. Az a hűv, melylyel kedvese keblére simulva űt átűlelte; az a csűk, melylyel odatapadt ahoz az édes ajkűhű; az a tekin-

hogy az oktatás szempontjából a legkisebbnek látsű momentumot is kellű figyelembe kell vennűnk, ha azt tudjuk róla, hogy az illetű tudomány szűlűrd alapjának biztos lerakásűt segíti elű.

E rűvid elűrebocsűtás után már észrevételeimre tervé át, legelűszűr a latin betűk ismertetésénél követendű eljűrűsrűl szűlok, minthogy a latinnyelv tanítása ezekkel kezdűdik. Tudvalevű dolog, hogy a latinnyelvtanok elején tudományos szempontbűl igen helyesen vannak csoportosítva a latin betűk, azon beszűdszervek szerint, melyeknek segélyével az illetű betűk kimondása tűrténik és részletes utasítások és szabályok vannak felsorolva, melyek a betűk hangoztatásűt, kimondásűt tárgyalják. Ezen szabályoknak és utasításoknak elűre valű tanításűt fűlűslegesnek tartom. A betűk megismerése nem ama szabályoknak elűre valű tanítása alapján kell hogy tűrténjék, hanem sokkal inkább gyakorlat által kell a növendűkeket hozzű szoktatnunk a betűk helyes hangoztatásűhoz és kimondásűhoz; a betűket nem mint külön űnállű valamiket, hanem mint a szűnak alkotű eleméit, magában a szűban kell a tanulűnak megismernie. Ezt pedig legsikeresebben és legrűvidebb idű alatt elűrűjuk az olvastatás által. Mielűtt az olvastatásűhoz kezdenénk, elég lesz a betűk alakjűt illetűleg az a megjegyzés, hogy a latin betűk alakja épen az, a mi a magyar betűké, vagy helyesebben a magyar betűk a latinbűl vannak kölcsűnűzve; hangzűsra nézve is kűzűlűk a legtűbb megegyezik a magyar betűk hangzűsűval; az eltérű hangzűsű betűket az olvasás folytán azonnal észlelhetik a ta-

tet, minűtt a Madonna arczűn láthatni csak, mind-mind azt beszűltűk, a mit ajkai suttogűnak:

— Veled, veled, oh csak veled!

Beűrve a faluba, már a templomot is lángban talűltűk s a templomon tűl már mind a két ház-sor égett.

A paplak a templomon innen volt, ettűl egy kis terv által elvűlasztva s minthogy a szűl nem erre fűjt: a paplak épen maradt.

A lelkész gyorsan hevezetű Erzsikét a vészmentes paplakba s Pistára bizta, hogy űvja űt minden vészűl. ű nem maradhat, mert űt kűnn várja a vész.

Épen mikor kilépett: kondult meg utoljűra a repedt harang s azzal lezuhant, magasra fűlkavarva zuhanásűval az égű űszűket.

A sok fejűt vesztett ember kűzűtt csak a pap tudott hidegvűrű maradni. A hol legnagyobb volt a vész: azonnal ott termett s osztogatű rűvid parancsűt meggondolva, higgadtan.

De nemcsak parancsolgat, hanem tesz ű maga is. Ime, most is ott van a legvészesebb ponton, egy égni kezdű házfedelen; a ház egyik legnagyobb ellensége: mit űgyel arra? Embertársűé, kinek vagyonűt megmentenie kell a lelkésznek. A tűz a fedélbe kap: vizes pokrűczűrt kiűlt; a vizes pokrűcz nem fedi el a tűzet, ráfekszik és saját tervével fojtja el a dűhűs elemet s gátolja meg a vész tovűbberjedésűt. Gűndűr hajűt megperzszeli a tűz: mit bánja ű azt?

Egyszer Krisztus megdorgűta a hűborgű szűleket s a

mulók. Ezen megjegyzés után hozzákezdhet a tanító az olvasatához; de először nem a tanulókkal olvasat, hanem maga a tanító olvas, kiválasztva valamely olvasmánydarabból mindenesetre csak olyan szokat, melyekben egyszerű magán- és mássalhangzók vannak. Igen természetes, hogy a tanító ezen előre való olvasásának teljesen szabatosnak kell lenni úgy az illető szó hangsúlyozása, mint az egyes betűk hangja és időmértéke tekintetéből. Miután néhány, egyszerű betűkből álló szót tiszta kiejtéssel és helyes hangsúlyozással felolvasott a tanító, — ezen előre való olvasást ismételtetni kell, hogy a növendékek részéről annál biztosabb és helyesebb legyen azután az olvasás — akkor felszólít a növendékek közül legelőször mindenesetre egy jobbat, hogy a már hallott szavakat után-olvassa és ha ezen utánolvasásban netalán hibát ejt a növendék a betűk hangoztatásában, azt azonnal kijavítja. Az utánolvasás alkalmával minden egyes szó kiolvasása után megkérdi a tanító, hogy melyek azon betűk az illető szóban, melyeknek hangzása egyezik a magyar hangzással, s melyeké különbözik s ez a különbözés miben áll? És ezen, a magyarnyelvtől különböző hangzásu betűknek előfordulása alkalmával tegye meg a tanító rövid megjegyzését ama betűknek általános hangzása és kiolvasása felől. (a. e. s.) Ezután olyan szavak választandók, melyekben kettős magánhangzók fordulnak elő. Mielőtt azonban ezeket felolvasná a tanító, szükséges felemlíteni, hogy ilyen hangzók a magyarban nincsenek, hogy ezek közül némelyeknek csak egyszerű hangzása van, másoknak kimondásakor pedig mind a két hangzó hang-

habok elpibentek; most a lelkész önfeláldozó buzgalma előtt hódolának, meglankasztva sebes szárnyaikat.

És ennek a papnak ellensége tud lenni e nép? azért, a mért oly nemes, jó, mert javokat akarja úgy az Isten házában, mint saját házaikban és itt a lángok között egyaránt.

A szél elpihentével szünt a dúló elem háborgása is, azonban csak reggel felé csendesedett el annyira, hogy az emberek nyugodni mehettek. Nyugodni? Hova? Hova hajtja le fejét az a sok hajléktalan ember?

A lelkész biztatja azt a sok hajléktalan embert, hogy a kinek hajléka nincs: jöjjön ő hozzá, a kinek kenyere nincs: annak ő kenyeret ad, megvendégeli. (Bizonyosan a Jézus csodatétele jutott eszébe, s hitte szent hevében, hogy ő is tud majd „csudát“ tenni.)

Pitymallatkor ő is haza tért: megmentett drága kincséhez.

Sirva, kaczagva borult keblére a lány s nem maradt hely azon a nemes arczon, a hová forró csók ne jutott volna.

— Oh ne hagyj el engem én üdvösségem; ne váljunk el egymástól soha többé; végy hitvesedül édes, hogy homlokod redőit elsimogassam, szenvedéseidet magamra vegyem. Nándorom, én meghalok tenéktüled! Tudd meg, hogy a ki tőled elszakaszt: megöl; s ha az Isten szakaszt el tőled: úgy az Isten öl meg engem.

Oh lány, nagy a te szerelmed!

Hogy mily kínt érzett a lelkész e szavak után: azt

zik ugyan, de kimondásuk egy szájnylással történik. A kettős hangzók olvasásának megismerésére vezető szók előre való olvasása előtt czélszerű továbbá a kettős hangzókat a táblára írni egymás alá, és utánok a magyarban megfelelő hangzókat is, még pedig azokat, melyekben mind a két hangzó hangzik, egy felibök huzott görbe vonallal jelöljük meg, hogy azoknak kiejtése egy szájnyílással történik. Végül oly szók olvasandók, melyekben egyes betűknek nem az illető betű által jelölt hangjok van (ilyenek a: c, s, t betűk) tehát kimondás tekintetében bizonyos esetekben kivételt képeznek; továbbá olyanok, melyekben az x-nek és q-nak kiolvasását tanulják meg a tanulók, és legvégül hagyjuk a görögből átvett szokat, melyekből a ch, ph, th és z. y. betűk kiejtésével ismerkednek meg. Mindezeknek kimondásához minden hosszas magyarázat helyett, a fennebb leirt eljárás útján gyakorlat által szoktatandók a növendékek, a mi pedig igen könnyen eszközölhető, ha egyfelől maga a tanító határozott szabotossággal olvassa a szokat és másfelől nagy gondot fordít arra, hogy a gyermekek is már a legelső olvasásnál kellő kiejtéssel olvassák utána.

Összefoglalva, az elmondottak rövid tartalma az, hogy a latin betűk helyes hangoztatásához a növendékeket inkább a tanító részéről leendő előre-(olvasás) és a tanítványok részéről való után-olvasás által szoktassuk, mint előre betanított szabályok által; és csak azután, hogy így gyakorlat útján már megismerkedtek a betűk kimondásával, jelöljük ki a betűk kimondására vonatkozó szabályokat át-

csak az tudhatja, a ki együtt érzett lelkével, mikor fejét bibliájára hajtva zokogott.

Hát megbocsátna-e neki a könyörülő Isten, ha ezt a szép szüzet a szenvedés lassu mérgével megölné? Hát ő maga meg tudna-e bocsátani magának, azért, hogy e lányka csak azért szenvedett, mert az ő nyomorult, s zere tetlen életéhez volt csatolva?

S végül: hisz e leányt apja, anyja megtagadták tőle. A Senkitől!

— Hervadj szép virágom — szólt tompa, fuldokló hangon a lelkész. Hervadj! Inkább a halál, mint én legyek a te vőlegényed!

De hát ki ez az ember, hogy e szavak után ízekre nem szakad a szive?

Egy lelkész, kit tünni, szenvedni megtanított az élet.

Még csak egy csók, egy édes ölelés s aztán a lelkész elvezette a halálsápadt lányt apjához, ki molnár komájánál talált hajlékot

Hát Pista mit csinál otthon? Ah ő kitünően mulatja magát: magyaráztatja a megkötözött Fokosinak, kézzel fogható, érezhető argumentumokkal, hogy mi a becstület s biztatja, ígéreti neki, hogy a „szegedi“ útra ő is sziveskedik holnap elkísérni őt.

(Folytatása következik.)

olvasásra, de azoknak szószerint való beemléztetése teljesen fölösleges. A fennirt eljárással a betűk hangoztatásának és kiolvasásának megismerésére bőven elég a legelső óra, míg a szabályoknak előre való tanításával sok időt kellene eltöltenünk és az eredmény még sem olyan szembevetendő.

Az előre való olvasásnál a tanító részéről és az után olvastatásnál a növendékek részéről mindig a legnagyobb gond fordítandó az egyes szavaknak hangsúlyára és a szóban előforduló hangzók időmértékére. E tekintetben azért tartom szükségesnek a gondfordítást, mert egyfelől a hangsúly a latinnyelvnek, mint minden indó — európainak lényeges sajátága és a mellett a hangzók hosszú vagy rövid voltával együtt az illető szók értelmének kitalálására is vezet (légeris és legēris; pōpulus és pōpulus); másfelől nagyon megkönnyíti a felsőbb oktatásnál a latin költemények időmértékes természetének megértését és azoknak lábak szerint való elemzését a prosodiai szabályok ismerése nélkül is. Míg ellenben ha a hangsúlyt és a helyes idő-mértéket az elemi oktatásban teljesen mellőzzük, később a prosodiai szabályokat nem értik meg a növendékek és alkalmazni sem tudják, mert nem érthetik, hogy bizonyos szót, melyet 4–5 éven át mindig csak egyféle képen mondtak ki, most miért kell egészen másképpen hangoztatni (p. o. tenēbant = régīna, dōlōres; illius, imāgo, suprēmum.)

(Dōnec eris fēlix multos numerābis amīcos,
Tempōra si fuerint nūbila, sōlus eris).

Természetes, hogy nem prosodiai szabályok előadásával kell a növendékekkel elsajátíttatni ezt, hanem folytonos gyakorlat útján, minden szabály nélkül, olvastatás közben, épen mint ez az anyanyelvi elemi oktatásban történik a kezdő gyermekkel. Nagyban elősegíti a növendékeknek készségét e tekintetben az az eljárás, ha a tanító minden óra végén a következő órára beemlézés végett kihagyandó szókat kellő hangsúlylyal és kellő időmértékkel felolvassa és egy jobb gyermekkel fel is olvastatja, hogy már a legelső tanítás alkalmával helyesen ejtsék ki mind hangsúly, mind időmérték tekintetében, mert az egyszer rossz kiejtéssel tanult szónak helyesen való kimondásához bizony nagy küzdelemmel lehet hozzá szoktatni a növendéket.

(Folytatása következik.)

Az áll. igazgató-tanács nagy és r. gyűléséből.

Kolozsvár, május 5.

I.

Jelen vannak: főt. Nagy Péter, elnök; Zeyk Károly, főgondnok; Lészai Ferencz, Incze Mihály, Gyarmathy Miklós, Dr. Kolozsvári Sándor, Szász Béla, ig. tanácsosok; Parádi Kálmán, t. ü. e. Szabó Ádám, szv. Deák József, pt. Bodor Antal, titk. Balogh György ügyv.

Az elnöki elintéztett ügyek bejelentése és tudomásul vétele után,

Az elnök több rendbeli előterjesztést tesz, minnek folytán:

Tudomásul vétetik, hogy a Weér Farkas-féle követelési ügyben korább hozott határozatot az expeditió alkalmával megtoldatta a val az utasítással, hogy az ügyvéd a követelés netaláni befizetéséről is tegyen jelentést;

A rákosi papi fizetésnek az ottani volt Bethlen-jószág részéről tartozó járulékaik iránti nyilatkozattételre az erd. keresk. és hitelbank ujlag felszólíttatik.

Ágoston Mózes ismételve megsürgettetik, hogy a kövesdi egyház számadási adatait s illetőleg a tanúsító okmányokat terjessze föl, a h. esperes utasítatván, hogy e megsürgetést büntető posta útján kézbesíttesse.

Az enyedi tanoda gondnokságánál a g. gondnoki biztosíték betáblázásának kimutatása és a g. gondnok által kezelt pénzekről szóló számadás megsürgettetik, — ugy szintén mindazon egyházak, melyek költségvetést tartoznak ide terjeszteni, fölhivatnak e kötelességök teljesítésére.

A Mommsen Tivadar által kiadott „Inscriptiones“-ben az enyedi tanoda tulajdonát tevő egy tabula creata, mint a berlini muzeum tulajdona iratván le: a tanoda gondnoksága jelentés tételre hivatik föl, hogy minő uton került (mint látszik 1856—7 táján) ez értékes emlék a berlini muzeumba?

Az egyházkerületi képviselők igazolási ügyei tárgyalás alá vétetvén:

a) az udvarhelyi egyházmegyéből utólag még igazolhatnak Karácson Mózes és Bartha Miklós.

b) A sepsi egyházmegye fölküldvén a 4-es választás eredményét (Nagy Sándor, Révai Lajos, Tóth Zsigmond és Kiss Lajos)* e névsor is a közgyűléshez tétetik át az igazolási kérdés eldöntése végett.

c) Az enyedi tractus a csányi szavazatra nézve megteszi repraesentatióját a közgyűlésre; tudomásul vétetik; a gombási szavazat beszámítására nézve kelt ig. tanácsi határozatot alkotmányellenesnek tekinti s declarálja, hogy ama rendeletet nem hajtja végre, hanem a közgyűlés határozata alá terjeszti az ügyet.

(Zeyk K kijelenti, hogy ez ügy tárgyalásában nem vesz részt.)

A titkár véleménye szerint az iratok — az összeszámitás megejtése végett — föl volnának rendelendőek az egyházmegye és esperes pedig rendre útasítandó a renitentiaért.

Dr. Kolozsvári Sándor az esperest, kinek felelősség terhe alatt volt a rendelet végrehajtása meghagyva, fegyelmi kereset alá vonandónak ítéli, mihez képest a jegyző, mint törvényszerű esperes-helyettes volna a rendelet végrehajtásával megbizandó, — a közgyűlés egyszersmind fölkéretvén, hogy találja módját, hogy az igazgató tanács iránti

*) Indítvány tétetett, hogy ez utóbbira nézve az a megjegyzés tétessék a közgyűlés előtt, hogy „generalis reversalis“ alatt áll. Az ig. tanács az igazolást a közgyűlés elhatározása alá terjesztetvén, a maga részéről nem tartá szükségesnek a megjegyzés megtételét, a közgyűlési tárgyalás alkalmával bárki megtehetvén azt. r. b.

tartozó engedelmességnek az alantas testületek eleget tennének.

Lészai Ferencz alapján a dr. Kolozsvári indítványát fogadja el, de a közgyűlés figyelmét ez ügyre csak az évi jelentésben kívánja fölhevíteni.

Gyarmathy Miklós a titkári vélemény első felét célravezetőbbnek tartja az igazolás kérdésében.

Incze M. úgy tartja, hogy az igazolást az ig. tanács már megejtette ismeretes határozatával s most már csak a fegyelmi eljárás megindítását itéli szőnyegen forgónak, melyre rászavaz.

Szász Béla szerint az összeszámítást csak az egyházmegyei illető közeg hajthatja, törvényszerűleg, végre s azért mindenek előtt a végrehajtó hivatalnokról kell gondoskodni, — mert bár fáj neki egy oly érdemekben megőszült közhivatalnok ellen szavaznia, de a törvényes engedelmességet minden esetre kiereszkolandónak tartja. El kell tehát várni, hogy a főt. püspök úr minő lépéseket teend? de egyszersmind indítványozza, hogy a fegyelmi- és közkeresetek megindításának joga a közgyűléstől az ig. tanács számára is kiszélesítessék. Ő annál könnyebben megteheti ez indítványt, mert ez évben kilép az ig. tanácsból, s így nem vádolható avval, hogy a maga részére akar új jogokat szerezni.

Az elnök szintén nyilatkozni kíván ez ügyben. Látja a renitentit az egyházmegye részéről, a midőn az ig. tanács ismételt rendelete végrehajtását megtagadta. Hibáztatja az esperest, kinek föl kell vala oszlatnia a gyűlést s szavazás alá nem bocsátania a rendelet végre vagy végre nem hajtásának kérdését. De meg kell vallania, hogy az expeditióban is hiba történt, elnézésből, mert az esperesnek kifejezetten értésére kell vala a leiratban adni, hogy a rendelet végrehajtásának kérdését szavazás alá ne bocsássa; ha a leirat így lett volna fogalmazva, az esperes bizonyynyal föl tudta volna magát találni. Így állván a dolog, nem tartja méltányosnak, hogy a büntetést egészen az esperes hordja, ki 80 éven fölüli életkorban 50 éves hiv egyházi szolga s kiváló érdemes közhivatalnok s a mellett gen. director is, a megindítandó fegyelmi kereset nyomán pedig nem csak egyházmegyei, hanem egyházkerületi hivatalától is fölfüggesztetnék; ezért, s mivel meg van győződve, hogy ha az esperesnek a renitentia következményei is fölfejtetnek: engedelmeskedni fog, kéri még egy kísérlet tételét s indítványozza a következő, egyhangulag elfogadott, határozatot:

„Ig. tanácsunk sajnálva tapasztalta, hogy ntiszteleted a (kérdéses) rendelet értelmét föl nem fogta; az ig. tanácsnak kötelességében állana ugyan a törvény szigora szerinti eljárás, de tekintve a nt. úr hosszas szolgálatát, érdemeit, életkorát, olyképen adatik magyarázata a rendelet ama kifejezésének, mely szerint a határozat „felelősség terhe alatt“ végrehajtandó, hogy a kérdés szavazás alá nem bocsátható s az egyházmegyének csak felfolyamodási joga van az egyházker. közgyűléshez. Fölvihatik tehát ntiszteleted, hogy a kérdéses rendelet e hó végéig leendő végrehajtásáról, esetleg az egyházmegyei tanács útján multhatatlanul gondoskodni kötelességének tartsa.“

Szász Béla, érintett indítványának irásban leendő beadására utasittatik.

Az egyházkerületi f. é. közgyűlés főbb tárgyai, b. Kemény Gábor főgondnok fölszólítására, a meghívókban leendő közzététel végett megállapítottak (lásd hirrovatunkat).

Az egyházmegyék kikerekítésére vonatkozó tervek csomón hagyatnak s midőn valamennyi testülettől beérkeznek: az illető bizottsághoz áttétetnek.

A segédlelkészség ügyében beérkezett vélemények áttétetnek az e tárgyban korábban kinevezett bizottsághoz.

A központi papi nyugdíjintézetre nézve beérkezett vélemények referálására fölkéretnek Lészai Ferencz, Szász Béla és a titkár.

Az egyházközségek csoportosítása ügyében beérkezett vélemények ugyan e bizottsághoz tétetnek át.

Az enyedi főtanoda haszonbéri szerződésai részletes áttanulmányozásra kiadatnak a jogügyi bizottságnak (dr. Kolozsvári S. az ügyvéd és a titkár).

II.

Május 6.

Jelen vannak: főt. Nagy Péter elnök; Incze Mihály, Szász Béla, Parádi Kálmán, Szabó Ádám, Bodor Antal.

A szászvárosi egyhk. leányiskolája számára egy alkalmas emeletes házat vásárolt, melyen már magának is betáblázott követelése volt, s melynek árverési vételára s átalakítási költségei összesen 10,000 frtot tesznek. Ez összeget fedezni kívánja az 1-ső és 2-dik papi fizetés bennlevő intercalaris jövedelmeiből, egy házas telke és 16. h. fekvője eladási árából s 3000 frt urbéri papirja elárusításából. A vásár, mely igen előnyösnek ígérkezik, s mely részben már előbbi közgyűlési határozat által indicalva volt, helybenhagyatik, egyszersmind elutasítván a v.-hunyard-zarándi esperes avval a kérésével, hogy a tractualis özvegy-árvaí cassa további járulékokat kapjon a papi fizetések intercalaris jövedelmeiből, mivel ama pénztár illetőségét már kikapta.

A sepsi-szt.-királyi templom és torony építési tervrajza, szakértői véleményen alapuló módosításokkal, helybenhagyatik, a részletes költségvetés elkészítése elrendeltetvén.

A szászvárosi Kun-tanoda, főgondnoka Zeyk József ez állásáról lemondván, candidatioját beterjeszti, mely áttétetik a közgyűléshez; egyszersmind fölfejt, hogy érdemekben gazdag főgondnoka: gr. Kun Kocsárd, szivbaja okán gyakran gátolva van főgondnoki buzgóságának érvényesítésében; nem különben Barcsay L. távol lakván s előhaladott kora is levén, szintén csak ritkán vehet az előljárási gyűlésekben részt, mihez képest egy második főgondnoki állomás betöltését is kérelmezi. A kérés ajánlattal terjesztetik a közgyűlés elé.

A szükeréki des. egyhk. eladott fekvői árának $\frac{2}{3}$ része, a tractus körtére, egyházmegyei domesticára tőkésítettik.

A tanári értekezlet kéri, hogy az egyházkerületi közgyűlés tartási ideje vagy július elejére, vagy aug. végére helyeztessék át. Az ügy áttétetik a közgyűléshez, avval a megjegyzéssel, hogy ez időpontok épen a tanodákra való

tekintetből, nem látszanak helyeseknek s ha a közgyűlés már épen változtatni akar, legajánlatosabb volna november elejével kísérletet tenni.

A tacsai iskola helyében állami föllállításra czéloztatván, de a besztercze-naszódmegyei közig. bizottság erre csak úgy levén hajlandó, ha az egyhk. telkén emelendő állami épületeket az egyhk. a visszabocsátás esetén előállítási árukban váltaná meg: a cultus-miniszterhez fölirat intézetik, hogy e föltétel odamódosittassék, hogy a visszaváltás ne az előállítási, hanem az akkori becsárban történjék.

A gezei egyhk. földjei eladásából keletkezett tőkésje az erd. keresk. és hitelbanknál fölmondatik s a központban fog kezelteni.

A bürkösi közbirtokosságnak az ottani egyhk. javára a korcsma-jövedelemből 300 frt erejéig tett ígérete biztosítása iránt az egyhknek utasítás adatik.

A n.-sajói pap felhívásra fölfejt, hogy miért nem volt a papi lak elégett fedél része biztosítva, t. i. mivel épen az időben folyt az új biztosítások iránt az egyh. megyei tanácskozás, az egyhk. község utasittatik, hogy szenvedett kárát szorgalmi uton térítse meg.

A kis-dobai egyhk. a v.-bunyad-zarándi egyhm. özv.-árvai cassájából 400 frtot kért kölcsön; az egyhm. a kérelmet elutasítja, de egyszersmind ide is felterjeszté. Az ig. tanács a tractualis özv.-árvai intézetek autonomus pénzkezelésébe csak visszaélések esetén szólhatván bele: az ügyet ez esetben egyszerűen visszateszi az egyházmegyéhez. Kitévén azonban, hogy a dévai egyhk. pénzzavarokkal küzd: az esperes fölhivatik e tekintetben jelentés-tételre.

A körösbányai egyhk. némely nehezen kezelhető földjeit el akarván adni: az eladás helybenhagyatik.

A szilágy-szolnoki egyhm. fölirata a biztosítási díjak tulajdonságát tárgyalva ügyében fölvilágosítás végett áttétetik az I. m. általános bt. főügynökségéhez.

A n.-enyedi tractus ugyane kérdésben doctum apust terjesztvén föl, de melyből kitévén, hogy az ügyet, melyről tradát meg nem értette: megmagyaráztatik neki, hogy miről van szó.

A marosi és görgényi tractus jelenti, hogy a marosmegyei kölcsönös bizt. társaságba álltak be. Tudomásul vétetik.

Lang Károly, ploesti pap állomását elfoglalván: 250 frtnyi segélypénze, évnegyedes előleges részletekben, utalványoztatik a missiói alapból.

Finta E. ig. tanácsi irnok katonai szolgálatra beszólitattván, helyébe 1 óra napidíjas vétetik fel.

A n.-enyedi tanoda gondnoksága okmányszerű felvilágosítást terjesztvén, fölhívásra, a Bánffy Dénes-féle tartozás ügyében, a melyre nézve a „Szemle“ azt állította, hogy a tanoda b. Kemény István javára 1200 frttal meg rövidítettett: a terjedelmes fölterjesztés referádára a jogügyi bizottságnak adatik ki.

A Kendeffy Elek-féle árváknak szánt segélypénz a folyó évré Kócsi Ádám kolozsvári tanulóknak (n. Kócsi K. árvájának) adományoztatik.

Mindkét gyűlésben ellátatott még feles számú folyó tárgy.

r. t.

L A P S Z E M L E.

A magyar reformált egyház szervezetére s megállapítandó rendszabályokra vonatkozó terv-javaslat.

(Folytatás.)

Harmadik szakasz.

Egyházkerület.

93. §. Több egyházmegyének az egyházi rend és kormányzás biztosítása és fenntartása céljából szövötkezése: alkotja az egyházkerületet.

94. §. Az egyházkerületek területének módosítása vagy változtatása: a zsinat jogkörébe tartozik.

A) Egyházkerületi közgyűlés.

95. §. Az egyházkerület közigazgatási hatósága: az egyházkerületi közgyűlés, melynek szavazati joggal bíró tagjai:

- a) püspök és főgondnok mint elnökök;
 - b) minden egyházmegyéből: az esperest és segédgondnok, s egy egyházi és egy világi képviselő;
 - c) a főtanodák t. i. theologiai, bölcészeti és jogi intézetek gondnokai, s az illető tanárkarok egy-egy küldötte;
 - d) főgymnasiumok igazgató-tanárai vagy más tanárküldöttei;
 - e) a nem teljes 8 osztályú gymnasiumok 1—2 képviselője;
 - f) tanítóképző igazgató-tanára vagy más tanárképviselő;
 - g) az egyházkerület 2 egyházi és 2 világi jegyzője;
 - h) az egyházkerületi levéltárnok és ügyvéd;
- Tisztán tanácskozási joggal bírnak:
- i) a többi egyházkerületi hivatalnokok, p. o. pénztárnok, ellenőr, számvető stb. és
 - k) az egyes egyházak küldöttei vagy képviselői.

96. §. Az egyházkerületi közgyűlés jog és hatásköre: általában tanácskozik és intézkedik az egész egyházkerületet illető s az egyházmegyék által felebezett minden egyházi és iskolai közigazgatási ügyekben. Nevezetesen:

a) gondosan őrködik az evangéliumi tan tisztasága felett, hogy az a gyülekezetekben: az egyházi szószéken s az iskolákban hiven, egyházunk hitelvei és szellemében hirdetessék és taníttassék;

b) gondoskodik a vallás-erkölcsi élet fenntartásáról és biztosításáról; s netalán mutatkozó visszaéléseket és hiányokat megszüntetni és elhárítani törekszik;

c) bizottságokat választ és nevez ki a lelkész- és tanítóképeségi vizsgálatok vezetésére;

d) az egyházkerületi tanügyi bizottságot, mely az egész tanügyet, népiskolák, közép- és felső tanodák ügyeit

intézi, megválasztja, annak működéséről vezetett jegyzőkönyvet tárgyalás alá veszi s azok alapján intézkedik;

c) tanácskozik a kormányrendeletek pontos végrehajtása ügyében, a mennyiben azok egyházunk önkormányzati jogaival megegyeznek; szükség esetében a kellő felvilágosítással szolgál a kormányhatóságoknak; vagy az oly ügyot, mely az egész magyar ref. egyházat egyetemesen illeti, annak országos törvények és békekötések által biztosított jogait érintené vagy csorbitaná: a zsinati állandó bizottsághoz vagy az egyetemes zsinathoz terjeszti fel;

f) más hitfelekezettükkel az egység és béke fentartásán működik;

g) tárgyalás alá veszi a püspöki évi jelentést, mely részint az esperesi jelentésekből, részint a püspök saját tapasztalásai alapján készül; s az egyházkerület anyagi és szellemi állapotát: az egyházi viszonyokat, a vallás-erkölcsi életet, s a tanügy állását tünteti fel és ismerteti;

h) gondoskodása kiváló tárgyát képezik: a szegény gyülekezetek és iskolák gyámolítása és segélyezése;

i) gondoskodik az egyházkerület birtokában levő pénz-alapok, alapítványok hű és lelkiismeretes kezeléséről s azok felhasználásáról. E czólból pénztárnokot vagy pénztárnokokat, számvevőt stb. választ; a számadásokat minden évben felülvizsgálattja s így a kezelésről hiteles és biztos tudomást vesz;

k) leány- vagy anyaegyházak alakulási s változási ügyei felett véglegesen intézkedik;

l) a behivatalnokok díjlevelei, s minden vagyonszármazási ügy az egyes egyházakból, végelintézés és megerősítés végett szintén a közgyűlés elé terjesztetnek;

m) minden egyházkerület, a közigazgatási és gyűléstartási, nem különben a zsinati költségek előállításáról és fedezéséről belkörüleg intézkedik;

n) javaslatokat, tervezeteket vagy kérvényeket terjeszt a zsinati állandó bizottsághoz, vagy közvetlen a zsinathoz.

97. §. Az egyházkerületi közgyűlés évenként legalább egyszer, a szükséghez és körülményekhez képest azonban, többször is tartatik.

98. §. A gyűlést a főgondnokkal egyetértőleg, a püspök hívja össze; akadályoztatása esetében: a főgondnok vagy a püspök helyettese. A meghívásnak — rendes körülmények között — legalább egy hónappal a közgyűlés kezdete előtt, meg kell történni. A közgyűlés legfontosabb tárgyai, az illető körlevélben megjelölendők.

99. §. A közgyűlést a püspök vagy helyettese alkalmi imával nyitja meg.

100. §. A kettős elnökség elve alapján, ha az egyik vagy másik elnök a megjelenésben akadályoztatnék: a legidősebb esperest vagy segédgondnok mint társelnök, által azonnal helyettesítettik.

101. §. A közgyűlés a megjelent tagok igazolásával veszi kezdetét.

102. §. Az elnökség a tárgysorozatot elkészítettév, azt felolvastatja.

103. §. Oly tárgyak vagy ügyek, melyeknek előbb az egyházmegyei közgyűlés által kellett volna tárgyalatniok s véleménynyel vagy határozattal elláttatniok: még a tárgysorozatba sem vétethetnek fel; egyszerűleg visszaküldendők. Nem különben a gyűlés kezdete előtt legalább 10 nappal be nem küldött tárgyak sem vétethetnek fel tárgyalás végett.

(Tanácskozási szabályok — kevés módosítással — a mint azok az e. megyei gyűlés folyamára és menetére nézve, már fentebb javaslatba hozattak.)

B) Egyházkerületi törvényszék.

104. §. Az egyházkerületi törvényszéket alkotják:

a) a püspök és főgondnok mint elnökök;

b) az egyházmegyeiek esperestjei és segédgondnokai;

c) az egyházkerületi jegyzők, de a kik csak az előadói tisztet végeznek; kivéven ha esperestek vagy segédgondnokok is egyszersmind: akkor szavazattal is bírnak.

105. §. Az egyházkerületi törvényszék ülései nyilvánosak; az egyházkerületi közgyűlés szavazattal bíró tagjai azonban — ha óhajtanak — azokon mint hallgatók megjelenhetnek.

(Az egyházkerületi törvényszék eljárását és működési körét a fegyelmi szabályok és a perrendtartás czikkei határozzák meg.)

Tóth Sámuel.

(Folytatása következik.)

VIDÉKI ÉLETT.

A marosi egyházmegyéből.

Marosvidék, ápril 28.

A marosi egyházmegye rendes közgyűlése ápril 24 és 25-ik napjain lett megtartva, M.-Vásárhelyen, Vályi Pál esperes elnökle alatt. Noha a tagok szép számmal voltak jelen, de még sem láttuk e gyűlésen a marosi nagy egyházmegyéét. Ezzel szemben kiemelőleg kell megemlítenünk, hogy a gondnoki kar bizonyoságot tett arról, miszerint hivatásának teljes tudatával bir, a mennyiben teljes számban, jelent meg.

Elnöklő esperes a gyűlés tagjainak meleg üdvözlése után örömmel jelezte azon kellemes helyzetet, hogy most halálesetet bejelentenie nem kell. S aztán megnyitó beszédében, mely jegyzőkönyvbe iratni határozottatott, az egyházmegye jelen állásának hű képét mutatta fel, melyet nem homályosít bágyadt tekintetű haldoklás, hanem inkább élet-elevenesség sugárzik le róla; örömmel constatálja, hogy részünkről a vallásos élet nem hanyatlik sőt buzgóság észlelhető, pap és hallgatók között egyetértés uralkodik, a népnevelés ügye nagy lendületet vett. Egy füst alatt megemlítem, miszerint az esperes azon 5 évről, mely hivataloskodása alatt eddig letelt, terjedelmes statistikai kimutatót készítettett, mely számokban tünteti fel, említett időről, az egyházmegye vagyoni és iskolai állását. Ezem statistikai adatok kemény czáfolatot adnak ama vádra, mely azt hangoztatá, hogy egyházmegyéánk sülyed, mert épen fokozatos emelkedést mutatnak ez. adatok, mindnyájunk megnyugtatóására, a miért elismerésünket szívesen fejezzük ki. Ha a gáncsolni valót, nem.

Folytatás a mellékleten.

Melléklet az „Erd. Prot. Közlöny“ 19-ik számához.

nem szoktuk elhallgatni, az elismerést sem rekesztjük tollunkba. Adósság-törlesztések, számos kegyadományok és építkezések bejelentése örvendetes jelenségül szolgált.

Említésre méltó, hogy gyűlésünk egyszersmind alakuló gyűlés volt, a mennyiben a három évi ciklus lejártával, új világi képviselők választottak az egyes egyházak által; azonban az egyházmegyei tanács által előre számba vett szavazatok felolvasásából kitűnt, hogy csak a választás újított meg, de a képviselők, kevés kivétellel, a régiek maradtak. E névsorban képviselve van a társadalom majd minden árnyalata, a harisnyás székely atyafin kezdve, a grófnig.

Az állandó igazgató tanácstól az egyházmegyékhez véleményadásra leküldött ügyek közül kettőre, a segédlelkészség és egyházmegyék kikerekítésére vonatkozólag azon határozat hozatott, miszerint egyházmegyénk ragaszkodik az ezeknek tárgyában tett és fel is terjesztett múlt évi véleményéhez. Az ismeretes kolozs-kalotai javaslat pedig élénk vitakozásra szolgált alkalmul, mig nem végre az egyházmegyei tanács által ajánlt vélemény lett elfogadva, mely abban culminál, hogy egyházmegyénk elvben pártolja a javaslatot, de még nem látja eljöttnek az időt arra, hogy egy újabb segélyező intézet állíttassék fel, minthogy egy másik ily nemű központi intézet van már felállítva, melyről a gyakorlati élet még sem jót sem rosztat nem bizonyíthatott, miután az, ugyszólva, a fejlődésnek még csak kezdetén van. Ámde nézzünk csak még egyszer szemébe a dolognak. Valamely létező jó soha sem kiváltságolhatja magának azt, hogy egy létesülendő jobbat még csirájában eltapossunk érte. A haladás elvét ignoráljuk akkor, ha a jóról-jobbra, s még a jobbról is a legjobbra nem törekszünk. A nem régiben felállított központi segélyintézettről nem szándékunk elvitatni, hogy ne akarna jót, de bármint akarja is, nem lesz képes annyi segílyt nyújtani a közel jövőben, hogy az árvák kezéből ki vegye a koldus bótót. Ha már intézet, legyen olyan intézet, hogy ne csak akarjon, hanem tudjon is segíteni. Nagyobb felöléléssel szélesebb alapra kell helyezni ez intézetet, s a kibővítés lehetősége előtt miért akarnánk ajtót zárni? Az igazgató tanács elismerést érdemel, hogy egy olyan javaslatra hívta fel az egyházmegyék figyelmét, mely az árvaügy jobbátételére emeltyü gyanánt szolgálhat. Az alkalom készen vár, s ha mi elfordulunk tőle, majd árván maradt családunk fogja megsíratni közönyösségünket. Ne feledjük, hogy az állam a papokat a maguk erejére hagyja, hogy mentse meg, ha tudják, árváikat a koldusbottól maguk. És így nem hibázunk, ha lehető árváink érdekében minden alkalmat megragadunk. Meg vagyunk győződve, hogy a kérdést az idő mintegy önként fogja előnkbe adni ismét. De a késedelem addig is káros.

És most következik a gyűlés legfontosabb tárgya: az alkotmányozó zsinat. Erre vonatkozólag egy kisebb körű bizottság által vélemény adatott be, mely a mint felol-

vastatott minden apró részletében elfogadva lett a gyűlés által. És így e nevezetes tárgy fölött mondhatni oly könnyűséggel ugrott át a gyűlés, amint azt előre gondolni se mertünk volna. Az elfogadott vélemény szerint azonban elismerve van egy alkotmányozó zsinat szükségessége, e mellett meg van az az érdeme az elfogadott véleménynek, hogy sem ellenzéki patlogás, se pedig indokolatlan rajongás nincs benne, hanem az egész szöveg iránya közép utat tart.

A gyűlés idejének jelentékeny részét választások foglalták el; mostanra esvén a három éves cyklus bevégyzödése, mind a házassági, mind a köztörvényszéki tagokat újra kellett választani: két egyén felett oly nagy pártküzdelem fejlődött ki hirtelenében, hogy miattuk háromszor kellett megsavtatni a gyűlést. A házassági törvényszékhez beválasztva lett 9 pap, a köztörvényszékhez 5 pap és ugyanannyi világi egyén,

Olvastatott néhány egyház tanítói conventiója, melyek közül a seprődi leány egyházának elfogadása akadályokba ütközvén, a körülmények teljes számbavételére egy biztos kiküldését határozta el a gyűlés.

Mivel sajnosan győződhetett meg eddigelő mindenki arról, hogy az országos tanítói nyugdíj-alapra fizetendő 12 frt évi rovatalt némely egyházköztség nem képes hordozni és e miatt kellemetlen zaklatásoknak van kitéve: ennek indokából egy felfolyamodást intéz gyűlésünk a kerületi gyűléshez az iránt, hogy járulna az országgyűléshez oly kérelemmel, miszerint az egyházakra kirótt nyugdíjintézeti terhek arányosítását eszközölje, mert nincs méltányosság abban, ha egy vagyontalan és kis népességű egyház is annyit kell, hogy fizessen, mint egy népes és vagyonos.

De talán elég is lesz gyűlésünk tárgyai közül ennyit felmutatni a t. olvasó közönség előtt.

Marosvidéki.

Négy évi gazdálkodás a nagy-enyedi főtanoda vagyonával.

I.

Az „Egyházi és iskolaiszemlé“-nek idei 9-ik számától 16-ik számáig ily czim alatt megjelent 7 cikket „egy kalvinista“ nevű írónak, a nyilvánosság iránti tiszteletből, tárgyilagos felvilágosítások nélkül hagyni nem lehet. És bárha megerőltetésembe kerül ezen íróval szemben még tárgyilagosan is elcget tenni ezen kötelességnek, miután a fentemlitett cikksorozat modorának és nyelvezetének ügye, elégtétel adás tekintetében az illetékes hatóság által már elintéztett, megtorlás végett pedig illetékes elintézés alatt áll, s ennél fogva lehetővé vált a kérdés ezen oldalát teljesen mellőznöm, lehetlen a nyilvánosság iránti tekintetből, pár megjegyzéssel nem kisérni e sorokat.

Mielőtt a tárgyra térnék át, „egy kalvinista“ második cikksorozata után, ki kell nyilatkoztatnom, miszerint ezen második cikksorozat irmodora meggyőződött a felől, hogy

Szabó Sámuel tanár urtól távolabb lakik annak írója, mint azt a hasonló aláírással megjelent első cikksorozatból gyanítám, mert ha a tanár urat aszenvedély ily modorra ragadhatta is, felteszem róla, birt volna annyi erkölcsi bátorsággal ily jellegű támadását nem orvban, álca alatt intézni.

Először, mint minden cselekedetnek, úgy ezen második cikksorozatnak is céljával jöjjünk tisztába. Írója, első helyen csekély személyemnek higgadságát akarta lehetetlenné tenni, minden türelmet tűzpróbára tevő modorával. Másodsorban törekvése volt a közvélemény bizalmát állításaim iránt megingatni, még pedig jobb fegyvereket nélkülözve, személyemet érdekelt félnek, három esetben szándékos, és sok másban képesség hiányában, öntudatlan ferdtöknek tüntetve fel.

Első törekvése nem sikerült, mert bárminő körülmények között meg tudom vonni magamat a szennynek bizonyos mérven túl való érintésétől.

Második törekvését az ügy érdekében e sorok célja lesz meggyújtani. Tárgyaljuk „egy kalvinista” használt fegyvereit, az általam felsorolt rendben.

a) E sorok írója érdekelt félnek van feltüntetve.

Először is nyilvánítanom kell, hogy alóírt „Négy évi gazdálkodás a n.-enyedi főtanoda vagyonával” című dolgozatot a főtanoda két főgondnok a báró Kemény István és mlgs Zeyk Károly urakkal létrejött megállapodás következtében irtam, s nyilvánosság elé bocsátása előtt, annak minden részlete lehetőség szerint vagy az egyik, vagy a másik főgondnok ural közölve lett. Tehát nem lehet szó rólam, mint tekintetes Bogdán Lajos hű pártfogójáról. Dolgozatom egyedül az igazság felderítése érdekében adatott közre. Ezen előre bocsátott felvilágosításnak azonban csak annyit célja jelezni, miszerint dolgozatom írásának nem egyéni rokonszenv volt előidézője és egyáltalán nem akarja azt tenni, hogy állításaimért vonakodnám egyedül elvállalni a felelősséget.

„Egy kalvinista” érdekelt voltomat két esettel akarja a nyilvánosság elé tüntetni.

A nagy-enyedi makk-termésnek megvásárlási ügye egyik eset, mely gondolom mlgs Szabó József úr nyilatkozata után nem szorul további felvilágosításra. Csak annyit kívánok e részben még megjegyezni, hogy makkot nem hasznóbérelni, hanem venni szokás, miután soha sem hallottam, miszerint a makkot használás után a volt tulajdonos visszakövetelte volna, mint a hogy hasznóbérbe adott tárgyaknál mindenki teszi.

Második eset a nagy-enyedi tanoda borának a kolozsvári pincze-egylet által lett megvétele és ezen alkalommal 9000 frt kolozsvári pincze-egyleti másod-kibocsátású részvénynek vásárlása a főtanoda részére. E tárgyban az eladást elhatározó gondnoki gyűlésen jelen volt főgondnok mlgs Zeyk Károly, gondnok gróf Bethlen Géza, tanvezető tanár Garda József és gondnoksági jegyző, tanár Lőthe Lajos urakat felszólítom, nyilvánítsák ki együttesen hirlapilag, hogy a főtanoda karának eladása és a kolozsvári pincze-egyleti részvények vételére tárgyában a hozott határozat ho-

zatalánál jelen voltam-e és azt megelőzőleg szólottam-e valamelyikkel ezen ügyben, igen vagy nem? Felszólítom továbbá mlgs Gyárfás Domokos főgondnok és gróf Bethlen Géza alondnok urakat, hozzák hirlapilag köztudomásra, hogy az egyházkerületi biztosság idejében nem általok kieroőszakolt*) nyilatkozatom volt e oka, hogy a főtanoda kolozsvári pincze-egyletnek tudott árban és feltételek mellett, nem adta már 1875-ben el az egyházkerületi biztosság? Ezen felszólítás következtében nyerendő nyilatkozatokra hagyva, ezen ügyben levő érdekeltségem nyilvánosság előtti eldőlését, a dolog összefüggésénél fogva pár szót kívánok még szólni a kolozsvári pincze-egyleti részvények vételéről. Elvileg nagyon helyeselve azon nézetet, hogy közalapok csak állampapírok és földhitelintézeti záloglevelekbe helyeztessenek el, kivételes esetekben és kényszerítő körülmények közt nem tartom hibának ideiglenesen, biztos iparpapíroknak pénz helyetti elfogadását. A főtanoda boreladásánál ez volt az eset. A kivételes ée kényszerítő körülmények első dolgozatomban már el lévén mondva, lássuk biztos iparpapir-e a kolozsvári pincze-egyleti részvény! A kolozsvári pincze-egylet fennállása óta átlag 6% osztalékot adott évenként részvényeseinek. 1876-ra is ad 5% osztalékot és idei közgyűlésén kimutatta, hogy részvény-tőkéje és passívája a létező vagyon által teljesen fedezve van. Fennállása óta egyetlen egy évről 1875-ről igaz nem adott osztalékot, de csak azért, mivel a felügyelő biztosság tagjai többségének téves felfogása következtében, a társulat választmányának egyhangu véleményével ellentétben a vagyon-mérleg készítése hibás és a kereskedelmi törvényekkel is ellenkező alapon lett elintézve. És ily alapon csak is azért lett elintézve, mivel a kolozsvári pincze-egylet választmányára részvényesekre nézve kevésbé káros következménynek ítélte a létező osztalék tőkésítését, mint az intézet választmányának és felügyelő bizottságának nyilvános, csak törvénykezés útján elintézhető, összetűzését. Hogy ezen kérdésben tanár Szabó Sámuel urat, a kolozsvári pincze-egylet felügyelő bizottságának egyik tagját, tévedés s nem a n.-enyedi főtanodai gondnokság részvényvásárlása hibáztatásának előkészítése vezette-e, intézze el leikiismeretével.

Mi pedig azon kérdést illeti, hogy mit adnék a pincze-egyleti részvényekért, válaszom következő: Ha volna pénzem, teljes értékükben megvenném azokat, hisz az új kibocsátású részvényekből, pénzerőmhöz képest, magam is vettem 4000 frtra.

b) Lássuk most szándékos ferdtökéseim kérdését.

Első az 1874. márczius 24-én a főtanoda részére a kolozsvári hitel és zálog-banknál, az egyházkerületi biztosság megalakulása előtt, az előljáróság idejében 10,000 frt névértékű erdélyi urbéri papir elzálogosítása mellett kölcsön vett 5000 frt kérdése. Előbb megnevezett hitelintézet igazgatójának, tekintetes Korbuly Bogdán urnak, nyilatkozata

*) Jegyzet. Kieroőszakolásra azért volt szükség, mivel e sorok írója az egyházkerületi biztosságnak és a kolozsvári pincze-egylet igazgató választmányának egy időben levén tagja, e tárgyhöz hozzászólni egyáltalán nem akart.

után ezen ügy el volna már intézve, ha egy kalvinista nem fogná reám, hogy én azt is állítom, miszerint ezen kölcsön felvételét nem tek. Bogdán Lajos gazdagondnok úr közvetítette, mi pedig dolgozatomban sehol állítva nincsen. És ha, tovább, a gondnokságot ferdítéssel nem vádolná azért, hogy azt jelentette az állandó ig. tanácsnak, miszerint kezelése idejében minden kölcsönvétel gondnoksági határozat mellett történt, holott ezen 1874. márczius 24-én felvett kölcsönre nincsen gondnoksági határozat. Miután a gondnokság 1875. május hava végén lett megalkotva, az olvasóra bizom „egy kalvinista“ ezen vádjának megállhatóságát megbírálani.

Második, melynek alkalmából egyszer mindenkorra megjegyzem, hogy az annyit hánytorgatott, különböző betűkkel jelzett a n.-enyedi főtanoda gondnoksága által az állandó ig. tanácsnak, a számadások mellékleteként benyújtott kimutatások, nem magok a számadások, melyeknek hiteleseknek kell lenni, hanem azoknak a magyarázó áttekintését könnyítő mellékletei, melyek a mint egynek vagy másnak kimutatására czéloznak, czimeik szerint, ezen czimnek megfelelőleg állítják össze, a számadásban elszórva levő számtételeket. Ennélfogva az összeállításban netalán előforduló tévedéseket pontosság hiánynak lehet keresztelni, de lelkiösmeretlenség és szándékos ferdítésnek semmi esetre sem, miután ott a hiteles számadás, mely kétes esetben utba igazít és dönt.

Ép ezért ezen kimutatási mellékletek nem is lettek gondnokságilag megvizsgálva, ezeket a gazdagondnok úr készítette és benyújtás előtt egyszerűleg csak bemutatta. És ezen okból dolgozatomban állításaimnak adatait, nem ezen felvilágosító mellékletül szolgáló betű-kimutatásokból, hanem a hiteles 1878-ik évi számadásból és az 1875-ik évi még kiegészítést igénylő, de hiteles számadási előterjesztésből merítettem. Melyek azt bizonyítják, hogy az 1874-ik és 1875-ik években összesen csakugyan 20,500 frt lett kölcsön véve. A C. kimutatás sem mond különben ellenkezőt. Mert mit mond e kimutatás? Azt mondja III. szám A) betű 1-ső tétele alatt: A kolozsvári hitelbanktól 1875—6 folytán felvétellett 22,000 frt. Tehát nem az általam felvett 1874—75-dik, hanem az 1875—6-ik évekről beszél. Igaz, hogy ebben tévedést követ el, mert az 1874—5 és 76-ik évekről kellene szólania, lévén az 1500 frt különbzet, 1876-ból eredő kamathátráléka a megelőző két évben jelzett tőke-tartozásnak. Arról tenni nem lehet, hogy „egy kalvinista“ nem akar, mert „tudni tudna“, különbséget látni a hiteles adat és a felvilágosító magyarázó irat között, és hogy az évszámokat kiolvasni nem bírja.

A mi harmadszor az egyházkerületi biztosság jelentésében hazugul hirdetett, 8000 frt jövedelmi emelést illeti, az való, hogy hazugság volna, ha benne volna a jelentésben. Csak kérném „egy kalvinistát“, lenne szives az egyházkerület levéltárában bárki által megtekinthető egyházkerületi biztossági jelentésben megmutatni, hol van abban szó 8000 frt jövedelem-emelésről. Mert én figyelmes átolvasás után sehol sem találtam meg benne.

Ezek után itéljen az olvasó az igazmondás kérdésében.

Zeyk József.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HIREK.

Kolozsvárt, május 10.

— A szászvárosi Kun-tanoda tanári kara minden év máj. 6-dikán megemlékezik fejedelmi alapítója, gr. Kun Kocsárd nevenapjáról s így az idén is sietett, bár levél útján, közleni a nemes gróffal őszinte szerencsekívánatait. Az üdvözlő levél rövid összehasonlítást téve a mult és jelen közt, fájdalommal sohajt föl, hogy az egyház patronusai már visszavonultak, de a maga lábán járó nép egyeteme, mint az egyház főntartója, még nem izmosult meg eléggé. A tanári kar e sajnos állapotok között örömmel és büszkén tekint a lelkes gróf nemes alakjára, ki az új idők követelményeit a mult buzgalomával tölti be s végezetre így szól: „Valamint az öreg Simeonnak megengedte a gondviselés az idvezitőt saját szemeivel megláthatni: engedje meg a Mindenható Nagyságodnak is, egyházunk és nemzetünk erőteljes fölvirágozását ép és erőteljes egészségben megérnie!“ Őszinte, tiszta szívvvel tesszük hozzá: úgy legyen!

— Az idej egyházkerületi közgyűlés főbb tanácskozási tárgyai, az ig. tanács megállapodása nyomán, a következők leendenek: 1. Egyházkerületi jegyző választása. 2. Az áll. ig. tanács évi működéséről szóló jelentés. 3. Püspöki jelentés. 4. Tanügyi előadó jelentése. 5. Sérelmi ügyek (cameraticum, sat). 6. A nagy-enyedi főtanoda vagyoni ügyeinek rendezése. 7. A tanári értekezlet beadványai. 8. Az egyházkerületi biztosság javaslata a népiskolai tanterv és rendtartás iránt. 9. Az áll. ig. tanács törvényjavaslatai és indítványai. 10. Főtörvényszéki bírák, igazgató tanácsosok, gondnokok és tanárok választása. Ha ezt mind jól el tudnók igazítani!

— Az enyedi egyházmegye utóbbi közgyűlésében feliratot határozott a: egyházkerületi közgyűléshez, hogy az enyedi tanoda vagyoni ügyeit végleg rendezze; a lefolyt „szerencsétlen gazdálkodás“ terhelő körülményeit vizsgáltsa meg s a hibásokat megbüntetve, kártérítésre szorítsa s a tisztázott vagyoni állás nyilvános megismertetése és biztosítása által a kedélyeket és a közvéleményt nyugtassa meg. A Horváth S. által megindítványoztatott s Hogedüs Lajos aláírásával közreadott felirat e tárgyi tartalom feljül még egy csomó vádat tartalmaz az ig. tanács ellen is, nagyrészt hirlapi cikkek alapján. Idő előtt volna részünkről most hozzászólni a kérdéshez, a közgyűlési tárgysorozatba az ig. tanács amugy is már fölvevén az enyedi tanoda vagyoni ügyeinek rendezését.

— A szilágy-szolnoki egyházmegye főjegyzőjévé Nagy László, szilágy-somlyói papot választá meg, minek folytán N. L. egyházkerületi képviselői állásáról lemondván, az új választás már el is rendeltetett.

— Nyilvános köszönet. Az erd. muzeum-egylet igazgatósága a szászvárosi ref. Kun-tanoda számára 60 drb ásványt volt szives ajándékozni, mely szivességéért köszönetét nyilvánítja a Kun-tanoda Igazgatósága.

— Id. Fogarassi István, zilahi nyug. lelkész, volt szilágy-szolnoki egyházmegyei esperes ápril 26-án, 78. éves korában megszűnt élni. Béke poraira!

— Nt. Basa Mihály esperes úr lapunk szerkesztőjéhez intézett levelében kinyilvánítja, hogy „mély megdöbbenéssel és keserű fájdalom-érzettel olvasta“ lapunk mult számában a déclarans enyedi tractus notorius határozatára tett megjegyzésünket, mely „úgy egyházmegyéjére, mint saját személyére nézve egyaránt sértő“. Ehez képest „kedves kötelességének tartja — kijelenteni, hogy — ezen egybm. úgy világi, mint egyházi derék tagjainak — buzgóságát és áldozatkészségét csak becsülni és méltányolni tanulta és sem azt nem tudja eltérni, hogy személye, ezekkel szemben, ellentétbe helyeztessék, sem azt nem tudja helyeselni s ellhallgatni, hogy egyházunk ezen derék és buzgó férfait valaki a „policinellók“ vagy „bohócok“ sértő, méltatlan és egyházi közéletünkben eddig hallatlan gúny-névvel illesse.“ Végül örömeinek tartja, hogy ily érdemes, jó akaratú és kötelességüket mindenekben hiven teljesítő derék férfiaknak körében hivatalos kötelességét teljesítheti. Nem vitatkozunk az agg férfival a „hivatalos kötelesség teljesítésének“ fogalma, vagy a fölött, hogy mi a hallatlanabb: a mi megjegyzésünk, vagy pedig a tett, melyre alkalmazva volt; hanem hivatkozva az ig. tanács utóbbi nagy gyűléséről adott referendánkra, vesszük a nt. úr levelét tudásul. A szerk. távollétében: a rovatvezető.

A főtszt. püspök úr a következő körözvényeket bocsátotta ki: Tudásúl és megtartásúl.

563—1878. Esperes és lelkész aái különösen figyelmebe ajánlom a m. k. pünzügyminiszter úr ó nagyméltósága márczius 8-ról 65760 sz. alatti következő körrendeletét.

A véderőről szóló 1868. XL. t. cz. s a végrehajtása iránt kiadott utasítások értelmében kiállított iratok bélyege tárgyában kiadott körrendeletek határozmányainak egybefoglalásával tudomás és megfelelő alkalmazkodás végett kijelentik, hogy:

1. a rendes állítás vagy tényleges szolgálati kötelezettség alóli ideiglenes felmentés, valamint a hadseregből való elbocsátás iránt beadott kérelmek, ha a törvényben gyökerező igény alapján támasztatnak,

2. az egy éves önkéntessé leendő felvételt, nem különben az egy éves önkéntesi szolgálatra megkívánt magasabb fokú képzettség igazolásához szükséges vizsgát szorgalmazó folyamodványok,

3. a hadi tengerészetbe hajós-inas minőségben leendő felvételt kérő beadványok,

4. a bárom első pontban érintett beadványokra hozott határozatok elleni folyamodványok,

5. a hadsereg, haditengerészet vagy honvédség kötelékébe tartozók nyilvántartása végett szerkesztett beadványok és okmányok, különösen pedig a hadkötelesek hazajövetelére, tartózkodására és utazására vonatkozó beadványok s az ellenőrzési szemléknél felmutatandó esketési bizonyítványok, végre

6. a tényleges szolgálatban levő vagy rövid időre szabadságolt katonák, tengerészek és honvédek nősülési kérvényei s a mind a hat pontban felsorolt kérvényekhez, jelentésekhez vagy másnemű beadványokhoz csatolt iratok, anyakönyvi kivonatok, illetőleg értesítések és egyéb mellékletek, a mennyiben kizárólag a mondott czélra használtatnak, a fenálló illetéki szabályok értelmében bélyegmentesek.

Azon családi értesítők, melyek hadköteles, de még be

nem sorozott egyének nősülési kérvényeihez, a már hadszolgálatban álló egyének állandó szabadságoltatási kérvényeihez, a nem törvényben gyökerező ok alapján támasztott elbocsátási kérvényekhez csatoltatnak, vagy végre a hadkötelesek hagyatéki tárgyalásainál a katonai hatóság által kívántatnak be — miután egy egyén családi viszonyairól kiállított bizonyítványt képeznek — tekintet nélkül a bennök igazolt születési, esketési vagy halálozási esetek számára, ivenként csak 50 kr. bélyeg alá esnek.

A nem törvényben gyökerező ok alapján kért elbocsátási kérvények, valamint oly folyamodások, melyekben oly határozatok megváltoztatása vagy megsemmisítése kéri, melyek ellen a törvény és utasítások szerint további felfolyamodásnak helye nincsen, s általában az előbbieken fel nem sorolt beadványok, valamint családi értesítők bélyegének, a fentebb jelzett esetben való kivételével, az összes mellékletek az illetéki szabályokban meghatározott rendes bélyeg alá esnek.

Az okiratokon, melyek a mondott czélokra illetékmentesen állittatnak ki, valamint azon családi értesítőkön, melyek a szabályszerűnél kisebb, ivenként 50 krral számítható illeték alá esnek, az ok és czél, melyből kiállittatnak, az illetéki szabályok 23. §-a értelmében a kiállítók által mindig feljegyzendő.

Köröztetnek:

558—1878. Erdőviki egyházmegyénkben a bölöni kántor-tanítói állomás. Fizetése: 300 o. é. frt évnegyedes részletekben; N.-Ajtáról 20 frt, melyért minden harmadik vasárnapon papi szolgálatot végezni köteles; négyöt terü fa, tisztességes lakás veteményes kerttel, minden tanulótlól 40 kr vagy egy terü fa. Pályázati batárnap junius 30 ika. Folyamodványok esperes t. t. Szász József aához Bibarczfalvára (u. p. Baróth) küldendők. Kolozsvár, május 1-én 1878.

A szerkesztő postája.

Valaki azt a tréfát csinálta magának, hogy az enyedi tractus közgyűlési tagjai (szám szerint 90) közül 27-nek aláírásával nyilatkozatot küldött szerkesztőségünkhöz, melyben a maguk részéről még csak elszivelik, hogy mult számunkban „policinellók“ és „bohócok“ névvel illetettek, de már azt nem tűrhetik, hogy nt. esperesük úgy tüntetessék föl lapunk által, mint a ki általuk ilyen compániába „kevertetett“ volna. Miután az aláírottak közül kéziratát többnek (p. o. Szabó Ferencznek, Makkai Domosznak, dr. Bartók Györgynek, Hegedűs Jánosnak, dr. Kovács Ödönnek stb.) ismerjük s az aláírásban egyiknek sem ismertük fel keze nyomát: közel fekszik a feltevés, hogy itt valami mystificationnal van dolgunk s nem az egyházmegyei közgyűlés tagjai más valakit, hanem e levél írója akarta eszközül felhasználni az aláírottak „becsületes nevét“ szerkesztőségünk és az olvasó közönség félrevezetésére. E levelet tehát illő helyére expediáltuk.

O. W. S. urnak, Sárd. A gyűlés facitját már közöltük, ily terjedelemben tehát nem térhetünk ismét vissza rá. Máskor és jó idején szivesen látjuk.

M. Gy. urnak, Sárospatak. Ma már fölöslegessé vált közlése. Köszönjük, különben, a figyelmet.

N. L. Sz.-Somlyó. Csak a jövő számban kezdhetjük meg.

Dézsi Gyula urnak. Mi most látjuk először s legközelebb adjuk; a találkozást várjuk (a szerkesztő távol levén) kül-torda utca 4. sz. alatt.

T. munkatársainktól egy kis türelmet kérünk másfél ivbe sehogy sem tudunk 2—3 ivet beleszorítani.

Megjelenik
minden vasárnap

Szerkesztési szállás.

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi részét illető
közlemények czimzandók.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereske-
dése, hová az előfizetési-
pénzek legzélszerűbben pos-
tautalvánnyal küldendők.

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: A gombási votum és — az ig. tanács jogköre. (J. V.) — Észrevételek a latin nyelv elemi tanítása körül. Geréb Márton. (Folytatás.) — A negyedik evangélium, mint Jézus tana és élete megismerésének kútforrása. (W. F. Loman után.) (Folytatás.) — Az áll. ig. tanács r. gyűléséből. r. t. — Lapszemle: A magyar reformált egyház szervezetére s megállapítandó rendszabályokra vonatkozó tervjavaslat. (Folyt.) Tóth Sámuel. — Vidéki élet: A sz.-szolnoki egyházmegyéből. Egyházmegyei közgyűlés. w. — Négy évi gazdálkodás a nagy-enyedi főtanoda vagyonával. II. Zeyk József. Irodalmiszemle: Könyvismertetés. Dézsi Gy. — Tárca: A kányabéri parochia (Élbeszélés a papi életből.) Irta: Bányai Géza. IX. (Folyt.) — Egyházi és iskolai hírek. — A szerkesztő postája. — A kiadó hirdetése.

A gombási votum és — az ig. tanács jogköre.

(J. V.) Olvasóink talán emlékezni fognak czik-
künk tárgyának historiájára. A gombási egyházköz-
ség (az enyedi tractusban) annak idején, a többi
egyházközségekkel egyidejűleg, szavazott egy egy-
házkerületi képviselőre. Szavazatát a beküldő lelkész,
toll-vétségből, egyházmegyei képviselőre adott
votumnak nevezve küldé be; tehát nem úgy, mint
a valóságnak megfelelő lett volna: egyházkerü-
leti képviselőre adott votum czime alatt. Igaz, hogy
egyházmegyei képviselő választásáról akkor szó sem
volt, tehát aligha volt a dolog félreérthető, sőt
mondják, hogy a gombási votumban megnevezett
egyént a tractus többsége szerfölött óhajtotta volna
is bevinni a közgyűlés tagjai közé; azonban ugyan-
azon többség mélyreható igazságérzete, mindennemű
sympathiák és párttekintetek háttérbe szorításával,
egyedül a strictum jus ama szabályát vette mérv-
adóul, hogy: „quod non est in actis, non est in
mundo“ és nem számítá be a gombási votumot. Ez
egy votum elejtése épen elég volt arra, hogy az
enyedi tractus többsége által támogatott párt jelöl-
je elessék. Igazán megható s egyszersmind feleme-

lő bizonyítványa vala ez a tractus amaz igazság-
szeretetének, mely a törvények iránti tisztelet ne-
mes öntudatát, habár sajgó érzelmek árán, meg tud-
ja magának őrizni.

Beérkezvén a képviselőválasztásokról szóló je-
lentések az igazgató tanácshoz: ez másként fogta
fel a dolgot, s leirt az enyedi tractusnak, hogy a
gombási votumot számita be. A tractus visszairt,
hogy sajnálja, de nem teheti s nem is teszi. Az
igazgató-tanács erre az espereshez, nt. Basa Mihály
urhoz irt le s meghagyta, hogy felelősség ter-
he alatt hajtsa végre az igazg. tanácsi rendelke-
zést, fennmaradván a tractus részére azon jog, hogy
— extra dominium — föllebbezen a közgyűléshez.
Az esperes e leiratot is a tractualis gyűlés elébe
terjeszté és a tractus — persze mind csupán a „tör-
vényes rend“ iránti tiszteletből — megbotránko-
zással vette tudomásul az igazgató-tanács rendel-
kezését, fellebbez a közgyűléshez, addig is azonban
nem hajtsa végre az ig. tanács rendeletét.

Az ig. tanács erre májusi nagy gyűlésében ft.
püspök úr indítványa folytán még egyszer visszairt
az espereshez, melyben kijelenté, hogy sajnálva ta-
pasztalta, mikép az esperes úr a (kérdéses) rende-
let értelmét föl nem fogta; az igazg. tanácsnak
kötelességében állana ugyan a törvény szigora sze-
rinti eljárás, de tekintve a nt. úr hosszas szolgálá-
tát, érdemeit, életkorát, olykép adatik magyarázata
a rendelet ama kifejezésének, mely szerint a hatá-
rozat „felelősség terhe alatt“ végrehajtandó, hogy a
kérdés szavazás alá nem bocsátható s az egyházm-
gyének csak felfolyamodási joga van az egyker.
közgyűléshez. Fölhivatik tehát az esperes úr, hogy
a kérdéses rendelet e hó végéig leendő végrehajtá-
sáról, esetleg az egyházmegyei tanács útján, mul-
hatalanul gondoskodni kötelességének tartsa.

Igy folyt le eddig a gombási votum miatt kezelt conflictus historiája. Mi lesz még a folytatása: azt a mai háborus időkben oly kevésbé lehet kiszámítani, mint a „keleti kérdés“ esélyeit.

Nagytisztelétű Basa Mihály esperes úr előtt két ellentétes határozat áll: az egyházkerületi ig. tanácsé és az enyedi tractusé. Melyiknek fog engedelmessé? Az előzmények után nehéz megmondani. De nem is törjük rajta a fejünket. Minket e kérdésnél nem az érdekel, hogy mi lesz már a gombási votummal, hanem egészen más valami, t. i. fennálló alkotmányunk törvényes rendje. És ebből a szempontból van egy pár megjegyzésünk a dologhoz.

Szép és felemelő az az önzetlenség és az a tisztasága a benső rugóknak, melyet a kérdéses votum be nem számításánál az enyedi tractus vezérferfiái tanusítottak. Mi ugyan abban a véleményben vagyunk, hogy igazság szerint mindjárt kezdetben be kellett volna számítani ama szavazatot, hanem ez lehet részünkről téves vélemény; ha az enyedi tractus többsége másként vélekedett, jól tette, hogy meggyőződése szerint cselekedett; nem vitatkozunk a fölött, hogy mi lett volna igazságosabb,

méltányosabb és törvényeink szellemének megfelelőbb; döntse el majd azt a közgyűlés, a hogy jónak látja. Hanem aztán onnan kezdve, midőn az ig. tanács rendelkezett, s főleg miután másodszer is leírt, a tractus renitentiáját — engedjenek meg ennek tisztelt vezérferfiái — nem tartjuk sem szépnek, sem felemelőnek, hanem súlyos megrovásra méltó hibának.

Avagy hogyan fogják fel a t. vezérferfiak az egyház-alkotmányunkban organizált főbb és alantas testületek és hivatalos közegek jog- és hatásköreit?

Eddig úgy tudtuk, hogy az egyhker. ig. tanács, mint az egyhker. közgyűlés közvetlen mandatariusa, erdélyi ref. egyházkerületünkben a legfőbb kormányzó testület, a melynek rendelkezését végrehajtani, alkotmányunk szerint és a törvényes rend érdekében, kötelességünk mindnyájunknak, legyünk bár tractualis vagy tanodai előljáróságok, egyházi testületek, avagy bárminő egyházi hivatalnokok.

Most az enyedi tractus, úgy látszik, más fel fogást akar inaugurálni. Ha az ig. tanács rendelkezik egyként, ő rendelkezik másként esperesének, és „megbotránkozással“ vévén az igazg. taná-

TÁRCZA.

A KÁNYABERKI PAROCHIA.

(Elbeszélés a papi életből.)

Irta: B Á N Y A I G É Z A.

VII.

„Elvégeztetett!“

(Folytatás.)

A ragyogó fényében fölkelő nap még füstölgő romokra veté első sugarait. Az emberek, kik hajlék nélkül maradtak, lecsüggesztett fejjel járnak az utcán fel s alá; nem köszöntik, nem is veszik észre egymást, a mint elhaladnak egymás mellett.

Gelényesi tudatja a néppel, hogy ma a falun kívül eső „kerek-dombon“ fogják megtartani az istentiszteletet.

Özönlött a nép a „kerek-dombra“. Templomba negyedannyian sem jártak soha, mint a mennyien itt összegyűlekezének.

Oh a szerencsétlenek nagyon érzik az imádkozás szükségét. Van elég mit kérniök az Istentől.

Megzendült a LXXIV zsoltár a nép ajkáról. Kicsinyenagya egy ajakkal kérdi a büntető Jehovától:

Miért vetsz minket így el Ur Isten?

Mire haragszol mi reánk ennyire?

Miglen gerjedez haragodnak tüze

Juhaidnak nyájára ily igen?

A te templodat felgyújtották,

Te szent helyedet megégették;

Drága lakóhelyét szent nevednek

Tövestől fogva mind elrontották.

Miért fordítod így el kezeidet?

Jobb kezedet mért dugod kebledbe?

Vajha egyszer kinyujtanád ismétlen

Mutatván nekünk segedelmedet!

Ének után a lelkész megrázó imája hangzék fel

„Jutalmazó és büntető végetlen hatalmu Ur Isten!

Megalázva, megtiporva borulunk le előtted, nagy templomodon, melyben a te derült kék eged a boltozat. Megalázva hajtjuk meg fejünket, mert érezzük rettenetes büntetésedben igazságod súlyát.

Igazságos vagy Uram, mennyen és földön! Ime vallást teszünk néked: mi nem vagyunk arra méltók, hogy gyermekeidnek nevezessünk: az Isten fiai szeretik egymást, mi pedig csak gyűlölködni tudtunk.

Igazságos vagy Uram mennyen és földön. A te fiaid nem szünnék meg tisztelni téged: mi pedig oh hányszor feledkezünk meg rólad, mikor templomodat üresen hagytuk.

Méltán szenvedünk, méltán bűnhődünk. Lakhelyeinket romokba dönté haragod s templomodból lángostorral vert ki a te igazságos jobb kezed.

csi intézkedéseket, teljesíteti a mit maga és nem a mit az ig. tanács akar.

Am ez vitézies magatartás. Azonban mi a mondók vagyunk, hogy ha az enyedi tractus azt hiszi, hogy conflictus esetén nem az ig. tanácsi, hanem az ő tractualis határozatának kell teljesülnie: ruháztassa fel magát a kellő hatalommal törvényszorúleg az egyhker. közgyűlés által; akkor aztán majd rendelkezhetnek az enyedi tractus vezér-férjai a status-curatoroknak, az enyedi esperes pedig a püspöknek.

Addig azonban, míg ez bekövetkezne, annyi okos emberhez illőbb lenne, ha a „törvényes rend“ követelményeit kissé jobban figyelembe tartanák, és meggondolnák, hogy hova vezetnek az engedetlenség consequentiái?!

Nem tetszik az ig. tanács egészben vagy tagjaiban? Töröljük el egészen, vagy válasszunk nekünk tetsző tagokat a mostaniak helyébe! Am a mig megvan és úgy a mint van, mi állítottuk oda alkotmányunk értelmében: ismerjük el azt, az ily testületet fogalmánál fogva megillető jog- és hatalomkörben, legfőbb kormányzó testületünk gyanánt. Mért kormány, kormányzó hatalom nélkül, képtelenség.

Oh de ha büntettél Ur Isten, nyujtsd ki most már segítő kezdet is javulni akaró gyermekeid felé; hisz szerető Atyának ismer szivünk, lelkünk, a ki újra kegyelmébe fogadja igazán megtérő gyermekeit!

Írtd ki lelkünkől a gyűlöletet, e gyomot s ülted helyébe a szeretetet, melynek kertésze, ápolója magad vagy jó Atyánk. Adj erőt, hogy szerethessük nem csak jóakaróinkat, de azokat is, kik szivtelenül bántak velünk, adj erőt, hogy szerethessük a vétkezőt is, fedelhessük a bántalmat; adj erőt az örök megbocsátáshoz

Amen.“

Ima rég hathatá meg úgy e népet, mint ez. Egy ajakkal suttogák utána az ament.

Mindnyájan érezték, hogy a büntetés igazságos, de érezték azt is, hogy ezentul nagyon kell szeretniök, hogy a hosszas gyűlölködésért kiengesztelhessék Istent.

Azután a prédikáció következett. A lelkész még szomorubb alapigét vett fel, mint a hogy az éjjel elhatározá: „Elvégeztetett“, Krisztusnak egyik szavát, mikor a keresztre feszítve a halál kinjaiival küszködött.

„Elvégeztetett!“ Oh hisz ő is elmondhatja ezt. Számára elvégeztetett már minden. Elvégeztetett az öröm, a bánat, a kék, kétségbeesés, szerelem — minden, minden elvégeztetett. A mi fájdalom csak dulhat egy kebelben, az mind ott zokogott szónoklatában, mint a lélekharang.

Az emberek kezdének egymásra nézni, szemeik sorra

Az ig. tanács, élén a ft. püspök urral, állása méltóságának megfelelő erőlyel járt el a felmerült renitentiával szemben. De kérjük, menjen egy lépéssel tovább és terjesszen a legközelebbi közgyűlés elébe „fegyelmi“ törvény javaslatot, mely az enyedi tractuséhoz hasonló velleitásoknak és „Ugocsa non coronat“-féle komédiáknak útját állja s végét vesse.

És zrevételek a latinnyelv elemi tanítása körül.

Geréb Mártontól.

(Folytatás.)

Alaktan.

A declinatioi alakok tanításánál igen célra vezető eljárás a szemléltetve való tanítás. Azaz a ragozandó nevet úgy írjuk a táblára, hogy a névtörzshöz a casusi ragot kötő vonallal kapcsoljuk hozzá és egyszersmind a magyar jelentését is mindenik casus után kiírjuk, aláhuzva az illető esetragok alatt. Az így leirt ragozott nevet végig olvastatjuk el egygyel vagy kettővel, hogy a táblára ne nézzen; ezen eljárás után letöröljük a tábláról a névtörzset, ott hagyva a casusi ragokat és helyére mást írunk és ennek begyakorlásával is az előbb leirt módon járunk el; miután ily eljárás által meggyőződünk, hogy a növendékek meglehetősen készséget tanusítanak a casus-ragok

nedvesülni, később meg, mikor már a lelkész fájdmának egész tengerét kiönté: a gyülekezet egyhangú zokogása hallatszott. Mintha megváltójok lett volna ott a domb magaslatán az a fekete palástba burkolt férfi: oly áhítattal nézték fölmagasztosult nemes arcját.

A lelkész látta ez általános megindulást s ime úgy találta, mintha ezek az arcok most egytől-egyig mind olyan rokonszenvesek volnának, lehetetlen, hogy ezek őt gyűlölni tudnák.

S ime egyszerre csak megváltozott a beszéd iránya a lelkesültség szent hevében.

„Igen — végzé beszédét — elvégeztetett minden, a mi keblünket téphetné még. Az Ur elvoná felőlünk büntető lángostorát s az ellenség kezét nyujtva a szerencsétlennek, hajlékába vezeti és szól: Elvégeztetett a gyűlölet, mit eddig érzék irántad. Elvégeztetett a boszu, a gyűlölködés lángja kialudt s oh én látom már sziveitekben fölépülve az oltárt, melyen a szeretet lángja olthatatlanul égni fog.

Öleljük, oh öleljük hát egymást szerető szivükhöz, hogy méltók lehessünk mi is az Isten szerelmére. Amen.“

„A Sionnak hegyén Ur Isten

Tied a dicsőret!

Fogadást teszünk neked itten

Tisztelvén tégedet.“

Oh mily lelkesülten hangzék a szolozsma e százak ajkiról. Éneklés közben a paphoz tódulának; boldog volt, a ki csak ruhája szélét is érintheté.

megkülönböztetésében, már cserélgetve is kérdezzük a casusokat, természetesen megkivánjuk, hogy mindannyiszor a magyar jelentése is az illető casusnak mondassék. Hogy a casus ragok annál biztosabban megmaradjanak a tanuló lelkében, gondosan kell figyelmeztetnünk az egyféle casus végzetekre, és e végett leolvastatjuk először a tábláról az egyféle ragokat, majd azt kivánjuk, hogy a táblára nem nézve mondják a növendékek. És mindezek után letörölve a táblára írottat, egy más főnevet írunk oda, természetesen már nem végig ragozva, hanem csak nominativus végzetével aláhuzva a név ragozása törzsét és magyar jelentését; ezt az új főnevet már tehetségesebb tanulóval ragoztatjuk végig, sorba menve a casusokon, aztán kevésbé tehetségeseket is felszólítunk, s mintán ezek is meglehetősen tudják végigragozni, már nem sorrendbe véve a casusokat is kérdezzük; végül már nem írjuk a táblára a ragozandó szót, hanem szóval mondjuk meg jelentésével együtt, és evel hasonló eljárást követünk. Igen természetes, hogy mindazon szavaknak, melyeket legelső gyakorlás végett választunk, rövideknek és olyanoknak kell lenni, melyek a rendes ragozástól semmiben sem térnek el. A legelső oktatásnál gondosan kell kerülni minden olyan alaki eltérést, mely a rendesekben való készségét és biztosságát megzavarná. Minthogy pedig jelenleg használt tankönyveinkben az olvasmánydarabok úgy vannak besztva, hogy a rendes és a rendestől eltérő alakok vegyesen fordulnak elő; azon, hogy a növendék biztosságát a rendes alakok felismerésében és megtartásában semmi meg-

ne zavarja, úgy lehet segíteni, hogy a legelső tanításnál csak olyan mondatokat olvastatunk, melyekben rendes alakok fordulnak elő, mellőzve azon mondatokat, melyekben a rendes alakokkal vegyesen eltérők is vannak, s csak az elsőknél olvastatása után, tehát midőn már a rendes alakokkal egészen megismerkedtek a növendékek, térünk vissza amiaz elmaradt mondatokra. Még pedig, hogy az eltérést magok a növendékek észrevegyék, czélszerű az illető eltérő alakokat tartalmazó mondatokat a növendék előtt felolvasni, kiemelt hangon ejtve azon szót, mely eltérést mutat; ez által a növendékek nagyobb része azonnal megtudja mondani, miben tér el az illető név (filiabus, arcubus) (omni(e) (ia) (a); (ium) (un)). Miután így gyakorlat útján rámutattunk az eltérésre, ragoztatunk végig egy eltérő nevet és emléttetjük be az illető szabályt. A névragozási idegenszerű eltéréseket, a mik a görög szók ragozásában mutatkoznak, legczélszerűbb az év végére hagyni, midőn ismétlés alkalmával a növendékek, már teljes jártasságok lévén a latin alakok felismerésében, igen könnyen és minden zavaró befolyás nélkül ismerkedhetnek meg velök.

A melléknévnek a főnévvel való megegyezéséről szóló szabály könnyebb alkalmazhatása tekintetéből szükséges, hogy mindig a főnevet mondassuk elől az elemi tanításnál, mert ez által a növendék (a főnévnek elől való kimondása által) figyelmeztetve lévén a névnek nemére és casusi végzetére, nem követhet el az egyezési szabály ellen oly könnyen hibát, mintha a magyarból indulva ki,

Az ősz kurátor átölelve tartá a lelkészt a szokogástól csak annyit birt rebogni: „Áldja meg az a jószágos Ur Isten!”

Könyvelt szemekkel szoritott kezet a lelkész mindenkivel s a körülötte állók megilletődve hallgaták a mint egy pillanatra égre emelve szemeit halkán suttogá: „Áldott, oh áldott légy szent emlékezete atyámnak, ki szeretni tanítál!”

Ez valódi diadal-nap volt számára. Férfiak, nők, gyermekek, mind igyekeztek közelébe jutni s a lelkész későn vette észre azt a merényletet, hogy Erzsike is odafurakodva s előtte letérdelve palástja szélét ajkához érteti s megcsókolja azt.

Hanem a konkoly még nem volt kiirtva s a kigyó még nem veszté el méregfogát.

Erzsikétől azt kérdezé mostohája, mikor az istentisztelet után találkozott vele: „Nos hát hogy mulatott az éjjel a pappal, leányasszony?”

Ah ez lélekgyilkosság! Ez szíven találta a szép szűzet. Szerelmét megölték s most már a sárba tiporják, hogy fertő legyen annak temetője.

S a Tordásné kérdése pedig végig-végig sugott az egész falun s a szegény leány már az emberek arczára se mert tekinteni, hisz mindenikről azt az iszonyu kérdést hitte leolvashatni: „Hogy mulattál akkor éjjel szép leány?”

És a Tisza tükrében naponta halványabb leány nézeti magát

Szombat este van újra. A nap felölté már biborpa-

lástját, melylyel ágyasházába szokott térni s végigvonja e palást uszályát a rengő habokon. A madarak is elülni kezdenek már és a halk alkonyi csendet csak egy méla hangu pásztor-síp töri meg, meg egy nádibika, melancholikus búgásával.

Erzsike ott áll, egy — a Tiszába benyuló fatörzsön; beszélget az alatta suhanó habokkal; úgy el-elkérdegeti azokat a felől, hogy vajjon lehet-e oda lenni olyan hideg, mint ide fenn ebben a rideg, fagyasztó világban?

— Nem élhetek te nélküled — suttognak ajkai — hát te szerelmem tudnál-e élni még azután is, mikor én már nem leszek? Ha én e hideg sárba fekszem: lelkelem megy tehozzád, a te magányos szobádba és el fogja magával csalni a te lelkedet. És azután az Isten elébe megyünk. Megkérdezzük tőle, hogy mivel büntet, a mért az általa adott életet eldobtuk magunktól? Oh az Isten jó! Azt fogja mondani, tudom, hogy vétkeitek meg van bocsátva, mert nagyon tudatok szeretni. S aztán

Nándor

Erzsike a magas égre emelte szemeit, összekulcsolva két kezét, s a másik pillanatban már csak a habok locsogása hallszott a mint a közéjük szédült szép szűz fölött összecsaptak.

(Vége következik.)

elől mondja a melléknevet; ezen eljárás által a latinnyelvnek a magyartól eltérő azon sajátosságára is figyelmet kellünk, hogy gyakoribb eset az, hogy a jelző és jelzett név közül az első az utolsó után szokott állani és ritkább az ellenkező.

Hogy a latinnyelvnek ezt a sajátosságát mintegy érzékeltessük is a növendékek által, célravezető lesz a táblára írni egy főnevet jelzővel együtt, természetesen a jelzöt hátul és alája magyar jelentését a leirt két névnek, a magyarnyelv természetének megfelelően a jelzöt elől, és az így leirt jelzős főneveket kössük össze egy vonal által, szintugy a jelző mellékneveket is, a midőn az egymást keresztbe metsző két vonal fogja mintegy érzékeltetve feltüntetni a két nyelv e tekintetben való sajátosságát és egymástól való különbségét.

Hogy a neveknek nem szerint való különbözősét könnyebben felfoghassák a tanulók, jó lesz felemlíteni, hogy a latin nyelvben azért mondjuk, hogy ez a név him- amaz pedig nőnemű, habár az illető nevek által jelölt tárgy élettelen is, mert a latinok, midőn legelőször kezdtek róla beszélni, azt élőnek tartották és ilyen vagy olyan neműnek képzeiték.

A latinnyelv nemi sajátosságának megvilágosítására helyén lesz felhozni egyes magyar népmeséket, vagy költeményeket, melyekben élettelen tárgyak szerepelnek meg személyesítve. (p. o. A kóró és kis madár. Rega a kis fáról. Szél és nap. A hold mint juhász.)

A személyes névmások tanítása, minthogy ezek egyik már tanult declinatio szerint sem ragozhatók, természetes külön begyakorlandó. De ezeknek tanításánál is könnyíthetünk úgy, hogy figyelmeztetjük a növendékeket azon sajátosságukra, hogy p. o. az első személyűnek sing. nominativusán kívül minden alakja *m*-mel, a pluralisban pedig minden alak *n*-el, a második személyűnek sing.-ban minden alakja *t*-vel, pluralisa *v*-vel, a harmadik személyűnek pedig sing. és plur.-ban minden alakja teljesen egyenlő és minden alakja *s* betűvel kezdődik. A birtoki névmások alakilag rendes háromvégű melléknevek levén, ezeknek tanítása semmi nehézséget nem ad. A mutató, átvivő, kérdő stb. névmások tanításánál helyén lesz fel- említeni azt a közös tulajdonságokat, hogy sing. genitivusok *ius*-ban, dativusok pedig *i*-ben végződik, mely (casus) végzetekről már van ismeretök a növendékeknek a második declinationál felsorolt ama kilencz melléknévből, a melyek nevezett casusaira nézve eltérést mutatnak a rendes declinatio-tól. Sőt itt még azt is fel lehet említeni, hogy ama melléknevek is épen azért végződnek így a sing. genit. és dat.-ban, mert névmás-félék. (Egyen kívül: unus).

A névmások esetalakjainak előfordulásánál megkér- djük a növendékeket, melyik declinatio melyik casusával talál össze az előfordult névmási alak? Ez által is a már eltanult declinatioi alakok biztosabb megmaradását segít- jük elő.

Igeragozás.

Az igeragozás tárgyalásánál *sum* igének alakjaival kell megismertetni mindenekelőtt a növendékeket. Ennek eltanítása meg kell hogy előzze a rendes igeragozást, mert annak tudása nagyon megkönnyíti emezek perfectum- féle alakjainak felismerését és alakítását, a miről alább bővebben lesz szó. *Sum* ige betanításánál nem a tankönyv beosztása szerint megyünk végig, előbb az ind. moduson, s azután a többiek sorban, hanem előbb eltanítjuk az egyszerű alakokat mind az ind., mind a conj., mind az inf. modusból (*sum, sim, eram, ero, esse*) és csak azután megyünk át a perfectum-félealakokra, figyelmeztetve a növendékeket, hogy ezek már az ind. perf. kívül nem egyszerű alakok, hanem össze vannak téve az ind. perf. törz- sőkéből és a már eltanult egyszerű alakok valamelyikéből. A perfectumi alakoktól különválasztjuk a conj. perfectumát és ezt azon figyelmeztetéssel tanítjuk el, hogy az egyes első személyét kivéve, minden többi személye teljesen egyezik az ind. fut. exactummal. Ezen időnek a perfectum törzséből s a conj. praes.-ből való összealakulásának meg- magyarázását, azt hiszem, az elemi tanításnál egyetlen ta- nitó sem kísérti meg, mert ez a magyarázat tanulók által meg nem érthető s azért idővesztegetés.

Sum ige egyes alakjainak tanításánál a táblára írjuk az illető időnek minden egyes személyét, még pedig úgy, hogy a ragozási törzshöz kötő vonal által kapcsoljuk a személy-ragokat és ez utóbbiakat aláhuzzuk. Miután az egyszerű alakokat a táblán bemutattuk a növendékeknek és be is gyakoroltuk azokat, a növendékek közül többel elősoroltatjuk az észlelt személyragokat s ezeknek emlékből elmondását is megkivánjuk. A perfectumtól származó alakokat már nem írjuk le a táblára, hanem a tanulókkal rakatjuk össze, megmondván alkotó elemeiket. Ezen eljá- rással egy óra alatt a növendékeknek nagy része kellő készséget fog tanúsítani az ind. conj. és inf. modus min- den jelen és perfectumból származó idő személyének fel- ismerésében. A következő órára hagyjuk az imperat. particip. s ez utóbbival kapcsolatban a conj. futurum tanitá- sát; ez utóbbi időről megjegyezzük, hogy az tulajdonké- pen nem igeragozás, hanem a participii futurumnak, mely valóságos háromvégű melléknév, és *sum* ige conj. prae- seusének összekapcsolása útján áll elő. Hogy a növendé- kek ezt könnyebben megértsék, czélszerű lesz egy három- végű melléknévvvel kapcsolatban ragoztatni *sum* igét és aztán hasonlóan járni el a conj. futurummal is. Az inf. fut. és perfectum sajátosságára az olvasmányban való elő- fordulása alkalmával figyelmeztetjük a tanulókat.

(Vége következik.)

A negyedik evangelium, mint Jézus tana és élete megismerésének kútforrása.

(W. F. Loman után.)

(Folytatás.)

Joga volt-e az írónak így járni el? Igen. Nem a szemtanui hatalom, hanem a lelki rokonság adott neki

teljes jogot Jézusra hivatkozni. A lelki szemei előtt lebegő eszmény minden tekintetben magasztos eszmény volt; és senki sem tagadhatja, hogy midőn a Jézus személyéről alkotott eszméit történeti alakban adta elé, a mester addig még nem értett nagyságának felismerésére megbecsülhetlen szolgálatot tett. Azt tette ő ezzel, mi Jézus első barátai közül egynek sem sikerült. Ő volt az első, ki a keresztyénység szemeit fölnyitotta azon nagy eszmék, azon világhódító elvek előtt, melyek Jézust lelkesíték, s melyeket Jézus az emberiség kebléből lelkének ébresztő ereje által hozott napfényre. Ő volt az első, ki a mester szellemi nagyságát igyekezett leírni, azon hatalmas erőt, melyet emberi szem nem látott, és a melyet érezni is csak az képes, ki rokonságban él az ő nagy szellemével.

Hogy e mellett Jézus történeti megjelenésének rajza nem sikerült és pontos historiai összeköttetést nem tudott létre hozni az író, az összefügg a történelemnek azon sajtószerű felfogásával, mely általában az egész hajdankorban divat volt, a melyet már említettünk is, de a melyre újra vissza kell térnünk.

Mai napság a történet íróitól megkívánják, hogy a megtörtént tényt úgy írja le, mint a hogy az valósággal történt. Hogy e feladatnak megfelelhessen használhatja mindazon segéd eszközöket, melyeket a tudomány rendelkezésére bocsát. Jelezen, ha oly eseményeket beszél el, melyeket nem élt keresztül s tehát személyes tapasztalata után nem ismerhet, a tudomány megengedi, sőt követeli, hogy a szemtanuk előadásának buzgó és lelkiismeretes tanulmányozása által élje magát belé az illető kor szellemébe. Vagy midőn a szemtanuk csupán magokat az eseményeket, szakadozottságukban sorolják elé, vagy midőn maga is mint szemtanu csak az egyes eseményeket vette észre, igyekezék az elbeszélte vagy észre vett tények egymáshoz viszonyát, kölcsönös befolyásukat kikutatni és összefüggést hozni létre ott is, hol a történelem fonala megszakadni látszik. Komoly és pártatlan vizsgálódás nagy mértékben segít nek itt célhoz. Ily eljárással sikerülhet a múlt történetét megeleveníteni vagyis úgy adni elé, mint a hogy az az élet-alakok gazdagságában, a tünemények és események bámulatos csoportosulásában az illető nemzedék szeme előtt lefolyt; ez által pedig ki fog tűnni azon végetlen különbség, mely költemény és valóság között létezik.

Épen ez az, mire a hajdankor nem sokat reflectált. A történet és a valódi közötti különbséggel nem sokat foglalkoztak. A kor nem követeli ezt, a történelem írók pedig szinte szükségét érzik annak, hogy a múlt alakjait a saját eszményeiktől kölcsönzött vonásokkal diszesítsék fel. A személyek előttök oly szinteleneknek tündek fel a múlt homályában, hogy a jelen tarka vonásai nélkül nem tudták őket élvezetes szemlélet tárgyává tenni. Azonban midőn ezt tették, nem sokat törődtek azzal, hogy a feldisítés határának mennyire szabad terjedni. Épen ez az oka, hogy a történelem, mint ilyen iránt nem nagy buzgósággal viseltettek. Ők csak az ideális vonásokkal feldisített alakokban gyönyörködtek,

(Folytatása következik.)

Az áll. igazgató-tanács r. gyűléséből.

Kolozsvár, május 12.

Jelen vannak: főt. Nagy Péter elnök; b. Bánffy Albert, gr. Bánffy Miklós főgondnokok; Incze Mihály, Sász. Béla ig. tanácsosok; Parádi Kálmán t. ü. e., Szabó Adám szv., Bodor Antal titk. Balogh György üv.

Az időközben ellátott ügyek tudomásul vétetvén

A marosujvári bánya-hatóság régi templomukat használhatatlanná tevén, most hajlandó a felhagyott áll. kovácsműhelyt átalakítás végett templomra átengedni, mely átalakítás költségei az átküldött szép terv szerint 3028 frtba kerülnek, melyből fedezve van 900 frt állami adomány, s a társládából kölcsön 1700 frt, a többit az egyházközség pótolja. A terv helybenhagyatik s a pénzügyminiszter fölkéretik az engedélyezésre

A százmátéi egyházközségnek fölvételre, előbbi határozat értelmében, 300 frt kölcsön utalványoztatik.

A ft. püspök jelenti, hogy az enyedi egyházmegyei törvényszék a dr. Bartók ellen indított fegyelmi ügyben kéri az actákat és a költségekre előleget. Az acták beküldetnek, az előleg — visszafizetendőleg — megadatik.

A m.-láposi új díjlevél helybenhagyása előtt az esperes jelentéstételre utasittatik, az iskolaház jövedelmezőségét illetőleg.

A Bányai V. v. pénztárnok 1857—1858 évi számadásai számvető által megvizsgáltatván, pár megjegyzés mellett helyeseknek találtattak. A megjegyzések közöltetnek a számvetővel.

Az udvarhelyi esperes jelentést tevén a sz.-keresztúri volt f. leányiskola és volt tanítója közötti vitás ügyről: a volt felügyelő-bizottság számadásai fölkéretnek, a volt tanítónő 400 frtnyi követelésének kifizetésére pedig az egyházközség utasittatik.

A közokt. miniszter leiratára a boldogasszonyfalvi felekezeti iskolának a tanfelügyelő által törvénytelenül történt átvétele ügyében erélyes válasz adatik, kérvén az ig. tanács a minisztert, hogy saját korábbi ígéretét tartassa meg tanfelügyelőivel, kik közül némelyek ig. tanácsai engedély nélkül veszegetik felek. iskoláinkat át. Az esperes az egyházközséggel szemben erélyes eljárásra utasittatik.

A n.-ajtai erdő-árból befolyt 4000 frt, esperest tudta nélkül, ott helyett 100 frton alóli részletekben elhelyeztetvén, az esperes felhivatik ez ügyben jelentéstételre s a kölcsön-kötvények felelősség mellett leendő felküldésére.

Az egerpataki egyhk. szerződvénye, mely mellett felek. iskoláját a községinek átbocsátja, helybenhagyatik, a kántori új díjlevél kiállítására az esp. utasittatván.

A somkereki egyházközség részére tett egy 500 frtos alapítvány befizetési kötelezettsége gr. Eszterházy Kálmáné urasszonyra szállván: a grófné fölkéretik az összeg befizetésére, esetleg biztosítására.

A sz.-somlyói egyhk. megszüntetett rectori állomásának jövedelmei 1879. jan. 1-éig tanítói és kántori fizetés-hátrálékok törlesztésére engedélyeztetnek, 15 év alatt visszatérítendőleg.

A tanügyi előadó előterjesztésére a népiskolai adatok a késedelmes testületeknél megsürgöttetnek; a saji községi alakított iskola az ottani ref. hivatkozott terhelvén s az egyhk. annak idején nem gondoskodván a hit-sorsos gyermekeknek a közs. iskolában nyújtandó kedvezményekről: utasítatik az egyhk. hogy a min. utasítás, mely pontjait vegyék igénybe terheik könnyítésére, egyszerűsítsék a miniszterhez is fölrát intéztetvén ez ügyben.

Sárány Ferencz v. pénztárnok számadásai, számvévi ellátás után, az egyházkerületi feljűlvizsgáló bizottsághoz tétetnek át.

A kövesdi egyhk. peres ügye áttétetik az ügyvédhez, illetőleg a számvévihez (a számadatok tisztázása végett.)

r. t.

L A P S Z E M L E.

A magyar reformált egyház szervezetére s megállapítandó rendszabályokra vonatkozó terv-javaslat.

(Folytatás.)

Harmadik szakasz.

Egyházkerület.

Indokolás.

a) 1-ször az elnöki tiszt teljesítésében a mint azt már fölve gyanánt felállítottam, úgy a püspököknek mint a főgondnoknak együttesen részt kell venni;

c) a főtanodák gondnokai mulaszthatlanul tagjai legyenek a kerületi gyűlésnek; a főtanodák hivatásuk és rendeltetésük magasztos céljánál fogva, igényelhetik e jog gyakorlatát; de meg a főtanodák ügyei, épen az egyházkerületi gyűléseken intéztetvén el végérvényesen: nagyon természetes, hogy azoknak a gondnokai, a rendelkező hatósághoz nozzátartozzanak, annak szükségképen alkotó elemét képezzék. — Magától értetik, hogy tehát a főtanoda vagy főiskola jelentősége és fogalmával tisztába kell jönnünk; s csak a 8 osztályu gymnasiumon felül álló intézetek igényelhetik e czimet maguknak t. i., a hittani, bölcsészeti és jogi akadémiák. S ezen tanintézetek, nemcsak gondnokaik, hanem az illető tanárkar, vagy tanárkarok választott képviselői által is képviseltetik magukat, befolyanak a tanácskozásokba.

d) a főgymnasiumok részéről elégnék tartom az illető tanárkar képviselőjét.

e) a nem teljes 8 osztályu gymnasiumok is képviseltessek magukat; ha az egyházkerületben csak egy van ilyen tanoda (mint a dunántuliban és tiszamellékiben), akkor 1, ha több is van, akkor 2 küldött által. (Nem teljes gymnasiumok: kiskun-szentmiklósi, gyöngyi, csurgói, rimaszombati, szatmári, kisujszállási, m.-túri, békési, h.-bösörményi, h.-nánási, h.-szoboszlói, karczagi, makói, szalontai, szászvárosi, sepsi-szentgyörgyi. — E szerint a tiszántuli kerületben van legtöbb (10); az általuk küldendő 2 képviselő válasz-

tás utján állittatik elő, a kiket t. i. az illető tanodák tanárkarainak többsége választ, vagy pedig bizonyos sorrend szerint váltakozva küldetnének; 2-2 gymnasium egy-egy képviselőt.)

f) A tanítóképezde mint az egyházkerületre nézve nagyfontosságú intézet, szintén jogositva legyen szavazattal a tanácskozásban befolyni: azt szükségesnek tartom azon viszonynál fogva, melyben az e. kerületek a népnevelés ügye előmozdítása és ápolása érdekében közremunkálni hivatvák.

A néptanítók képviselője az e. kerületi gyűléseken szerintem nem nélkülözhetlen, mert a népiskolai ügyek mindig az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság előterjesztései és véleményezése után tárgyalatnak, abban pedig a népiskolai tanítók már képviselve vannak. De meg a mint e lapok hasábjain Jó I. tanár által (12. sz. 95. lap) véleményeztetik: „A mi egyházunk alkotmánya a lelkészek és világiak közti paritás elvén nyugodván, az, hogy az egyes egyházmegyékből a kerületi közgyűlésekre kiküldött képviselők egyike tanító legyen, a mint azt a b.-somogyi egyházmegyéből VI. népiskolai kör tanítói, már közvetlen az egybeülendő zsinathoz intézett emlékiratukban kívánják: megoldhatatlan nehézségekbe ütközik. A világiak százezreinek jogait néhány száz egyén javára confiskálni nem lehet. Csak annyi mondathatik ki tehát törvényben, hogy az e. kerületi közgyűlésre egyik képviselőül tanító is küldhető.”

g) h) hogy a jegyzők, levéltárnok és ügyvéd, szavazati joggal legyenek felruházva, azt nagyon méltányosnak tartanom; sokszor nagyon sajtáságosan tűnhetik fel, hogy épen azon egyének, kik valamely ügyben véleményezésre, javaslat készítésre hivatnak fel, nem ritkán előadói tisztet teljesítenek s a fenforgó ügyre nézve indokaikat s érveiket előterjesztik: azok ne birhassanak szavazati joggal.

k) Az egyházkerületi gyűlések nyilvánosak lévén, azokon minden egyháztag, vagy bárki is megjelenhet; épen azért elfogadhatónak tartom, hogy az egyes gyülekezetek is képviseltessek azokon magukat; természetesen ezen egyes egyházak képviselőinek vagy küldötteinek, csak annyi joguk van, hogy az elnökségnél magukat bejelentvén s igazoltatván: a közügyek tárgyalásánál szót kérhetnek s eképpen a tanácskozásba befolyhatnak.

Az egyházkerületi közgyűlés tagjai a budai kánonok szerint: (15 canon) a superintendens, főgondnok, két jegyző (egyik egyházi másik világi), az egyházmegyék gondnokai és esperestei, kikhez jönnek még minden egyházmegyéből 2 küldött (egy egyházi és egy világi); ezeken kívül még néhányan, a méltósággal, tekintéllyel, bölcseséggel és tapasztaltságban kitűnő, világi és egyházi férfiak közül (consilii causa) tanácsadás végett meghivathatnak.

A dunamelléki kerületben mind e mai napig érvényben és gyakorlatban áll, hogy superintendenciális assessorok is választatnak, úgy a világiak mint egyháziak közül. (Ezekenek választásuk, az 1835. évi 22. sz. e. k. végzés szerint, az e. kerületi közgyűlés által eszközöltetnek s a mennyire lehet a tractualis assessorok közül candidálatnak és válasz-

tatnak.) S ezek ugyan a közgyűléseken, mint a törvény-
székeken tanácskozási és szavazati joggal bírnak.

Tóth Sámuel.

(Folytatása következik.)

VIDÉKI ÉLETT.

A sz.-szolnoki egyházmegyéből.

Egyházmegyei közgyűlés.

Sz.-Somlyó 1878. május 4.

A sz.-szolnoki ref. e. megye f. évi ápril 28-án kezdődőleg tartotta meg tavaszi rendes közgyűlését. A közgyűlést isteni-tisztelet előzte meg, hol esperesi kinevezés folytán ballai pap Dobay Lajos afa végezte az isteni-tiszteletet, beszélvén, alkalmi csinos ima után, a galicziabeliekhez írott levél 5—13—15 versei alapján az Isten, önmagunk és embertársaink iránt való kötelességeinkről. Bevezetésében érdekesen adja elő az egy szigetre szorult szegény és gazdag ember meséjét, a midőn a gazdag a helyett, hogy a szegénynek fát adott volna, melynek tűzénél védhesse magát a zord tél dermesztő hidege ellen, ellopta a szegény tűzhelyének utolsó szikráját és így a szegény ember megfagyott, a gazdag pedig a bosszuálló szikra gergesztette lángok martaléka lett. Kellően kidolgozott és szabatosan előadott beszéde mindvégig lekötötte a hívek és pályatársak figyelmét.

Isteni-tisztelet végezte után az egyháztanács termébe vonult a közügyek iránt érdeklődők serege. Esperes Szabó Pál afa mindenekelőtt melegen üdvözi az egyházmegyei közgyűlésnek szép számmal összegyűlt tagjait. Élénk vonásokkal festi ama sötét korszakot, midőn a magyar reformált Sion mindennemű üldözésnek, sanyargatásnak volt kitéve, mivel nem akart leborulni idegen Istenek előtt. Ezután jelezve azt, hogy most már szabadok vagyunk, e szabadság elveszhetésének fájó aggodalmával mutat a keleten emelkedő vészterhes felhőkre, mert félő, hogy ha a slavismus ércz-karjaival körülkeríti e kárpát-övedzte hazát, nem csak függetlenségünket egészen, de a szabadság fáklóját lobogtató vallásunkat is elveszithetjük. Azért legelső kötelességünk az összetartás, mert mi csak magunk vagyunk, s fájdalom azok, kik velünk együtt élvezik völgyeink kenyerét s szőlőhegyeink lelkesítő italát, nem mindig éreznek együtt velünk. Ámde, ha az összetartás szent kötelességét teljesítjük, oly erősek leszünk, hogy nem csak az észak, de a pokol ördögei sem vehetnek rajtunk diadalmat.

Ezután beszámolván az őszi közgyűlés óta teljesített esperesi működésével, meleg köszönetét nyilvánítja lelépendő tisztársainak az egyházmegyei ügyek vezetésében tanúsított ügybuzgóságáért s felhíván a közgyűlést a tisztujtás, valamint a gyűlés több fontos tárgyaira, a gyűlést megnyitja. Nem akarván az esperesi megnyitó második részének részletesebb ismertetésével még bosszabítani, különben is nem nagyon rövid értesítésemet, csak azt jegyzem meg, hogy Szabó Pál, mint szilági esperes, a múlt év szeptember végétől ezen közgyűlésig, tehát rövid fél év

alatt, 1080 ügydarabot intézett el. Az esperesi megnyitó a közgyűlés egyhangú óhajtása folytán a maga egész terjedelmében jegyzőkönyvbe lőn iktatva.

A gyűlés megnyitása után főjegyző Biró Károly a maga és tisztársai nevében állásáról lemond s megköszönvén a közgyűlésnek bennök helyezett bizalmát s működésük ideje alatt tanúsított jóakaró támogatását, ez állomásokat a közgyűlés rendelkezése alá bocsátja. A közgyűlés a tisztikar lemondását tudomásul vevén, Mezei Albert zilahi képviselő indítványára a lelépett tisztikar iránt egyhangulag meleg elismerését nyilvánítja s annak jegyzőkönyvre vételét elrendeli.

(Vége következik.)

w.

Négy évi gazdálkodás a nagy-enyedi főtanoda vagyonával.

II.

Tárgyaljuk jelen cikkben „egy kalvinistának“ azon fegyverét, melylyel állításaimnak ráfogott ellentétességéről akarja elhitétni olvasóival képességem hiányát a n.-enyedi főtanoda vagyoni ügyei megítélésére.

Először. Aval vádol, miszerint 1877. szeptemberben, azt mondom, hogy a n.-enyedi főtanodának nincsen urbéri papirja és októberben már meggondolkozva mégis 63410 frt névértékű urbéri papir létezését állítom, máskor pedig megint csak 42.000 frt névértékű urbéri papir létéről beszélek.

Ezen állításokkal elárulja „egy kalvinista“, hogy olvasói figyelmetlenségére számít, a valónak nem megfelelő állításai elhitétésére.

Ugyanis 1877 szeptember hóban megjelent cikkemben, a jövőre (tehát 1878 éven kezdőleg) készítettem átlag költségvetést, és akkor ezt mondva: „érték papir vala“ azt értelmeztem alatta, hogy azon cikkem írásakor belátható pénzügyi helyzet szerint, akkor mikor az átlag költségvetés é'tbe fog lépni, ezen érték-papirok közt urbéri papir nem lesz. Hogy átlag költségvetésben urbéri papirt miért nem vettem fel létezőnek, később midőn az általam készített átlag költségvetést összehasonlítom az 1875 és 1876-ik évek tényleges eredményével, határozottan megmagyarázom, következő szavakban: „Ezen két évi szelvény-jövedelem többlet, mint szintén a fizetett kamatok kiadása, onnan erednek, hogy az urbéri papirok még nincsenek az adósságokkal együtt, melyeknek törlesztésére fordítandók (és nem fordítottak) levonásba hozva, mint átlag-költségvetésben.“ Vagyis határozottan megmondom, hogy az adósságok törlesztésére fordítandó urbéri papirok, ezen cikkem írásakor meg voltak, de a jövő számára készített átlag-költségvetésbe nem vettem fel azokat létezőknek, miután a 49.200 frt adósság törlesztésére levén szánva, 1878-ban már nem fognak létezni.

Midőn később szeptemberi cikkem után, október elején egy kalvinistának ezen fordítását czáfolom, hogy az egy-

Folytatás a mellékleten.

Melléklet az „Erd. Prot. Közlöny“ 20-ik számához.

házk erületi biztosság és gondnokság a n.-enyedi főtanoda 200.000 frt tőkét el költötte el négy év alatt rendes kiadásokra, minthogy az akkori október elején levő tényállásnak úgy felel meg, azt állítom, hogy 63410 frt névértékű urbéri papir van, de ugyanakkor van még 49,200 frt 674 drb cs. kir. szimpla arany adósság is.

Dolgozatomnak 19-ik lapján a harmadik bekezdésnél pedig, hol 42,000 frt urbéri papirról beszélek, csak „egy kalvinistának“ állítását beszélem el, következő szavakat használva: „38,800 frt adósságot is, (mely különben 7600*) frttal kevesebb) és azon 42.000 frt névértékű urbéri papirt is beszámítja elköltöttnek (t. i. egy kalvinista), mely elsőknek törlesztésére van szánva. Vagyis azt mondom, hogy egy kalvinista elköltöttnek állít 42.000 frt névértékű urbéri papirt, nem pedig hogy akkor csak 42.000 frt névértékű urbéri papir volt. Mi nagy különbség!

Más helyen, folytatva ferdítő szófacsarását, az urbéri papirok ügyében, „egy kalvinista“ azt mondja, hogy ő tudja miszerint 1877. októberében egy fillér urbéri papir sem volt a n.-enyedi főtanoda kincstárában, vagyis Wertheim-szekerényében. S bárha ez egyben igaz lehet, azonban folytatóságos következtetése már nem megállható, hogy csak az sajátja vajakinek, a mi Wertheim-szekerényében van. Mert azért, hogy a 19410 frt névértékű A. betűs urbéri papir B. betűsre cserélés végett a pénzügyi igazgatóságnál volt, és azért, hogy 36,000 frt névértékű urbéri papir a kolozsvári hitel- és zálogköcsön-banknál ezen bank kölcsönének biztosítékaként, letétben volt téve, és azért, hogy a visszafizetett 18,000 frt névértékű urbéri papir, melyre rövid időn szükség lesz, talán nem lett a Wertheim-szekerénybe elhelyezve; mindezen, összesen 63,410 frt névértéket tevő urbéri papirok 1877. október elején, cikkem írásakor, a n.-enyedi főtanoda birtokában voltak, mit nem csak én, de a mindenről értesült „egy kalvinista“ is igen jól tud, ha be akarja vallani.

Másodszor. Aval támad meg „egy kalvinista“, hogy egy helyen 31,200 frtnak mondom, később pedig 49.200 frtra emelem a n.-enyedi főtanoda adósságának összegét. Ezen esetben megint szófacsarással állunk szemben, mert dolgozatom 19-ik lapján, „3-szor“ bekezdés alatt, miként már láttuk, „egy kalvinista“ állítását beszélve el, mondom, hogy ő 38,800 frt kölcsön vett adósságot állít négy év alatt az egyházkerületi biztosság és gondnokság által rendes kiadásokra elköltöttnek. És meg van ott, rövidség kedvéért, dolgozatom minden intelligens, figyelmes olvasójára nézve érthetőleg, következő zárjeli megjegyzés téve: „mely (t. i. az egy kalvinista által állított adósság) különben 7600 (helyesen 7800) frttal kevesebb“. Csak annak adok kifejezést, hogy miként dolgozatomban más helyeken bővebben kifejtem „egy kalvinista“, az általa rendes kiadások fedezésére kölcsön vett adósságok összegé-

*) Jegyzés. Ezen szám dolgozataimban nyomtatási hiba, helyette 7800 frtnak kell állani.

be hibásan számítja belé, mint említett két hatóság által rendes kiadásra elköltöttet: 1-ször az előjáróság idejében kölcsön vett és el is költött 5000 frtot, és 2-ször 2800 frt jószágvételi, tehát befektetésre költött adósságot. És nem azt mondom, hogy 49,200 frt adósság létezik.

Később, midőn az egyházkerületi biztosság és gondnokság idejében rendes kiadásokra elkelt tőkéknek kimutatását állítom össze, midőn arról beszélek, hogy az én tudásom szerint, mennyi adósság van: akkor az akkori tényálláshoz hiven, igen is az összes 49,200 frt és 674 drb cs. kir. szimpla arany adósságot mondom létezőnek. Ugyanakkor megmondva azt is, hogy ezen összegből a két hatóság mennyit talált már felvéve és mit költött el abból nem rendes kiadásokra.

Harmadszor. Dolgozatomban az 1875 76-ik évek tényleges eredményei kimutatásánál általam felvett „erdőtiszta jövedelmére“ azt állítja „egy kalvinista“, hogy a n.-enyedi főtanoda önszükségletére elhasznált fa-mennyiség értékét nem vettem jövedelemül számításba, holott ezen önszükségű fa-mennyiség értékét a kiadásokba beszámítottam. És állítja ezt csupán azért, mivel erre vonatkozó számtelemeimet tanár dr. Kovács Ödön úr nem tartja helyesnek, tehát nekem, a képességet nélkülözőnek, igazam nem lehet; pedig (most az egyszer csak) téved „egy kalvinista“, miként téved a tanár úr is, mert igen is számításba vettem, mint jövedelmet, az önszükségelt fát. Csak hogy miután az önszükségelt fa nem 8000 frt, hanem pontosan 6803 frt 20 kr bevételt képvisel*), azon összeggel vettem bevételnek; továbbá miután jövőre a birtokok bérbé adatként és terményilletékeket azokból vonni nem lehet, a fogatok pedig el lesznek adva, az erdő jövedelmet, tisztább áttekinthetőség végett, megterheltem az erdő és erdő-pásztorok termény- és földilletékeivel és a felhasznált fuvarok költségével is, a mindenkori középárt számítva a gazdaságok javára, jövedelemül írva a gazdaságnak, a mit szolgáltatott az erdőnek s ennek meg kiadásául. Végre nem a kimutatásokból, hanem a hitteles számadásokból vettem adataimat. Ez okoz eltérést az erdő jövedelem számtételeire nézve saját számításom és má-

*) Azaz részletezve: A n.-enyedi Bethlen főtanoda faszükséglete, régi kurta ölekből:

1. Tanárok, segédtanárok, szaktanítók 348, I. osztályu	
k. ö. fa p. 8 frt =	2784 frt.
2. Nyugdíjasok 18 I. osztályu k. ö. p. 8 frt =	144 frt.
3. Papok, mesterek 76 I. oszt. k. ö. p. 8 frt =	608 frt.
4. Tisztviselők, cselédek 102 I. oszt. k. ö. p. 8 frt =	816 frt.
9 II. oszt. k. ö. fa p. 7 frt 30 kr =	65 frt 70 kr.
86 ág csomó, per 3 frt =	258 frt.
5. Egészségügy 15 I. oszt. k. ö. fa p. 8 frt =	120 frt.
24 II. oszt. k. ö. fa p. 7 frt 30 kr =	175 f. 20 kr.
6. Sütőde 70 II. oszt. k. ö. fa p. 7 frt 30 kr =	511 frt.
7. Kegykoszt 27 II. oszt. k. ö. fa p. 7 frt 30 kr =	197 f. 10 kr.
8. Tanoda, tantermek, szobák fűtésére 154 II. oszt.	
k. ö. fa p. 7 frt 30 kr =	1124 f. 20 kr.

A fennirt faszükségletbe nincs beleszámítva a vingárdi erdőfelügyelő 4 szekér fája, s a szentgyörgyi erdőpásztorok 8 szekér fája.

sok számításai közt, de a nélkül, hogy a szakértelem és pontosság ellen vétettem volna. Különbben az átlag költségvetésben tiszta erdő jövedelemnek épen annyit (ma már beösmérem, hogy kissé igen sokat) vettem fel, mint az állandó egyházi tanács 5-ös bizottsága.

Negyedszer. Államgondnok, mlgs Zeyk Károly urnak az 1876-ik egyházkerületi közgyűlésen mondott azon nézetét, „hogy a deficit a n.-enyedi főtanoda pénzügyi kezelésében apadóban van és reményli, hogy el fog enyészni“ akarja ellentétbe hozni, dolgozatomban kifejezett azon nézetemmel, hogy a közép termések, az erdők fordánként való használása, a létező fa- és gabona-, meg borárak mellett; há minden kamat évenként befoly, ha a mostani rendszerezített kiadások megmaradnak és míg a főtanoda épületei rendre mind jó karba nem lesznek helyezve, átlag deficit lesz évenként 4789 frt 13 kr; de miután látjuk, hogy közelebről 7795 frt 64 kr évi kamat befolyására számítani nem lehet, ideiglenes hiány 12,584 frt 77 kr lesz és kellett legalább hogy legyen 1875—76—77 években. Pedig az államgondnok úr és közötttem e téren legfeljebb annyi nézeteltérés van, hogy míg én, mint a theologia Enyeden maradásának egyik barátja, azon hiedelemben voltam, hogy az ellenkező nézeten levő gazda-gondnok úr, csak ezen nézete miatti elfogultságból, felhasználva a kedvezőtlen évek eredményeit is, tünteti a főtanoda pénzügyi helyzetét oly feketén előnkbe, hogy hiánynak kell lenni; az államgondnok úr kifejezte azon reményét, hogy a főtanoda pénzügyi helyzete jobb helyzetbe hozható, mely reménye 1876-ra különben be is teljesedett. Miután azonban nem kielégítő mérvben történt ez, mindkettőnk a helyzet komoly tanulmányozására birt, mely közös tanulmányunk, gazdag gondnok úr állításainak igazolására, az általam ecsetelt helyzet felismerésére, az egyházkerületi gyűlés elébe ily értelmű jelentéstételre és az orvoslás módjainak javaslatba hozatalára vezetett. Ezek nem lőnek kellő erőlyel és rögtön felkarolva, helyette bizalmatlankodás, rágalmazás és fondorkodás burjánzott fel, csak fél rendszabályok lettek alkalmazva, melyek kapcsolatban az eddigieknél is gyarlóbb 1877-dik gazdasági évvel, ezen év pénzügyi helyzetét újból súlyossá tevék. A gondnokság, a közelgő egyházkerületi közgyűlés elébe az idén újból megteendő javaslatait, helyes volna erélyes orvosláshoz nyulni, mert én is azt mondom: „periculum est in mora“, minden halasztás sok ezer forint kárt okozhat.

Végre komoly vitához nem méltónak kell jeleznem azon eljárást, mely feltűnő nyomtatási hibákba kapaszkodik, kipontozási „ibis redibis“-ekkel él és szó-elfacsarásokat használ vita érvekkül. Ezután az olvasót újból bírónak hívom fel, ítéljen, ellentétesek voltak-e állításaim?

Zeyk József.

IRODALMI SZEMLE.

Könyvismertetés.

„Egyházszertartási dolgozatok. (Agenda.)“
Ily cím alatt jelent meg Ferencz József az unitáriusok de-

rék püspökének újabb munkája Budapesten a Franklin-társulat kiadásában. Szerzőt, mint munkája előszavában mondja, két cél vezette annak közrebocsátásában. Ismertetni kívánta az unitárius vallást egyházszertartási tekintetben, és útmutatást, segílyt kívánt adni paptársainak a gyakorlati lélekészet terén. Mind két feladatának eleget tett. Azok, kik előtt eddig ismeretlen volt az unitáriusoknak egyházi szertartása s ezek felett vallott nézeteik, kellő tájékozást szerezhetnek magoknak, az egyes részek elibe, s mintegy bevezetésül irt rövid, világos fejtegetésekből; azok, kiket a szertartások gyakorlati alkalmazása érdekel inkább, valóban becses útmutatást nyertek e munkában.

Be kell ismernünk, hogy fejledező egyházi irodalmunkban az unitárius írók jelentékeny helyet foglalnak el, nem egy becses munkával gazdagították irodalmunk ezen ágát, s a Ferencz József neve ez írók között is a legjobb hangzásuak közé tartozik. Ez állításunkat jelen munka is igazolja. Megvalljuk azonban, hogy azok, kik szerző beszédeiben a rhetorica mester-fogásait keresik, csalódní fognak. Nem is az a Ferencz József érdeme, hanem az az igazi kedélymelegség, őszinte hang, vallásos erő, felemelkedett gondolkodás, a melyek szavait mintegy belopják az emberi szívbe s egy tisztultabb világ légkörébe varázsolják át a lelket. Ezek a sajátságok teszik beszédeit élvezetesekké és tanulságosokká s különböztetik meg őt korunk nem egy egyházi beszéd írójától. S mi a nagyot mondó phrasisokat, mély szónoki figurákat, szívesen is elengedjük az említett tulajdonságok birásával szemben.

Az előttünk álló mű három részre oszlik, u. m. keresztelési, urvacsora-osztási és esketési beszédekre és ugyan ily célú rövid könyörgésekre. Megelőzi mindenik részt egy rövid fejtegetés, melyekben az unitáriusoknak a mondott szertartásokról való nézetei, szabályai summáztatnak. Minde-
nik egyes rész gazdag, változatos tartalomra, kiterjedve az életben előforduló nevezetesebb alkalmi esetekre. Nem lehet célunk ez uttal, az egyes beszédek tüzetes elemzésébe bocsátkozni, mi a mellett, hogy szerfelett hosszadalmas lenne, ismertetésünk szük körét messze túlhaladná, s általánosságban csak annyit jegyeznünk meg, hogy szerzőnek fennebb említett sajátságai mellett, e beszédek nem egy helyt bizonyítják az inventióban nyilatkozó erejét is.

D. Gy.

(Vége következik.)

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HIREK.

Kolozsvárt, május 17.

— A f. évi egyházkerületi közgyűlésre a meghívók következőleg hangzanak: (czimed) Ur! Az erdélyi ev. ref. egyházkerület mult 1877. évben tartott közgyűlésének 49 ik számu határozatánál fogva, a közelebbi közgyűlés helyül szabad kir. Kolozsvár városa tüzetvén ki, ezennel van szerencsém, szervezeti törvényeink értelmében, a pünköst után következő első vasárnapon azaz: junius hó 16 án meg-

nyitandó ker. közgyűlésre (ezimedet) mint annak tagját, tisztelettel meghívni. Az ig. tanácsnak f. hó 5 napján tartott üléséből hozzám intézett és postai uton tegnap vett értesítése szerint, az ig. tanács által előkészített tárgysorozat fontosabb ügyei következők: 1. Egyházkerületi jegyző (generalis notarius) választása. 2. Az áll. igazgató-tanács évi jelentése. 3. Főtit. püspök úr évi jelentése. 4. Tanügyi előadó jelentése. 5. Sérelemi ügyek (kamarai javadalmak ügye). 6. A nagy-enyedi főtanoda vagyoni ügyei. 7. A tanári értekezlet beadványai. 8. A közös tanári értekezlet munkálata, a közép tanodák tantervére és rendtartására nézve. 9. Az egyházkerületi bizottság munkálata, a népiszkolai tantervre és rendtartásra nézve. 10. Az állandó ig. tanács törvényjavaslatai és indítványai. 11. Igazgató-tanácsosok főtörvényszéki tagok, gondnokok és tanárok választása. Kelt Budapesten, 1878. május 12 napján. Br. Kemény Gábor, főgondnok.

— A conventi albizottságra egyházkerületünk képviselői közül a főt. püspök és dr. Kolozsvári Sándor urak szombaton indultak Debreczenbe, a másik két képviselő: m. Tisza László főgondnok és lapunk szerkesztője Budapestről utaznak az értekezletre. Az erdélyrészi tisztviselők nevében dr. Kolozsvári Sándor által készített vélemény terjesztetik a bizottság elé, melyben az az állás van körvonalozva, a melyet az egyesülésre nézve képviselőink egyházkerületünket illetőleg helyesnek tartanak. Lapunk jövő számában egész terjedelmében közlendjük e nagy fontosságú dolgot.

— László József, a magyar színművészet uttörői közül az egyik legkiválóbb szellem, ki művészi pályáját Kolozsvárrt kezdve, a pesti nemzeti színház megnyitási ünnepélyén Vörösmarty „Áldozatában“ a sirszellemet adva s attól kezdve, nyugalomba léptéig (1858) a színművészet valódi s méltó babérait szedve, nyugdíjaztatása óta Kolozsvár lakosa volt s mint ilyen a kolozsvári ref. egyház képviselő testületének is buzgó és hiv tagja: f. h. 10-én, élte 70-ik évében, jobb létre szenderült. Temetése f. h. 12-én általános részvét mellett folyt le, aszintestületek által gyönyörű koszorúkkal rakott koporsó felett a végimát Szász Gerő esperes mondván el. A megboldogultra nemcsak a magyar művészet, hanem kolozsvári egyházunk is kegyelettel gondol, mert az elköltözött tetemes töképezést, bizonyos hagyományok kifizetésének feltétele mellett, a kolozsvári egyházközségnek hagyományozta iskolai czélokra. Áldott legyen emléke közöttünk!

— Néhai Zeyk Miklós, nagy-enyedi főiskolai tanár özvegyét, Zeyk Johanna asszonyságot, ismét lesújtó csapás érte. A lángszellemű férj után vigaszul még négy fia maradt vala s a szomorú évek egyenként ezektől is megfoszták. A legutolsót, a kitűnő tehetségű Ödönt, e hó 9-én ragadta ki a kéréhetetlen halál a keményen megpróbáltott anya karjaiból, ki most már igazán elmondhatja, hogy mint megszedett szőlőt, árván, egyedül maradt. A megrendítő gyászeset hű tolmácsaként, Garda József theol. tanár tartá a 20 éves ifju koporsója fölött a gyászimát, az

égre fordítván a lesújtott anya tekintetét, hova mindaz, mit szeretett, elköltözött. Az ég ura küldje balzsamát a gyógyíthatlan sebre!

— XIII. Leo pápa encyclicája külsőleg simábbnak látszik, mint IX. Pius kibocsátványai voltak, lényegében azonban előde minden igényeihez szilárdul ragaszkodik. Egy frázisokkal megrakott chablonszerű bevezetés után, dicsőrettel emeli ki a vatikáni concilium nyilatkozatait, sürgeti az összes szakszerű oktatás szabályozását az egyházi tanok értelmében, s reméli, hogy minden nép alá fogja adni magát a pápai szék csalhatatlanságának. Azon liberalisok, kik az encyclicáról kedvezően nyilatkoznak, vagy nem olvasták azt gondosan végig, vagy nem ismerik a curia nyelvét, mely eddig IX. Pius szájában egy utcai demagog jargonává volt alásülyedve.

— Nagy feltűnést keltett a Vilmos német császár ellen elkövetett legújabb merénylet hire politikai körökben. Ha a kísérlet sikerül, valóban beláthatlan következményei lesznek Európa jelen politikai helyzetére, még pedig teljességgel nem kedvező irányban. A merénylet neve Hödel (gunynevén Lehmann) alig 18 éves nyerges-segéd, s alapos gyanu van arra nézve, hogy a socialista körökkel is összekötésben áll, s valószínűleg ilyenü insinuatik befolyása alatt állott szerencsétlen lépése elkövetése alkalmával. Szándokát különben tagadja, s azt erősíti, hogy magamagát akarta kivégezni királya szeme láttára, s a nyomor kényszerűsége folytán. A történelem azonban nem fog belőle marttyrt csinálni, mint egy Brutus vagy Corday Charlotteból, hanem a közönséges, szárandó Ravaillocok sorába fogja helyezni, kik fanatismusoknak lőnek megkönyezetlen áldozatai. A socialismus pedig nemcsak hogy eddigi nimbusából fog jelentékenyen veszteni, de valószínűleg oly resensusnak és megszorításoknak lesz kitéve, ily előzmények után, hogy a berlini hirhedt botrány-krónikáknak aligha lesz annyi tere ezután, mint volt ezelőtt.

A szerkesztő postája.

Nagy László, Szilágy-Somlyó. Természetes, hogy nagyon jól van.

T. Szócs Sándor urnak, Déva. A kiadóhivatalnál intézkedtünk.

P. D. F. urnak, G.-Váralyán. A törvényszéki tárgyalás ügyét nem értjük egészen, pedig, mint látszik, szükséges volna az egyházi közügy érdekében ismernünk a körülményeket, melyek részletes ismerete nélkül a netalan szükséges lépések sem tehetők meg.

Dr. Kovács Ödönnek, Nagy-Enyed. Csak a pén-teki postával vettük a levelet.

T. Mihálycz Elek urnak M.-Valkón. Érdekes közleménye, a sürgős közlendők halmaza okán csak később kerülhet sorra. Addig is köszönet.

Botka K. urnak, Aldoboly. Egy másik barátunk sajnálatunkra, már megelőzte. Máskor és idején szívesen látjuk.

Oltmelléki közleménye jövő számunkra szorult.

A PROTESTÁNS-EGYHÁZI-IRODALOM KIVÁLÓBB TERMÉKEINEK JEGYZÉKE.

Kaphatók: STEIN JÁNOS könyvkereskedésében Kolozsvárt.

Agendák és egyházi imakönyvek.	
Albert János. Imakönyv templomi használatra. Kötve	2.10
Borsody. Vasárnapi imák. Kötve	2.—
Czelder. Vasárnapi, ünnepi és alkalmi imák. Kötve	2.50
Fábián D. Ünnepi, közönséges vasárnapi és alkalmi imák. Kötve	2.30
Filep M. Köznapi imák. Kötve	2.—
Fördös L. Ágenda 2 frt. Kötve	2.80
Koronka A. Imádságos könyv, templomi szükségre	1.—
Medgyes L. Egyházi imakönyv. Kötve	2.—
— Eredeti halotti imák	1.—
Szilády L. Köznapi imák	1.—
Szoboszlai P. J. Egyh. szertartási beszédek Kötve	2.—
Könyves Tóth K. Halotti imák. Kötve	2.40
Vadas és Nagy P. Ágenda (erdélyi.) Kötve	2.50
Zagyva G. Köznapi és bűnbánatheti imák. Kötve	2.—
Egyházi beszédek.	
Apostol P. Egyházi beszédek 2 kötet	2.60
Bartók F. Népszerű egyházi beszédek I. füzet	1.40
II.	1.80
Beke Sámuel. Vasárnapi beszédek	1.—
Édes A. Egyházi beszédei leszállított ár	—80
Fábián D. Egyházi beszédek egy egész évre	3.—
— Népszerű halotti beszédek I.	1.40
Fejes I. Egyházi beszédek 2 kötet. Egy-egy	2.—
— Temetési beszédek 1.	1.—
Filó L. Ünnepi és alkalmi egyh. beszédek	1.50
Fördös L. Kecskeméti lelkészitár (Egyházi beszédek)	
3 kötet. Egy-egy	1.—
Gergely, Gönczy, és Rácz. Egyházi beszédek ünnepi követek részére	—60
Gerok. Egyházi beszédek	1.20
Gyöngyösy. Egyházi szónoklatok, ünnepi, közönséges, alkalmi és gyász esetekre 2 kötet. Egy-egy	1.80
Herepei. Isten igéje a szószékről	1.40
Heiszler. Egyházi beszédek 3.	1.20
— Halotti egyházi beszédek	1.60
Illyés B. Temetési és emlékbeszédek	1.40
Kiss Bálint. Népszerű közönséges egyházi beszédek	1.25
Körösi F. Szabadelvé egyh. beszédek	1.30
Kovács G. Egyházi beszédek	1.—
Kovács Samu. Egyházi beszédek	—88
Kozma M. Temetési alap igék	1.—
Lang H. Válogatott vallásos egyh. beszédei	1.20
Lakatos I. Vasárnapi és alkalmi egyh. beszédek	—90
— Halotti beszédek	—90
Lukács Ö. Egyházi beszédek templomi és temetési használatra	1.80
— Közönséges egyházi beszédek	1.20
Maklár Papp. Temetési beszédvázlatok	1.20
Margócsy. Prot. egyh. beszédvár 5 füzet 1—4-ig füzet	1.40
5-ik füzet	1.50
— Alkalmi beszédvár 3 füzet 1—2-ig füzet	1.40
3-ik füzet	1.50
— Hazafias elmélkedések	2.—
Mitrovics Gy. Egyh. szert. beszédek	1.20
Nagy László, Kis Albert és Viski Pál. Közönséges egyházi beszédek	1.40
Nemes B. Népszerű egyházi beszédek I.	1.20
Nikházy L. Huszonkét egyházi beszéd	1.30
Pazar, Jézus péld. homiliákban 2 köt. 1 20 II.	1.50
Papi dolgozatok gyászbeszédre. Halotti prédikációk, gyászbeszédre és imák, egyházban, gyászudivaron és sirnál. 14 füzet. Az 1. 2. 4. 7. 8. 10. 12. 14. füzetek egyenként	1.20
A 3. füzet	1.—
Az 5. 6. 9. 11. 13. füzetek egyenként	1.40
Papi dolgozatok különféle esetekre.	
1. füzet Szilády László egyh. beszédei	1.20
2 „ Fördös Lajos egyh. beszédei I. füzet	1.—
3. és 4. füzet. Vegyes egyházi beszédek	2.60
5. 6. Kulifay Zs. egyh. beszédei 2 füzet	2.40
7. „ 8. „ Vegyes beszédek és imák	2.80
9. füzet. Fördös Laj. egyh. beszédei 3 füzet	1.40
10. 11. és 12 füzet. Vegyes beszédek és imák	4 20
13. füzet. Fördös Laj. egyh. beszédei. 3 füzet	1.40
14. Vegyes beszédek és imák	1.20
15. „ Kulifay Zs. beszédei 3 kötet	1.—
Papp Károly. Halotti beszédek	1.20
Péterffy S. Egyházi szent beszédek új folyam 7 füzet	
Egy-egy	1.—
— Köznép előtt tartott egyh. szent beszédek 3 füzet Egy-egy	1.20
— Temetési szent beszédek	1.—
Predikatori tár. erdélyi; Prot. egyh. beszédek. Szerk. Szász G. és Domokos 3 füzet. Egy-egy	1.20
Revész G. Temetési beszédek 1.	1.20
— Ünnepi és közöns. egyh. beszédek	1.20
Révész—Robertson. Egyházi beszédek	1.—
Sombori József. Egyházi beszédek 2 kötet	2.—
Szabó János. Egyházi beszédek	1.80
Székács G. Összegyűjtött egyházi beszédei	2.—
Szoboszlai T. G. közönséges egy. besz.	1.20
— Ünnepi egyh. besz.	1.80
Tompa M. Egyházi beszédek 2 kötet. Egy-egy	1.64
— Halotti beszédek	1.60
Könyves Tóth K. Egyházi beszédek	1.40
Vitéz M. Egyházi beszédek	—80
Vadas József. Egyházi beszédei	1.20
Zombory G. Korszerű egyh. besz. 2 füzet. Egy-egy	1.20
Vegyesek.	
Bakóczy J. Bibliai szövegtár	2.—
Barakonyi. Bibliai magyarázatok a szószéken	1.60
Beöthy Zs. Prot. egyházi törvények	1.50
Dobos J. Homiliák régiebb és újabb modorban	2.40
Fabó. Rajzok a magyar protestantizmus történetéből	1.60
Fördös L. Szentirás szókönyv (Concordentia) 2 kötet	4.60
Hase K. A prot. polemika kézi könyve 2. I. 2.40 II.	3.60
Kámory J. Ó test. apokrifus könyvek	1.—
Kiss A. Szattmáron tartott 4 első prot. zsinat végzései	—50
Kovács Ö. A vallásbölcselet kézikönyve 2 kötet	4.80
Lang H. Keresztyén dogmatika	2.—
Maklár Papp. Bibliai egyezményes szótár. Kötve	4.30
Nagy papok életrajza	2.40
Révész J. Dévai Biró Máttyás életrajza	2.—
Schwarcz. Adalékok a legújabb teologia történetéhez	3.50
Simén D. Az evangéliumi csudák	1.—
Wohlfahrt A. Szentírásnak magyarázata. Németből Incze és Herepey 2 kötet	8.—

Megjelenik
minden vasárnap

Szerkesztési szállás.

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi részét illető
közlemények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereske-
dése, hová az előfizetési-
pénzek legcélszerűbben pos-
taltalvánnyal küldendők.

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Emlékirat. (A konvent alkotmányozó albizottságnak előterjesztették az erdélyi ref. egyházkerület küldöttei Debreczenben.) — Öszrevételek a latinnyelv elemi tanítása körül. Geréb Márton. (Vége.) — A negyedik evangélium, mint Jézus tana és élete megismerésének kútforrása. (W. F. Loman után.) (Folytatás.) — Lapszemle: A magyar reformált egyház szervezetére s megálapítandó rendszabályokra vonatkozó tervjavaslat. (Folyt.) Tóth Sámuel. — Vidéki élet: A sz.-szolnoki egyházmegyéből. Egyházmegyei közgyűlés. w. — Négy évi gazdálkodás a nagy-enyedi főtanoda vagyonával. III. Zeyk József. Zsinati előmunkálatok: Tudósítás a conventi albizottság debreczeni gyűléséről. — Adalék a székely Mikó-tanoda történetéhez. Szász Károly. — Irodalmi szemle: Könyvismertetés. Dézsi Gy. — A görgényi egyházmegye nyilatkozata. — Nyilatkozat Szász Domokos. — Nyílt levél a szerkesztőhöz. Dr. Kovács Ödön. — Tárca: A kányaberkai parochia (Elbeszélés a papi életből.) Irta: Bányai Géza. X. (Vége.) — Egyházi és iskolai hírek. — A szerkesztő postája.

Emlékirat.

(A konventi alkotmányozó albizottságnak előterjesztették az erdélyi ref. egyházkerület küldöttei Debreczenben.)

1878. máj. 19.

A magyarországi evang. reformatus öt egyházkerületnek az eddig külön-külön élvezett teljes önállóság és autonomia lehető kiméltése mellett egy közös egyházalkotmány keretébe való illesztése a cél, a mely előttünk áll, és a melynek megvalósítását a hitelvek és tételek ugyanazonosságán nyugvó belső együvé tartozásunk külső kifejezéseül az alkotmányos szervezet egységének czélszerűsége és szükségessége kívánja.

Ezen czélszerűségnek és szükségességnek a hazában élő reformatusok részéről — ma már mondhatni — általános és közös felismerése, a czélhoz juthatás reménye teljesülésének biztató jelét képezi ugyan, de magában mégis csak egy tény, a melyre támaszkodva lépést már tehetünk, de a czélhoz érkezés ezen kívül még számos előfeltétel teljesülésétől, s ezek között főképen a történeti fejlődés ok szerű számbavétele és a létező viszonyokkal való számolás észszerűsége mellett, a közös alkotmány általános vezérelveinek előzetes megállapításától függ, mert e nélkül az elfogadásra kilátást nyújtó és a részletekre csak némileg is kiterjedő szervezetnek elkészítése. nézetünk szerint. csaknem lehetetlen. Ezen

vezérelveknek tisztázása és megállapíthatása tekintetéből, melyen túl a bizottság jelen alkalommal alig mehet, szükségesek minden oldalról a véleménynyilvánítások és e tekintetnek hódolunk mi is, a főt. bizottságnak erdélyrészi tagjai, a midőn véleményünket és nézetünket a következőkben, a melyen tisztelt conventi albizottság elé terjeszteni szerencsések vagyunk.

Olyan egyházalkotmány, a mely alapintézményeinek gyökérszálaival nem nyulnék vissza az egyház elő-alapeleme életének mélyébe, önmagában nem bírná fenmaradásának biztosítékát. Mig másfelől, ha az intézmények minden fejlődési fokozatukban a társadalmi és állampolgári köteletben is élő egyháztagok közéletével, valamint a concret viszonyokkal és a változó körülményekkel állanak okozatos összefüggésben, bizony számíthatnak a sajátlagos értelemben vett állandóságra és maradandóságra.

E mellett nekünk, a kik az előjelzett czélt komolyan megvalósítani törekszünk, tekintetbe kell azt is vennünk, hogy a protestantizmusnak általában egyik főjellemonása és a mindent ugyanazon formákba kényszerítő, s ennél fogva az individualis fejlődést teljesen kizáró papismustól való megkülönböztető signuma, valamint az individualis szabadság erejéből folytonos tápot nyerő hatalma, az első prot. egyházgyülekezetek alakulása idejétől kezdve folytonosan a particularizmusban feküdt és fekszik mai napig is. Ebben rejlik oka, hogy nekünk nincsen az országok határaitól független egyetemes prot. egyházunk, a mint van a r. catholikusoknak; és hogy nemcsak a különböző államokban élő hitfeleinknek egyházi szervezetére, kisebb-nagyobb mértékben egymástól, hanem, a mint példa erre a magyar állam, hitfeleink, még ugyanazon országokban is egyházkerületeiknek sajátlagos viszonyaikra tekintettel különbözőleg szervezték és sok tekintetben eltérő formák között fejleszték egyházi életüket.

Ezen tényeknek és igazságoknak teljes ismerete és méltánylása tükröződik vissza a legközelebről tartott conventnek gr. Lónyai Menyhért indítványára elfogadott azon határozatában is, a mely midőn

egyfelől alkotmányos szervezkedésünk jelen processusában mindazt, a mit az egyházi alkotmány és jogfejlődés története a múltból jónak és czélszerűnek bizonyított és a mit a viszonyok specialitása követel, lényegében az alkotandó, úgy az egyházalkotmányba is beilleszteni kívánja; másfelől az egyes egyházkerületek eddigi autonomiájának az egyesülés lehetősége feltételeihez mért kimélésével az individualis fejlődésnek utját jövőre is nyitva tartani óhajtja.

Tekintve már most a magyar ref. egyházkerületeknek jelenleg fenálló alkotmányos szervezeteit, a Királyhágon túl eső négynek egyházi alkotmánya között, eltéréseket ugyan igen, de lényeges és elvi különbséget nem találunk, míg az erdélyi ref. egyházkerület egyházi alkotmányának sok épen lényeges és elvileges alapintézménye tér el a más négynek egyházi alapszervezetétől.

Ez a lényeges eltérés, a mint mindnyájunk előtt tudva van, nem egy oknak, hanem egy több, mint három századra terjedő állampolitikai történet számos eseménye okozatos közrehatásának eredménye.

A protestantizmusnak hazánkban terjedése egy időszakra esvén Erdélynek (néhány magyarországi részekkel) a nemzeti választott fejedelmek alatt töltött másfél százados külön állami élete kezdetével, ref. vallásu fejedelmek a protestantizmust, mondhatni, már bölcsőjében fölkarolták. Azon évenként többször is tartott országgyűlések alkalmával a fejedelem és tanácsa az országos ügyek tárgyalása

után rendszerint foglalkozott a ref. egyház ügyeivel és az egyházi élet viszonyainak rendezésével is. Az Appr. és Comp. Consitutiones czímet viselő törvénykönyveink első részében foglalt törvénycikkek pedig úgy számukkal, mint tartalmukkal meggyőzőleg tanúsítják, hogy maga az országos törvényhozás is milyen nagymérvű befolyást gyakorolt az egyházélet vezetésére és szervezésére. Azonban ezen befolyás eredményeiben sem ref. egyházunknak, sem a többi ezzel egyenjogú bevett egyháznak hátrányára nem volt. Az egyházi életnek autonom fejlődését nem gátolta, a czélok megvalósítását nem akadályozta, sem az egyszer megszerzett jogokat meg nem támadta, sőt, ellenkezőleg, támogatólag és segítőleg hatott. Az ország és abban az egyház nem egymással szemben és ellentétben álló, hanem az összes emberi czélokot átható és megnevelő erkölcsi eszmék és elvek uralma létesítésének, valamint magasabb rendeltetésünk felé, a szabad vizsgálódás útján való haladásnak közösen vallott czélja által egybefűzött testületeket képeztek.

A nemzeti fejedelmek, a mig egyfelől az ország főhatalmát képviselték, másfelől egyházunknak voltak legkitünőbb tagjai, mert a midőn előbbi minőségükben nagylelkű adományaik és collatioik által lételt és gyámolítást adtak iskoláinknak, megélhetést biztosítottak sok lelkipásztornak és tanítónak, cselekedetükkel felkeltvén az egyház élete és fennállása iránti érdekeltséget és áldozatkészséget: jó példát mutattak azon hitfeleink számára, a kiknek

TÁRCZA.

A KÁNYABERKI PAROCHIA.

(Elbeszélés a papi életből.)

Irta: B Á N Y A I G É Z A.

VIII.

Fordítja az Ur arczát a gonoszok ellen.

(Vége.)

— Tisztelendő úr a Tiszába hót — rontott be e szavakkal a lelkészhez Pista lélekszakadva.

A lelkész hozzá volt szokva ahoz, hogy Pista minden kicsiből nagy dolgot csinál, s mosolyogva kérdé:

— Én a Tiszába hót a m? Ne bomolj Pista!

— De kifogták.

— Kifogták? Derék!

— Kérem alássan, két komiszáros épen most fogta ki a Tiszából Erzsike leányasszonyt!

— Ur Isten ne hagyj el! — ordita fel a lelkész szíven találva s futott nem látva, s nem hallva többet.

Két megyei csendőr gyöngéden hozá a Tiszából kifogott lányt. Szemközt rohant feljök a lelkész s kikapva kezéből, ölébe vette és úgy sietett drága terhével a molnárékhöz. Gyöngéden ágyra fekteté s költögetni kezdé csókkal, forró csókjaival. Mindhiába. A halottnak mély álma van.

— Oh legyen hát átkozott, a ki oka volt haláloznak! Ha én voltam az ok, hát legyenek átkozott én; ne fogadja be testemet a sir, lelkemet az ég! Oh jaj nekem, — s oda rogyott a letört virág mellé eszméletlenül.

Az összesereglett nép borzadva hallgatá a lelkész szörnyü átkát.

Azután újból felriadt s elkezdé dörzsölni a sápadt arczot. Hasztalan. Ekkor a láz iszonyával letépte a szép halott szive tájáról a ruhát s ott a sziv körül kezdé dörzsölni, csókolni.

És ime, az a sziv megérezte, hogy kinek a keze akarja, hogy ő ismét dobogjon s egyet dobbant; azután ismét egyet s Erzsike fölnyitá szemeit.

Ne fesse nekem senki a mennybeli üdvözülést. Mi az a festett idvezülés ahoz az üdvösséghez képest, a mit e pillanatban Erzsike érzett? Oh de hisz mennybeli üdvözülés volt ez is — a földön.

Siri csend volt a szobában, a nép imádkozott; még annak a két marczone alaku csendörnek az arczán is könnyek futottak végig. Hanem miután látták, hogy jóra fordult

nevét egyházi és iskolai alapítványaikért és hagyományaikért féltékenyen őrizi emlékezetében a honfiai s vallásos kegyelet.

Ilyen, egészen a XVII. század utolsó tizedének kezdetéig, vagy is a Leop. Dipl. keletkezésének idejéig tartott viszonyok között rakta le az erdélyrészi ref. egyházkerület alkotmányának fundamentumát, s állította föl annak alapintézményeit, a melyek a változott idő és körülményekhez képest fejlesztve, módosítva és változtatva lényegökben ma is fennállanak.

S a míg ezen időszak alatt, magyarországi hitfeleink az 1606-iki bécsi (beczikkelyezve 1608-ban) és 1645-iki linczi (beczikkelyezve 1647-ben) felette általánosságban mozgó s épen azért a szándékos félremagyarításoknak és sajnos visszaéléseknek tárt kaput hagyó békekötések, mint biztosító alap-törvények daczára is, a hivekben túlnyomó többséget számláló r. cath. vallásnak uralkodó volta mellett, a gazdag és hatalmas cath. clerus által támogatott uralkodók és kormányaik részéről elnyomva, üldözve, s majd az 1687. 21 t. cz. által a kir. kegyelemtől függővé téve, a lét küzdelmeinek harczát vívták; addig a mi erdélyi ref. elődeink már az 1557-iki tordai országgyűlés által a recepta religiok számára biztosított s az AC I. R. 1 cz. 2 cikke által is megerősített vallás és lelkiismereti szabadságnak élvezetében az országos törvényhozás által folyton támogatva építhették tovább-tovább egyházi alkotmányuk épületét.

E néhány történeti ténynek emlékezetben föl-

minden: ismét az előbbi marczona alakok lettek könytelen szemekkel s egyikök azt kérdé:

— Melyik itt Tömlő Mátyás?

— Én vagyok kérem alásan, mi tetszik tőlem kérem alásan?

— Mindjárt meg tetszik tudni kérem alásan. Hát Tordás Bálintné asszonyt hol lehetne megtalálni?

— Mit akarnak velem? kérdé a némbor daczosan.

— Jól van, tehát maga az a hires. Tehát kérem alásan Tömlő Mátyás urat és Tordás Bálintné asszonyt ezenenel foglyainknak nyilvánítjuk. Azonnal egy szekeret kell keríteni, aztán indulunk.

— Kérem alásan komiszáros úr, én nem vétettem semmit — hebegé ijedten a kis emberke.

— Majd megtudjuk, kérem alásan!

— Ezzel hát vége a komédiának — sziszegé a szép kigyó.

A bizony a szekér előállott s az egymáshoz méltó pár elhagyta a falut. Az öreg Tordás uram elkezdett sírni, mint egy kis gyermek s a molnár komának a nyakába borulva keservesen zokogá:

— Viszik a feleségemet!

Oh szegény tatár!

Hát Borjasdyból mi lett? A biz' a szegény először agyonitta,

idézése után, a legelső tárgy, a melyre figyelmünket fordítjuk, és a melyre a mélyen tisztelt bizottságát is irányozni kérjük: maga az erdélyi ref. egyház (kerület) egyházi hatalma, ennek terjedelme és gyakorlási módja.

Ugyanis az AC I. R. 1 cz. 3 cikke értelmében egyházkerületünkben az egyházi főhatalom minden működési ágazatánál és irányánál kifejtett tevékenységében a fejedelmi vagy ország közhatósági megerősítéstől, jóváhagyástól, avagy felülvizsgálástól teljesen független volt s ilyen ma is. Ugyanis:

1-ör. Az egyházi törvényhozás tekintetében a fentebb idézett t. cikk egyházi törvényeink érvényességének és végrehajtásának feltételéül egyedül csak azt tüzi ki, hogy azok az egyházi és világi rendek generalis gyűlésein keletkezzenek és gyűlések meg egyezésén alapuljanak, mondván: hogy valamely egyházi törvény „ha mind hasznosak, mind pedig szükségesnek ítéltetik, közönséges meg egyezett végzésből vétessek ususba is“. Ezen országos törvény az erdélyi rendek és Lipót császár között létrejött kétoldalú szerződést képző 1691-iki Leop. Dipl. által, valamint az erdélyi 1791-iki törvényhozás által is érintetlenül érvényben hagyatván: nincs példa reá, hogy a Habsburg-ház fejedelmi uralma alatt is valaha, valamely, egyházi törvényünk megerősítés végett felterjesztetett volna. És így törvényeink érvényessége kezdettől fogva egyedül az egyházi főhatalom tekintélyén alapuló, a minek bebizonyítására kü-

azután meg felkötötte magát szerelni bujában. Requiescat in pace!

IX.

Gloria in excelsis Deo!

Az egymáshoz méltó pár elmenesztetése után mintha új életet kezdett volna élni az egész falu.

Ki volt irtva a konkoly: nőhetett szabadon a tiszta búza.

Még azok is, a kikre leginkább hatott a kántor nevelése: derék, becsületes emberekké váltak s megutálták lelkökből azt, a kit eddig követendő példányképül tartottak. Hát még mikor megtudták, hogy annak a példányképnek a lelkére gyilkosság is van száradva!

Nemcsak szerették, hanem imádták ezután derék lelkészöket.

És a jó Tordás Bálint uram is, oh dehog adott volna másodsor is kosarat ennek a derék lelkésznek. Hisz a multkor is akár két kézzel is neki adta volna Erzsikét; de hát mikor azzal rémitgette a felesége, hogy ha vele ellenkezni mer: levágja az orrát. Így hát inkább nem adta neki, csak hogy az orra épen maradjon.

— Mikor léssz már az Isten színe előtt is az enyim,

lönösen az egyházalkotmányra, és alkotmányi alapintézményeire nézve legyen elég itt az 1709-iki szebeni szervezetre utalnunk, a mely fejedelmi korszakbeli: „nationalis synodus“ majd „generalis congregatio“ néven előforduló egyházi legfelsőbb testület helyébe az egyházi főhatalom gyakorlására, a „supremum consistoriumot“ állítá, az egyház világi és egyházi férfaiából, valamint az 1713-ik évi intézkedésekre és főképen 1827-ik évi újabb alakulásra, a mely az egyházkerület kormány-szervezetébe a „permanens consistoriumot“ mint legfelsőbb közigazgatási organumot illeszti be. És végül, ha tekintetbe vesszük, hogy 1861-ben az egyházközségeknek, valamint 1861 és 1864-ben összes tanintézeteinknek, 1867-ben az egyházmegyéknek és 1871-ben az egyházkerület főtestületeinek most is fenálló szervezése, szóval, alulról fölfelé az egész egyházalkotmány átalakítása, minden felső megerősítés vagy szentesítés nélkül, hajtatott végre: lehetetlen föl nem ismerni a mi, alaptörvények által biztosított és a folytonos gyakorlat által szentesített, jogállapotunk és azon jogállapot között azt a lényeges különbséget, a melyet a magyarországi 1791. 26 t. cz. 4-ik §-a a királyhágón inneni reformátusok új alkotmánya tekintetében a királyi helyben hagyás jogának fõntartása fellüntet.

Ilyen lényeges különbség mellett meg vagyunk győződve, hogy mindenki indokoltnak fogja látni, ha mi az alkotandó közös alkotmányba, olyan tété-

mikor léssz már férjem, uram? — kérdé egyszer Gelényesitõl Erzsike, az a szinarany szerelem.

— Várj még szivecském csak addig, míg a templomot felépítjük. Mi legyünk az elsők, kik az új templomban örök hűséget esküszünk.

A templom pedig ugyancsak gyorsan épült ám. Az emberek lelkesülten szedték elő a régóta dugdosott szűzmáriás huszasokat; akadtak olyanok is elegenden, a kik tallérokat, sőt aranyokat is hoztak napvilágra.

— De hát hogyan adnók oda mindenünket az Ur házára, mikor a jó tisztelendő úr olyan szépeket szavaz benne — mondogaták egymás közt az atyafiak.

Odaadták biz õk, a mijök volt, csak hogy minél hamarabb pap-eketést láthassanak.

És csakugyan alig telt el pár hónap s az aranyos csillag már ott tündökölt a torony tetején s szép ezüst szavú harang hívogató a hiveket az Ur házába. Meg mernénk esküdni, hogy esztendő mulva orgona is lesz benne.

Se néhány hónap elteltével csakugyan Gelényesi Nándor és Tordás Erzsike mondák el benne először az Ur előtt is, hogy õk a siring szeretik egymást. És hogy szavokat meg is fogják tartani: az bizonyos.

leknek felvételét kívánjuk, melyek egyházkerületi beléletünk viszonyainak meghatározására, az egyházkerület kormányzati módjára és kormányserveinek megállapítására nézve, az erdélyi ev. ref. egyházkerületnek autonóm és még az államhatalomtól is a feltüntetett értelmében független, törvényhozási hatalmát jövőre is érintetlenül fõntartani határozzák.

2. Az egyházi hatalomnak, illetõleg mûködõ ágának terjedelmét tekintve, szintén különbséget képez közöttünk az, hogy az egyházi ügyeken kívül még a házassági peres ügyek ellátása is, kihirdetés alól való dispensatió, úgy az erdélyi 1791-ik 34. t. cz. mint legújabb az 1868-ik 48. t. cz. alapján, egyházi forumaink elibe tartoznak; míg a királyhágón inneni prot. egyházkerületeknek hatásköre azokra ki nem terjed.

Addig, míg az állami törvényhozás, a polgári házasság intézményének életbeléptetésével, a házassági ügyeket a hazában levõ többi egyházak hatalma körébõl is magához — a hová polg. magánjogi természeténél fogva tartoznak — nem vonja: nem tartjuk sem szabadnak, sem szélszertûnek az egyházkerületnek alaptörvényeken nyugvó jogát a házassági ügyek körül feladni.

Ezen álláspont az alkotandó országos egyházalkotmányban az ítélõ hatalom gyakorlására hiva-

Oh dehogy mondta volna ekkor a lelkész Erzsikének, hogy inkább a halál, mint én legyek a te vőlegényed.

A kis tiszteletes asszonyt csak hogy a tenyerökön nem hordták a hivek; annyi volt a pulykája, libája, csibéje, hogy szerit-számát se tudta; alig telt el nap, hogy ne hoztak volna, sőt gyakran ne loptak volna valamit udvarába. Liptók asszony utójára annyira ment az ilyes merényletekben, hogy a tiszteletes asszony egyszer elébe állott öszszeránczolt homlokkal (jaj be jól illett neki) s azt mondá:

— Sára néni! ha én még egyszer rajtakapom magát, hát én akkor magát

Nagyot akart mondani, de a nagy mondásból a lett, hogy össze-visszacsókolta a jó Sára nénit.

Boldogság, béke, szeretet ütött örök tanyát Kányaberken.

De hogy bárki is boldogabb lett volna Kányaberken, mint Gelényesi Nándor a tiszteletes úr és Tordás Erzsike a tiszteletes asszony: azt én kereken tagadom.

Gloria in excelsis Deo!

tott egyházi törvényszékek sorába mostani házassági alsó és felső törvényszékeinknek beillesztését kívánja.

(Vége következik.)

Észrevételek a latinnyelv elemi tanítása körül.

Géréb Mártontól.

(Vége.)

A rendes igeragozás. A rendes igék ragozása tanításánál a táblára irandó az ige jelenidői törzsöke, és ehez hozzákötjük kötő-vonallal a *sum* ige ragozásából megismert személy-ragokat, természetesen felemlítve, hogy a legtöbb latin igének az ind. modus praes. egyes első személye *m* rag helyett *o*-ban végződik; az így leirt alakokat végig mondatjuk. Miután a praesensnek tudásában kellő készsége tanusitanak a növendékek, mára praes. törzsétől származott idők alakjait vesszük tárgyalás alá; ezeket azonban nem írjuk végig ragozva a táblára, hanem a jelenidői törzshöz hozzákapcsoljuk az illető idő jellembeütjét vagy szótagát és az ismert ragokat a tanulók által mondatjuk hozzá. Itt némi nehézséget az 1-sős és 2-ik conjugatio ind. fut. simplexe és a 3-ik conjugationál a praesens okoz, a mennyiben ezen időkben a személyragok nem a törzsökhöz járulnak közvetlenül, hanem rövid hangzók közbejöttével; ezt a nehézséget könnyen elenyészteti az a megjegyzés, hogy az irt időkben a ragot az illető törzshöz könnyebb kimondhatás végett rövid *i* (u) kötőhangzó köti. Ugy szintén más alakban előfordulható hasonló lényegtelen eltérések is igen könnyen megértethetők a gyermekekkel. Gondosan kell figyelgetni a tanulókat, hogy a mig az 1-ső conjugatióra tartozó igék jellembeütje a conj. praes.-ben *e*, addig mind a más háromra tartozónál *a* hang köti a személyragot a törzshöz ezen időben, és hogy a 3-ik és 4-ik conjugationál az ind. fut. simplex s a conj. praes. abban különbözik egymástól, hogy az utóbbi időben egész végig minden személyben *a* van a személyrag előtt, az előbbiekből pedig *e* a kötő-hangzó, az egyes első személyt kivéve, mely teljesen megegyezik a conj. praes. egyes első személyével. Gondosan figyelmeztetendők a növendékek az ind. imp. jellemszótagára — a *bā* szótagra — a mely minden ige ind. imp. ott kell hogy legyen. Figyelmeztetjük az első és második s a harmadik és negyedik conjugatióra tartozó igék fut. simplexeinek egyféle alakulására (az 1-ső és 2-nál jellembetű *b*; 3 és 4-nél jellembetű az *e*). Azt is megemlítjük, hogy ha akármely ige inf. praes. act. hozzáragasztjuk a személyragokat a conj. imp. áll elő. Felemlítendő még, hogy mindazon igéknek, melyeknek jelen idői törzsöke hangzón végződik, az imp. praes. egyes második személye épen maga ez a törzsök, a többi személyek pedig úgy lesznek, ha ezen törzsökhöz a *sum* ige ragozásánál megtanult imperativusi ragokat hozzátesszük közvetlenül. A harmadik conjugatióra tartozó igéknél pedig az ige-gyökhöz rövid *e* járul az egyes másod-

dik személyben, a többiekben pedig rövid *i* (u) köti a gyökhöz, épen mint az ind. praes.-ben. És itt, a 3-dik conjug.-nál az imp. praes. egyes második személyének szabály szerint való alakulásának megismerése után azonnal felemlítjük, hogy ezen conjugationál is van 4 ige, melyek ezen rövid *e*-t nem veszik fel; s azonnal meg is nevezük ezen igéket, figyelmeztetve, hogy közülök 2. *d*, 2. *f* betűvel kezdődik. (*dic, duc; fac, fer*).

A jelenidői törzsből származó idők eltanítása után a perfect.-féléket tárgyalván, mindenekelőtt a perfect.-nak ismertető szótagját a *vi*-t kell a jelenidői törzshöz irnunk és megmondanunk, hogy ezen alak a hangzón végződő igéknél az ind. perf. egyes első személye és ehez épen azok a személyragok járulnak a többi személyekben, melyeket a tanulók már ismernek a *sum* ige perf.-nak, *fu*-nak ragozásából. A 2-dik conjugationál *vi* helyett *ui* lévén a legtöbb igének a perf. ismertető szótagja, természetesen, hogy ennek tanításánál ezt a szótagot írjuk az igék gyökéhez, mint ismertető jegyet; de előbb itt is olyan igét veszünk fel és ragoztatunk végig, melynek perfectumában épen úgy *vi* azismertetője, mint az 1-ső vagy 4-ik conjugatióra tartozó igéknek. Miután az ind. perf. alakjaival megismerkedtek a növendékek, a perf.-tól származó többi időket már a növendékek által rakatjuk össze alkotó elemeikből, azon megjegyzést bocsátva előre, hogy minden perf.-tól származó idő-alak a kért igé perf.-mából és *sum* ige egyik vagy másik idejéből tehető össze a különböző idők szerint. Itt is, épen mint *sum* igénél, a conj. perf.-t külön alaknak kell tanítani, nem ügyelve annak alkotó elemeire, de az ind. fut. exactummal való alak egyezésére itt is utalni kell.

A perfectumnak helyesen való megtanulása legtöbb nehézséggel jár a 3-ik conjugatióra tartozó igéknél, a hol, mint tudva van, igen nagy változatosságban fordulnak elő a perfectumi alakok; ezeknek begyakorlása tehát csak folytonos ismétlés és kérdéses által eszközölhető legsikeresebben egyfelől, másfelől pedig úgy segítjük elő ezeknek megtanulását, hogy a perfectumi egyféle végzetek szerint csoportosítva iratjuk le a tanulók által és rendre-rendre megtanítatjuk. Épen azért, mert a 3-ik conjugatio alakjai sok tekintetben különböznek a más három alakjaitól, célravezetőbb eljárást követünk, ha előbb a hangzón végződő törzsű igéket tanítjuk el (tehát az 1. 2. 4. conjugatiót) és a harmadikat csak azután tárgyaljuk, ha amaz előbbi begyakorlása által, mint sok tekintetben egyfelől által, a növendékek kellő készséget szereztek az igeragozás terén. Így a 3-dik conjugatióra tartozó igéknek sokféle alak eltéréseivel könnyebben megbirkóznak a tanulók. Megjegyezni kívánom, hogy minden egyes igeragozásnál előfordulható rendestől való eltérést csak azután kell tanítani, miután a rendesek eltanítását teljesen bevégeztük.

Mindaddig csak a forma act.-ban való ragozásról szóltam. A passiva formában való ragozását az igéknek, nézetem szerint, csak azután kell tárgyalni, ha az activa-ban mind a négy conjugatiót eltanítottuk, mert a kettőnek párhuzamos tanítása igen sokféle alakot nyújt egy-

szerre a tanulóknak, mely sokféleség nagyon megakasztja az előhaladást. A passivában való ragozás tanításánál is épen azon eljárást kell követnünk, a melyet az act.-ban való ragozásnál fennebb ajánlottam a jelen időre és a jelenidő törzsből származott időkre nézve; tudniillik a táblára irt alakokból ismertetjük meg a növendékekkel a pass. forma ragjait azon megjegyzéssel, hogy minden act. formájú rag helyett ezeket téve a törzsohöz, előáll az ige pass. formája, a mely megjegyzésünkre a növendékek minden nehézség nélkül végig tudják ragozni azon igéket, melyeket az activa formában már megismertek. Egészen másképp járunk el a pass. formában a perfect.-félel tanításával. Ezeknek tanítása tekintetből legelőbb a supin. törzsohétől származó part. perfec.-mal kell megismertetni a növendékeket és azt a *sum* ige illető idővel kapcsolatban mondjuk el, azon figyelmeztetés mellett, hogy ezen perfectumi ige-alakokkal oly módon kell eljárni, mint a háromvégű melléknevekkel, ragozván mellettök *sum* igét. A pass.-ban előforduló egyes különálló alakokat természetesen külön kell begyakorolnunk.

Az ugynevezett rendetlen igék tanításánál föl kell említeni, hogy azokban a rendetlenség nem a személyragokra, hanem az ige törzsohére vonatkozik, mert a személyragok ezeknél is épen azok, a miket már ismernek a növendékek, csakhogy ezek némely időben vagy személyben nem ahoz a törzshöz járulnak, a mit a jelen időben megtalálhatni.

Írásbeli dolgozatok.

A latinnyelv sikeres tanítására nélkülözhetetlenek tartom az írásbeli-dolgozatokat. De nem házi dolgozatul hagyandók fel azok, hanem minden héten egy órán az osztályban kell íratni azokat; és pedig nem magyarból latinra, hanem megfordítva latinról magyarra kell fordíttatni legtöbbször. Az íratandó mondatokat a tanítónak kell összealkotni azon szavakból, a melyeket a tanulók megelőzőt olvasmányaikból már ismernek, vagy ha talán még nem ismerteket is veszen fel ezen mondatokba, (ilyenek azonban nagyon kevés számban legyenek egy dolgozatban) azokat a táblára kell írni, hogy a növendékek meg ne akadjanak a fordításban az illető szavak nem tudása miatt. Az alkotott mondatoknak nem complicantaknak, hanem a lehetőleg legegyszerűbbeknek kell lenni, hogy a növendékek ne a mondat alkotásra, hanem a mondatokban előforduló alakok felismerésére és azoknak helyes magyarra fordítására fordíthassák figyelmüket. Az írásbeli dolgozat leiratása előtt szükséges az illető dolgozatban előforduló szavakat felkérdezni, hogy a fordítás megkezdését megelőzőleg emlékezetbe hozzuk a talán feledésbe menteket. A dolgozat tekintetében szigorúan megköveteljük a növendékektől, hogy az tisztán írott és minden javítástól ment legyen. A mit egyszer naplójukba beírtak, azon javítani többé nem szabad, ha csak a tanító neki tett jelentés után a javítást meg nem engedi. Hogy a dolgozatok tisztasága tekintetében czélt érjünk, czélszerű lesz megkivánni a növendékektől, hogy előbb impurumba írják le dol-

gozataikat és ebből be a naplóba, beadáskor természetesen mindig beletévén az impurumot is.

Minden szorgalom-idő vége felé ugynevezett extemporalét írat a tanító, hogy annál inkább meggyőződjen a növendékeknek az alakok felismerésében való készségéről. Ilyen dolgozat írásakor minden egyes külön mondatnak szavai lediktálás előtt felkérdezendők és azután a mondatot beírjuk a naplóban a ballapra, magyar fordítását pedig a jobbra megfelelő vonalra írjuk a növendékek azonnal. A dolgozatok íratását bevégezve és beszédve még azon óra végén megjegyzéseket teszünk az egyes elkövetett hibákra s felszólítjuk az illető hibát elkövető növendéket, hogy javítsa ki hibáját s ha a felszólított erre nem képes, másval javíttatjuk ki azt. Az osztályban írott dolgozatokat már a tanító haza vive gondosan átnézi és kijavítja, mind a latinban, mind a magyarban, minden elkövetett hibát, még a legkisebb helyesírást sem hagyva figyelmen kívül. Az a javítás azonban nem abból áll, hogy a tanító a hiba fölébe kírja azt, a mi helyes, hanem egy aláhuzott vonallal vagy más jegy által jelöli meg az elkövetett hibát. Egy következő órán beviszi az osztályba és kiosztva mindenik tanulónak a dolgozatát felhívja, hogy az aláhuzott helyeket vegye figyelembe és gondolja meg, miben hibázott. Miután kellő időt engedünk a hibák megtörlésére, rendre felszólítjuk a növendékeket a hibának szóval való kijavítására és miután ezt megtette, meghagyjuk, hogy künn tisztára írja be az aláhuzott hiba fölébe a helyest. Ha a növendék nem képes kitalálni elkövetett hibáját, útbaigazító kérdések által vezetjük rá arra.

Magyarból latinra való fordítás csak nagyon ritkán eszközözendő félévenként egyszer-kétszer, a legegyszerűbb mondatokat adva föl fordításra. Egyszerű, rövid magyar mondatok felvételének a latin alakok begyakorlása végett, inkább az olvastatás alatt van helye, midőn a tanító magyar mondatokat adva föl, azoknak latinra való fordítását kívánja. Természetesen az áttételnél ejtett hibára azonnal figyelmezteti a növendéket és kijavíttatja azt, s ha a felelő nem tudja megjavítani a hibát, más által eszközölteti azt.

Az olvastatás alkalmával nem lehet figyelmen kívül hagyni a mondatok tartalmát. Azért ha egyik, vagy másik mondatban olyan történelmi vagy mythologiai vagy más vonatkozások fordulnának elő, hogy azon vonatkozásokat a növendékek még nem érthetik, (a minők pedig igen nagy számban fordulnak elő minden egyes olvasókönyvben) azokat a tanító rövid megjegyzéssel fölvilágosítja előtől. A történelmi személyekről igen röviden, általános vonásokban jellemrajzot ad; a mythologiai vonatkozások előfordulása alkalmával igen kedvező alkalom nyílik, hogy a gyermekekkel már a legelső tanítás kezdeté vel megismertetni kezdjük a régi rómaiak és görögök e tekintetben való gondolkodását. Az egyes Istenek neveinek előfordulásakor nagyon helyén lesz a többiek neveit is felsorolni s azokat leírni a gyermekekkel jegyzeteikbe, az egyes Istenek alakjait képekben mutatván be nekik.

Ily eljárással már az elemi oktatás menetén megismerkednek a növendékek a rómaiak és görögök mythológiájával és az olvasmányban előforduló történeti személyekről vagy régiségi viszonyokról vázlatos ismeretet szerezhetnek magoknak.

Ezzel végzem észrevételeimet, másnak engedve át a szót az elmondottak fölött, véleménye nyilvánítására. Győzőn a jobb.

A negyedik evangelium, mint Jézus tana és élete megismerésének kuforrása.

(W. F. Loman után.)

(Folytatás.)

Igy történt, hogy a görögök legkomolyabb történetírói, jelesen egy Xenophon, sőt Thucydides is történeti elbeszéléseikbe szándékosan szőnek be költeményeket. Például a cselekvő személyeket beszélő alakban léptetik föl s szájkba oly mesterségesen kidolgozott beszédeket adnak, miszerint teljes lehetetlen azt hinnünk, hogy azok úgy mondtak volna el.

Egy oly férfi, mint Plátó, nem látott semmi nehézséget abban, hogy költői dialogusaiban mesterét, Sokratest, léptesse föl saját bölcsészete tolmácsául, és hogy neki s általában ismert kortársainak úgy adja szájába a legfontosabb bölcsészeti kérdések megfejtését, mintha azok valósággal azon korban merültek volna fel, melynek személyeit beszélgetti.

A valódi ugyanazon kevésre becsülésével találkozunk a római történelmi iratokban is. Titus Liviusról például, ki Augustus uralkodása alatt írta igen híres történeti munkáját, tudjuk, hogy a régi római történelmet egészen kora álláspontja és fogalmai szerint construalta. S vajjon ki vádolhatja akár Plátót, akár Liviuszt a történeti tények szándékos meghamisításával? Senki, ki nem akar igazságtalan lenni az által, hogy a mai sinormértéket alkalmazza az ők korukra. Eljárásukból azonban annyit jogosan következtethetünk, hogy ők és kortársaik nem tudták érezni a valódi iránti azon szent tiszteletet, melyet korunk érez, azon kor tudniillik, mely főleg azért hagyott fel a történelem idealizálásával, mert a valóságban gazdagabb és nagyobb alakokat tudott fölfedezni, mint a milyeket valaha a legmerészebb képzelem teremtett.

Ne csodálkozzunk tehát, hogy az eszmék minden magasztossága, a felfogás és kidolgozás minden egyszerűsége mellett is, mely tulajdonok evangeliumunkat a más három evangeliumtól annyira megkülönböztetik, evangelistánknek nem sikerült művének oly menetet és folyamatot adni, mely a valódi történelem ismertető jeleként szokott szerepelni, és hogy művének egész rajzában a részletek gazdagsága mellett is oly egyoldalulag uralkodik, mely minden léptenyomon elárulja, hogy systematicailag rendezett, egészszel van dolgunk, nem pedig az eszmények szabad csoportosításával. Ne csodálkozzunk, mert hisz azon kor fogalmai szerint a történelem ily kezelése nem csak hogy megen-

gedve volt, hanem a legjobb és legszebbnek tartatott.

És ne feledjük azt se, hogy evangeliumunk körül-belől a második század közepe táján iratott a kisázsiai kereszténynek oly körében, melynek törekvése volt a kereszténységet saját bölcsészeti nézeteivel egyeztetni. Egy ilyen kör előtt a történeti tények vizsgálata nagyon alárendelt szerepre volt bivatva; képviselői a római és görög classicus íróknál is kevesebb érdeklődéssel viseltettek ilyenmű tanulmányok iránt. Megelégedtek azzal, ha az alexandriai bölcsészek, jelesen Philo példájára, a történelemben symbolicus és allegorikai alakokat találtak fel, s azokat, mint titkos oraculumokat megmagyarázva alkalmazhatták körük nagy kérdéseinek megfejtésére. Philo, ki a legérthetőbben tudta beszéltetni a történelmet, legnagyobb mesterök volt. Általában a mult holt anyagát eszményeik tarka vonásaival megéleveníteni, esetlegeseknek látszó tüneményeket előre megállapított összefüggésbe hozni; a történelmileg megadott alakokat művésziileg csoportosítani; bölcsészeti elvek szerint, egy egészsze alkotni; és olvasóikra logikai egység által hatni: volt a történelem kezelésének azon módja, mely az említett kor bölcsészetiileg gondolkozó fiai előtt a legjobbnak tetszett és a mely Jézus életének történetére is alkalmaztatott.

Ily történelmi feladat megfejtése tekintetében nagy érdeme van a negyedik evangelistának. Ő ugyanis megértve honának lelki szükségletét kortársai, mindenikénél jobban számot tudott vetni azon nagy élet-kérdésekkel, a melyekre adott feleletől függött az egyház jövő élete. E kérdésekre aztán megfelelni is tudott; igen, még pedig oly módon, hogy feleletében Jézus legmélyebben gondolkozó s e l l e m r o k o n á t ismerjük fel. E szellem-rokonság tudatában léptette fel Jézust saját nézeteinek és meggyőződéseinek védelmezőjeként. Nagy merénylet volt, de jogos; jogot adott rá a szilárd hit, melyet az ur szelleme vezetett meggyőződésre, azon szellem, mely igazság s mely egyedül képes csupán biztos kikötőbe vezérteni az egyház hajóját.

Ezen általános szemlélődéssel azonban még nem lehet megoldottnak tekintenünk feladatunkat. Azon lelki rokonság, melyben a negyedik evangelista Jézussal volt, s a mely művét történeti becsüvé teszi, és Jézus élete és tana kutforrásává avatja, akkor tűnik ki csak igazán, ha közelebről vizsgáljuk e nagy eszméket, melyek e művet áthatják.

(Folytatása következik.)

L A P S Z E M L E.

A magyar reformált egyház szervezetére s megállapítandó rendszabályokra vonatkozó **terv-javaslat.**

(Folytatás.)

Indokolás.

96. §. c) A lelkész-képességi vizsgálatokra nézve kívánatos, hogy minden e. kerületben egyenlő eljárás és szabályzat állapíttassék meg s a jelenleg fenforgó különbségek a legközelebbi zsinat alkalmával egyenlítettessenek ki; s ekép-

pen egyetemlegesen kötelező szabályok hozassanak a kerületekre nézve.

A tanítóképeségi vizsgálatokat, csak valamely tanítóképezde tanárkara előtt, annak befolyásával lehetvén tenni, természetesen ilyen vizsgálatok csak oly kerületekben tartathatók, melyek önállólag rendszeres tanítóképezdét tartanak fenn.

A prot. középtanodák fenntartása és felvirágozhatása megköveteli azt is, hogy az azokban működő tanárok prot. szellemben képeztessenek; ennél fogva a magyar ref. egyháznak, vagy ha egy maga arra elegendő erővel nem rendelkeznek, a testvér evang. kerületekkel egyesülve, legalább egy oly főtanodát kell létrehozni, mely a tanárképezdét is magában foglalván: a leendő tanárok abban kiképzettetésüket megnyerhessék és bővegezhessék; akkor aztán jogosan követelhetik, hogy a tanárképeségi vizsgálatokat is saját kebeléből megválasztott férfiak végezhessek. — E tekintetben tehát az egyetemes egyháznak kell valamit tenni, egyes kerület erejét s tehetségét túlhaladja egy ily bölcsészeti fakultásnak s azzal egybekötött tanárképezdének létrehozása.

97. §. g) óhajtandó, hogy a püspöki látogatás lehetőleg rendszeresen életbe léptethessék; tehát a püspök minden évben valamely egyházmegyét vagy annak egy részét személyesen meglátogasson; igen nagy erkölcsi hatása és értéke van annak a gyülekezetek szellemi és anyagi jólétére.

99. §. A kerületi gyűlések egynémelyik egyházkerületben rendes Isteni tisztelettel veszik kezdetüket; például a dunántúliiban állandó szabály, hogy ha a gyűlések vasárnap kezdődnek, mindig nyilvános istenitisztelet tartassék; melyre a szónokló lelkipásztort a püspök nevezi ki.

Az egyházkerületi közgyűlés tekintélyéhez nagyon méltó gyakorlat, mely a külföldi egyházi élet terén, a lelkészek minden ünnepélyes összejövetele alkalmával szintén életbe van léptetve.

Negyedik szakasz.

Országos zsinat.

106. §. A magyarországi reformált egyház legfőbb törvényhozó, és rendelkezési joggal bíró hatósága: az országos zsinat.

107. §. A zsinat tartásának helyét és idejét — a körülmények szerint meghatározni: az előmunkálatok elkészítését teljesítő zsinati bizottság feladata; ha azt az előző zsinat már előre meg nem határozta és ki nem jelölte.

108. §. Az egyetemes zsinatot alkotják:

a) az egyházkerületek püspökei és főgondnokai, vagy ezek helyettesei.

b) mindenik egyházkerületnek a népesség aránya szerint választott, fele részben egyházi, fele részben világi küldöttei mint képviselők; kiknek száma az 5 egyházkerületből 80; nevezetesen a dunamelléki, dunántúli és tiszáninneni kerületből 12—12; a tiszántúliból 28; az erdélyi kerületből 16 képviselő választatik és küldetik.

c) mindenik egyházkerület főtanodájának — hittani,

bölcsészeti és jogi tanintézetének egy-egy tanár képviselője,

d) minden egyházkerületből az összes középtanodák — gymnasiumok — egy-egy választott képviselője.

e) az egyházkerületekben létező tanítóképző zdek egy képviselője.

Mindezen képviselők mellé póttagok is választatnak.

109. §. Az egyetemes zsinat jog- és hatáskörébe tartozik.

1. a törvényhozás, mely magában foglalja:

a) az egyház-alkotmány szervezetének meghatározását, annak változtatását vagy módosítását.

b) az egyházkerületek és egyházmegyék felosztását, helyrajzi meghatározását.

c) az istenitisztelet rendjének, a kultusformáknak kötelező megállapítását; ehhez képest a biblia-fordítás, énekeskönyv, ágenda ügyében intézkedést.

d) az ünnepek meghatározását.

Ide tartozik még:

e) az egyház belhivatalnokait kötelező rendszabályok megállapítása, melyek az egyház hivatalnokainak s megbízottainak, ide értve a tanítókat és tanárokat is — erkölcsi magukviselését s a szükséges esetekben az irányukban követendő fegyelmi eljárást; — nemkülönb az egyes egyháztagok irányában gyakorlandó egyházi fegyelmet is meghatározzák.

2. legfőbb rendelkezés és intézkedés, a magyar ref. egyház s annak szolgálatában működő egyének anyagi és szellemi jólétének biztosítására: e czélból:

a) az országos segélypénztár felállítása és fentartása;

b) czélszerű egyházi adózási rendszer megállapítása;

c) a belhivatalnokok tisztességes, a kor követelményeinek lehetőleg megfelelő díjazása behozatala iránt intézkedés;

d) a magyar ref. egyháznak és iskoláinak békekötések és országos törvények által biztosított állami létezése és jogai; nemkülönb

e) más hitfelekezetekhez való jogviszonyai felett örökös; ezek tekintetében — szükség esetén — az országgyűléshez vagy a koronás apostoli magyar királyhoz fölterjesztés készítése.

3. a magyar ref. egyházban a tanügy fölvirágoztatása és vezetése fontos ügyében: a főfelügyeletet és intézkedés; hogy t. i. úgy a felsőbb mint a középtanodákban és népiskolákban, a tanítás szabadsága biztosítva legyen, s az, egyházunk hitelvei alapján, gyakoroltassék.

4. az állandó zsinat bizottság tagjainak titkos szavazás útján megválasztása; tekintettel arra, hogy minden kerületből egy egyházi és egy világi rendes, és ugyanannyi póttag választassék.

5. végre a zsinat mint legfelsőbb törvényszék is működik a kozzá fellebbezett rendkívüli ügyekben (lásd majd a fegyelmi szabályok törvénykezésénél).

110. §. Egyetemes zsinat rendszerint minden 6-ik évben tartatik; ha azonban az egyetemes egyház érdeke, az

Folytatás a mellékleten.

Melléklet az „Erd. Prot. Közlöny“ 21-ik számához.

egyházkerületek közhája, s halasztást nem szenvedhető körülmények követelik, rendkívülileg is egybehivatható.

111. §. Az egyházi zsinati képviselők, csak az egyházkerület rendes lelkészei és lelkész-tanári állomásokon tényleg működő férfiak közül választhatók; a világi képviselők nem szükség, hogy azon kerület kebelében lakjanak, választhatók szabadon, az egész magyar birodalom területéről; azonban csak oly egyének, kik legalább mint egyház-tanácsosok valamely ref. gyülekezet egyházi ügyeiben részt vesznek és befolyanak; s eképen esküvel kötelezték el magukat, az egyház érdekeinek szolgálni.

Tóth Sámuel.

(Folytatása következik.)

VIDÉKI ÉLETT.

A sz.-szolnoki egyházmegyéből.

Egyházmegyei közgyűlés.

Sz.-Somlyó 1878. május 4.

Ezen előzmények után a tisztujítás azonnal kezdetét vette, melynek eredménye a következő:

1. Főjegyző lett: Nagy László sz.-somlyói pap 22 szavazattal Biró Károly 11 szavazatával szemben
2. Közügyigazgató: Kiss Albert kémeri pap.
3. Aljegyző: Botka Károly dobai pap, mindkettő közfelkiáltás útján.
4. Egyházi rendes ülnökök: Biró Károly tasnádi, Bakcsi Sándor krasznai, Gáspár János perceseni, Kovács Sándor lelei, Magyarosi István zilahi és Surányi Gyula pééri pap fiaik.
5. Egyházi pótülnökök: Költő László kr. mihályfalvi, Molnár Miklós meggyői pap fiaik.
6. Világi rendes ülnökök: Décsei Ferencz, Dombó Károly, Kerekes József, Mezey Albert, Szathmári Dániel és Viski Zsigmond.
7. Világi pótülnökök: Ajtai Albert és Kis Lajos.
8. Özv. árv. pénztárnok: Viski Pál zoványi pap.
9. Közpénztárnok: Magyarosi István zilahi pap.
10. Ügyvédek: Kovács Ferencz, Sebess György és Viski Pál.

Még a gyűlés elején esperes a fia fájdalmas kötelességet teljesítve bejelentette nyugalmazott zilahi pap néhai Fogarasi István halálát. Az idvezült több mint 40 évig volt a zilahi egyház szép multja iránti kegyeletből 5 év előtt teljes fizetéssel nyugalmazva. Az ismeretek gazdag tárházával ékeskedő értelem világa, már nyugalmaztatása alkalmával kialvó félben volt, hogy csakhamar homály váltása föl. De a test erős szervezetének élet-konyhája még sokáig működött, s az ismeretek és közügy iránt hajdan melegen dobogó szív folyó évi ápr. 26-án szűnt meg verni. Az öt év óta mondhatni élő-halottnak porhajléka ápr. 28-án beláthatlan sokaság részvéte mellett adatott át az anyaföldnek. A néhai az egyházmegye életében is jelentékeny

szerepet játszott. Egyéb hivatali állásoktól eltekintve a néhez 50-es években a terhes esperesi állást töltötte be. Ezek alapján az egyházmegyei közgyűlés elhunyt feletti fájdalmát jegyzőkönyvileg örököltette meg s részvétnyilatkozatot intézett gyászos özvegyéhez. Áldás hamvaira!

Ezzel kapcsolatban megemlítem, hogy a zilahi egyház Révay Pál afiának eltávoztával üresedésbe jött egyik papi állomását köröztetvén, a kijelölő bizottság a közgyűlés idejére és helyére össze is lett hívva. Azonban tekintve, hogy az állomásra csak ketten pályáztak (ezek közül is egyik, Somkerek Miklós barátunk, folyamodványát ez alkalommal Nagy Lászlóhoz intézett sürgönyével visszavette) tekintve a változott viszonyokat az egyház képviselői kérték a kijelölés elhalasztását, mely kérelembe az egyházmegyei közgyűlés annyival később volt beleegyezni, mivel elvárja az erdélyi superintendenciának ezen népességre nézve 3-ik egyházától, hogy már csak a pályázat sikertelen volta által meggyőződve a felől, miszerint 600 frt nem menti meg a mindennapi kenyérért imádkozó zilahi papot, a mindennapi kenyérért való aggodalomtól, szervezni fog egy új díjlevél által két papjának olyan fizetést, mely nemcsak az egyház tekintélyét és méltóságát emelni fogja, de az egyház papjainak is anyagi gondoktól ment életet biztosítand. Legyen meggyőződve az egyház, hogy ez esetben a pályázat eredménye nem lesz olyan meddő.

A fentebbiekben kimerítettem az első nap tárgyait.

A gyűlés második napján mindenekelőtt Nagy László bejelentette a közgyűlésnek, hogy főjegyzői állásánál fogva már tagja levén az egyházkerületi közgyűlésnek, mint a krasznai választókerület igazolt képviselője ez állásáról lemondott az ig. tanácshoz intézett felterjesztésében. A közgyűlés e jelentést tudomásul vevén, felkéri a mlgs ig. tanácsot, hogy ezen lemondás által üresedésbe jött választókerületben a választást lehető hamar, de mindenesetre oly időben rendelje, hogy a választandó képviselő még a kerületi közgyűlés előtt igazolható legyen. w.

Négy évi gazdálkodás a nagy-enyedi főtanoda vagyonával.

III.

Miután megelőző két cikkem, és az addig történt többfelől való nyilatkozatok, reményilem, helyreállították, az olvasó és köztem, író közt, netalán megingatva volt bizalmi viszonyt, — mert semper inhaeret aliquid a legalap-talanabb rágalmából is, míg a felvilágosítás meg nem történik — áttérek magára a tárgyra.

Egy kalvinista második cikksorozata első cikkében makacsul állítja, hogy ő helyesen számította az egyházkerületi biztosság és gondnokság által rendes kiadásokra elköltött tőkét 193,000 frtra, (első cikksorozatában 200 ezer frtot állított), bárha az egyházkerületi biztosság 1874. május 4-én alakult meg. Helyesen tette, hogy az 1871. év végén volt*) tőke-állapoton, az 1872-ik és

*) Jegyzés. Azért ragaszkodunk ezen évhez, mert egy kalvinista is úgy vette fel először, és későbbi ellenállásai daczára, az általa felvett tőkeállás számtételei csakugyan az 1871. év végén volt állapothoz állanak legközelebb. De igazában egy évvel sem találunk.

1873-ik évek kiadásai által okozott hiányt is az egyházkerületi biztosság és gondnokság bűnének rója fel. Helyesen, miután oly merész ferdítő vagyok, hogy nem említem dicsőreleg fel, mi minden tőkésítés történt ezen két évi tőke-elköltesből. Továbbá, mert bár az 1874 márczius végén kölcsön vett 5000 frt 1873 április elején, még az előjáróság idejében tanári fizetésekre és tanügyi kiadásokra elkelt; mégis az 1874 ápril 18-án megválasztott és május 4-én megalakult egyházkerületi biztosság költötte el az 5000 frtot, mert egy kalvinista így akarja.

Nézetem szerint, akármire keltek el az 1872 és 1873-ik évi tőke befizetések, s bármiként facsarog is egy kalvinista az 5000 frtnak az egyházkerületi biztosság nyakába kenésének érdekében, igazam van, midőn azt állítom, hogy az 1872 és 1873 ik évi tőke-befizetések nem az egyházkerületi biztosság és gondnokság jószág-kezelési idejében költtek el, és hogy 5000 frt és 674 drb es. k. egyes arany-teher, melyet mint már létezőt talált, szintén nem az egyházkerületi biztosság vagy gondnokság idejéből ered.

Továbbá kénytelen vagyok ragaszkodni ahhoz, hogy helyes azon nézetem is, miszerint hibás számításnak állítom, az adósságot is és az annak törlesztésére szánt, de még meglevő urbéri papirt is ugyanakkor elköltött tőkének számítani. És miután akkor, midőn cikkem megjelent, az adósság még nem volt visszafizetve, az urbéri papir pedig még megvolt, ezen állapotnak megfelelőleg készítém, egy kalvinista ferdítése ellen, czáfolataimat.

Az elköltött urbéri papirok teljes névértékben számítása sem fogadható el, nézetem szerint, helyesnek. Mert mikor valamit el kell adni, az csak annyit ér, mint a mennyit érte kapni lehet. És bármennyire is akarja elmagyarázni „egy kalvinista“ az igazságot, az eladási kényszert az általam rendszeresnek kimutatott elkerülhetlen hiányon kívül, az 1874-ik év rendkívüli helyzete és az 1875—76 és 1877-ik évek nyomoruságos termései okozták*), tehát oly körülmények, melyek nem a kezelők hibájából erednek. Ép azért, nem levén nekik felróható az eladási kényszer bekövetkezése, az ár-különbség sem tudható be vagyon-kezelésük terhére.

Ezen előre bocsátott három bekezdés kimutatván, hogy az elköltött tőkék megbírálásában egy kalvinista kiindulási alapja helytelen és két nagy összegről szóló állítása sem helyes; ferdítése apróbb tételeivel ez alkalommal nem bajlódva, számítását alapjában hibásnak jelzem.

Vizsgáljuk folytatólag az elköltött tőkéről közölt saját számításomat. Én a tőke-vagyont és terheket, a megtámadott vagyon-igazgatás kezdő idején levő állásában veszem számításom kiindulási alapjául, mely állításnak számokkal való kifejezése nem lehet hibás, miután „egy kalvinista“ kiméletlenségben páratlan támadásában nem kifogásolja azt, és folytatólag kimutatom, hogy ezen állapotról kiindulva, az általam felvett időpontig, tudniillik 1877 október elejéig, mi hiány támadott azon. A kiindulási alap helyességét, gondolom, senki sem vonja kétségbe. Lássuk kimutatásomnak „egy kalvinista“ által megtámadott tételeit.

Első helyen kell megemlíkeznem azon „egy kalvinista“ által ellentéteseknek mondott állításaimról, melyeket ügyes ferdítéssel ragad meg, hogy port hintsen olva-

*) Itt megjegyzem, mintán jelen kérdés szellőztetésénél többek által több alkalommal lettünk szemrehányólag br. Kemény István főgondnok úr és én saját Enyed vidékén fekvő példás magán-gazdaságain feldicsérve, hogy az 1875—76—77-ik években a tiszta eredmény, biztos tudomásom szerint, ezeken is határos volt a semmivel.

sóinak szemébe. Első ezek közt a 63410 frt névértékű urbéri papir nem létezőnek és az adósság még kifizetetlen voltának már tárgyalat kérdése, melyet újból fejtegetni, gondolom, felesleges.

Második kifogása számadásom ellen, hogy csak 20.441 frttal mondom kevesebbnek a magan-kötlevelekben elhelyezett tőkét, mint mennyi volt midőn kezelés alá vettük a főtanoda vagyonát, bárha az egyházkerületi biztosság és gondnokság tett jelentései szerint, 1874—75—76—77-ik években 54,008 frt tőke folyt be.**) De „egy kalvinista“ elfeledi, miszerint saját első cikksorozatában ő maga támadta meg keményen az egyházkerületi biztosságot 32.550 frtnak, nézete szerint, igen olcsó kamatra történt kikölcsönzéséért. S miután ezen tőkésítés 1874 május 4-étől 1877 októberéig az egyházkerületi biztosság és gondnokság alatt történt, és miután Páriz-pápai szerint, ha valamely összegből 54008 frtot el veszünk, de ahhoz 32.550 frtot újból hozzáadunk, abból csak 21.458 frt fog hiányozni, és miután október hava elején az évnek még nincs vége: ha ezen hó eleje után vettek be 117 frt tőkét, úgy csak 900 frttal tévedtem. Ezen tévedésemet, mely abból eredt, hogy a tőkék lajstromában, a Tóth Ferencz elleni 18.000 frt névértékű urbéri papir követelés 18.900 frttal volt vezetve és én csak 18.000 frtnak vettem fel, készséggel beösmérem. De az olvasóra bizom megítélni, hogy ezen tévedésem megingathatja-e számadásom többi tételei alaposságát.

Lássuk „egy kalvinista“ második cikksorozata 4-ik cikkében, miként folytatja criticáját. A 9000 frt névértékű pincze-egyleti részvények értékét semminek veszi, mert 1876 ról nem volt osztalék, 1877-ről pedig csak 5% osztalék lesz utánok. Ezért ezen pincze egyleti részvényekbe helyezett tőkét, miként már fejtegetém, semminek tekinteni nem lehet.

Egy kalvinista kérdésessé teszi, az általam 9000 frt értékig befektetésnek felvett építkezést. Én is ohajtottam volna, ha a n.-enyedi főtanoda főépülete bástyájának leomlása megakadályozását, a fel-enyedi leomlott viz átteresztő zsilip, a tövisi és muzsinai elsodort malomgát és leroskadt malom ujjáépítését, meg a majd minden malmon tett tetemes javításokat jövedelem-feleslegből lehetett volna fedezni. De miután a megelőző elhanyagolás, az idő foga és áradások által okozott nagyobb mérvű károsulásokat épületekben, rendszeren mindenki tőkéből állított helyre; ezen elősoroltakra tett legalább 9000 frt kiadás, mint egészen ujjáépítési vagy épületek fennállásának biztosítására célzó költségek, tőkésítésnek tekinthetők. És ha egy kalvinista az omlófélben levő konyhán kívül a többi épületeket nem látta, azt mondhatom neki, igen mert szándékosan behunyta szeméit.

Továbbá egy kalvinista azon állítása, hogy az általam 1874-ről 2490 frt 89 krban felvett átviteli többlet nem felvehető a kezelés javára, a pénzügyi tudomány színvonalán alól áll akkor, midőn 1875 és 1876-ból át nem vitt áthozatalok révén oly 6807 frt 56 krral terhelem a gondnokság kezelését, melynek egy részéről „egy kalvinista“ első cikksorozatában említést sem tett. Továbbá, ha el-

**) Itt meg kell hogy jegyezzem, hogy az „egy kalvinista“ 3-ik cikkében 1877-ről felvett 32.000 frt befolyt tőke közt bennfoglaltatik a Tóth Ferencz által befizetett 18.000 frt névértékű urbéri papir és az öz. báró Löwenthalné által befizetett 10.500 frt készpénz tőke-befizetés, mely miután 1877 október eleje előtt történt, tőke-elköltes számításomba már bennfoglaltatik S itt is figyelmeztetnem kell az olvasót „egy kalvinista“ ferdítési fogására, mely által összesen, névleg 28.500 frt elköltesét kétszerezve akarja elbitetni olvasóival.

ösmerem, hogy 3236 frt beruházási marhákból bejött összeg terheli az egyházkerületi biztosság kezelését, ugyanakkor evel szemben, 2000 frt újbóli felszerelésre adott kiadás előszerendő egy kalvinista által az egyházkerületi biztosság kezelésének javára.

Egy kalvinistával szemben megjegyzem még, hogy igaz, tagosítást, erdő rendezést, inventálást okos ember, ha teheti, nem tökével létesít, de az oktalan magasságban rendszeresítve levő kiadások mellett, a volt gazdasági viszonyok közt, ez lehetetlenség volt. Különben is a tagosítás és erdő-rendezés, mely mindkettő gazdasági előmenetel, a birtok értékesbbé fejlődésének feltétele, beruházásnak vehető fel. Az inventálás is beruházás akkor, midőn feneketlen rendetlenségbe jutott viszonyok szabályozása éretik el általa. Ezért rendelte el azt az egyházkerületi közgyűlés és az egyházkerületi biztosságnak engedelmessékedni, és végrehajtani kelle a kapott megbízást, habár töke-elköltség árán is. Hogy az inventálás nem kerülhetett annyiba, miként a főtanoda számadásában felvéve van, honnan meri állítani oly ember, ki magát megnevezni sem meri?

Az egyházkerületi vizsgáló-biztosság és egyházkerületi biztosság állandó ig. tanács által elhatározott költségei nem tekinthetők, miként állítám, rendes kiadásnak és ezen kiadásért az egyházkerületi biztosság felelősség szintén nem tehető, kivéve, ha valaki illetéktelenül huzott volna napdíjakat. A mi, biztos tudomásom szerint, nem áll, a jegyzőkönyvek, naplók és főtanodai számadások tanúsítása szerint, de sőt vannak bennhagyott napdíjak is.

Mindezekből látható, hogy töke-elköltségi számadásom, az általam felvett időig, miután tényezői helyesek, helyes és a tényállásnak megfelelő; „egy kalvinista“ nagyszerű ferditése pedig tarthatlan állítás.

Vagyis röviden: 1877 október haváig 22.419 frt kamathátralék tőkésítéssel szemben 64.815 frt o. é. készpénz és 15.500 frt p. p. névértékű urbéri papír; vagyis helyesebben: miután a 64.815 frtban bennfoglaltatik a 18.000 frt p. p. névértékű, Tóth Ferencz által befizetett urbéri papír is, 18.000 frt készpénznek felvéve — 46.815 frt o. é. készpénz és 31.500 frt p. p. névértékű urbéri papír lett rendes kiadásokra az egyházkerületi biztosság és gondnokság által elköltsve.

Zeyk József.

Zsinati előmunkálatok.

A konventi albiztosság üléseiből.

Debreczen 1878 máj. 21.

(Sz.—s.) Főt. Révész Bálint, tiszántuli ref. superintendens úr elnöki felhívásának engedve, a konvent által kiküldött egyik, (u. n. „alkotmányozó“) albiztosság tagjainak nagy része e hó 18-án érkezett meg a kalvinista Rómába. A Dunántuli egyházkerületből: Beöthy Zsigmond, főtörvényszéki bíró s egyházkerületi világi főjegyző; a Dunamellékiből: Molnár Aladár, Fördös Lajos s egy nappal később Szász Károly; a Tiszáninneniből Kun Bertalan superintendens s Fejes István, lelkész; az erdélyiből: Nagy Péter püspök, Dr. Kolozsvári Sándor és Szász Domokos. Ezekhez járultak még, a Tiszántuliból: Révész Bálint püspök, Révész Imre, Könyves Tóth Mihály, Kis Áron esperes és Tóth Sámuel hittanár s a konventnek érdemes jegyzője. Az érkezőket az indóháznál küldöttség fogadta, élén az őszbe borult, de ifju lelkű tiszántuli fő-

pásztorral. Az érkezők között volt Ballagi Mór is, ki a biztosságnak bár nem választott tagja, de a debreczeniek szíves meghívására eljött ő is, annyi heves viadal után békejebbot nyújtani. A vendégek a város legtekintélyesebb egyéneihez szállásoltattak el s a többek közt Ballagit hajdani hatalmas ellenfele, Révész Imre kérte magához, de a nemes vetélkedésben főtiszt. Huszki Károlyé, a kálvinistáknál is közszeretetten s tiszteletben álló rom. kath. préposté lón a diadal jelvénye s Ballagi az ő vendége volt, de midőn e sorokat írjuk, gyöngékedése miatt már tova utazott. A megérkezés napján d. u. 5. órakor a biztossági tagok a főtanoda egyik nagy termében előértekezletre gyűltek össze s a legszívélyesebb kölcsönös idvezletek után a más napi tanácskozás sorrendjét megállapították. A következő nap vasárnap lévén, a biztossági tagok mindenek előtt az Isten házáat keresték föl. Jól esett ott végig hordani tekintetünket Debreczen városa ősmagyar s buzgó kálvinista népén, s hallani mily erőteljesen zeng ajkain a zsoltárok s dicséretetek dallama. A szószéken egy deli sugár alak magaslott föl, a Kálmán Dezsőé, a múltán nagyhirű Könyves Toth Mihály segédé ki rokonszenves hangja s megnyerő előadása által mindnyájunkat meggyőzött arról, hogy az egyházi szónoklat terén szép jövő vár rá. Templomozás után a rendes tanácskozás kezdetét vette. Elnökünk meghatott hangon idvezelte a megjelenteket, örömét fejezve ki nemcsak a fölött, hogy egy ily törzsgyökeres magyar város fogadja kebelébe a jötteket, de főként azért, hogy megjelenésük biztató zálogául szolgál annak, hogy a kitűzött nagy feladat, Isten segedelmével, elérhető lesz. Sajnálattal említette föl, hogy Révész Imre, ismételt fölkerése daczára, az előadói tisztről, melyre őt a múlt évi konvent választotta meg, lemondott, bárha szakképzettségénél s kiérdemelt nagy tekintélyénél fogva e tisztre nála senki sincs alkalmasabb. Jelzé az elnök, hogy az egyházkerületekhez körleveleket intézett s országszerte fölhitva az önként vállalkozni szándékozókat s képeseket a létrehozandó közös alkotmány, a konvent revisiója s a fegyelmi szabályok tárgyában tervek készítésére, s e felhívásának eredménye lón, hogy az udvarhelyi egyházmegye készített egy vázlatos javaslatot, Révész Imre közrebozsátott e tárgyban egy röpiratot, melyben körvonalozva nézeteit a zsinati teendőik mivolta, rendszere s egymásutánjafelől, a készitendő törvény-tervből is töredéket közöl; Toth Sámuel úr pedig dolgozott egy részletes tervet, mely a konvent által kijelölt munkálatok egész körét felöleli; az erdélyiek viszont egy emlékirattal vannak készen, mely specialis viszonyaitat körvonalozza. Végül jelent elnök, hogy az erdélyi küldöttek közül nem jelent meg m. Tisza László úr, a dunántulról Horváth Mihály esperes, de őt helyettesíteni fogja, ha megérkezik, Nagy János, barsi esperes.

Az elnöki előterjesztések után az albiztosság előadó-jául s jegyzőjéül egyhangulag megválasztott Tóth Sámuel úr, ki ez ügyben eddig is eléggé nem méltányolható buzgalmat fejtett ki.

Legelőbb is, elnök felhívására, dr. Kolozsvári Sándor olvasta föl az erdélyi küldöttek emlékiratát, melyet lapunk egész terjedelmében közöl, s melyről — a fölolvadás után — Nagy Péter püspök úr helyesen jegyzé meg, hogy az csak olybá tekintendő, mint a küldöttek magán véleménye, nem pedig, mint az erdélyi egyházkerület hivatalos nyilatkozata.

Az emlékirat fölolvadása után igen érdekes eszmecsere fejtett ki, melyben a jelen voltak csaknem mind résztvettek. Elnök nézete szerint, az erdélyi s a többi egyházkerületek alkotmánya közt bár vannak eltérések, de azok nem felette lényegesek. Ezzel szemben többen rámutatnak főként két lényeges eltérésre, u. m. az erdélyi egyházkerület törvény-

hozói hatalmának tág körére s ezzel kapcsolatban azon kiváltságára, hogy törvényhozási intézkedéseit felsőbb jóváhagyás alá terjeszteni nem tartozik. Beöthi Zs. az eltéréseket oly jelentékenyeknek tartja, hogy azoknak kiegyeztetése nélkül az egyesülés nem is lesz eszközölhető. Hasonló értelemben nyilatkozott Fejes István is, s fölhívta az erdélyieket, hogy törvényhozási jogokról, az alkotmányozó zsinat javára mondjanak le. Az erdélyiek kijelentették, hogy erre felhatalmazva nincsnek s nem is volna értelme, hogy feladjanak egy oly jogot, melyet századok óta élveznek. Nagy Péter nézete szerint a készitendő alkotmány-tervezethez egy §: volna igtatandó, melyben határozottan kifejeztessék, hogy az erdélyi egyházkerület autonomikus jogállása jövőre is sértetlenül fönnhagyatik. Nézeté szerint azonban az ellen az erdélyieknek sem lehet kifogása, hogy a készitendő alkotmány-terv azon része, mely az erdélyi alkotmányba eddig elő be nem foglalt kérdésekre vonatkozó, t. i. az egyetemes zsinatra és a konventre, az erdélyiek részéről is felsőbb jóváhagyás alá terjesztessék. Molnár Aladár hangsúlyozza, hogy szorosán elvonandó azon határlinea, mely az erdélyi egyházkerület tulajdonképi belügyeit a többi egyházkerület s illetőleg az egyetemes magyar prot. egyház közös ügyeitől elválasztja. Révész Imre szerint az erdélyieknek is bele kellene nyugodni abba, hogy törvényhozási hatalma, az egység kedvéért, szűkebb határok közé szoríttassék, már csak azért is, hogy a közösen megállapítandó alkotmány sanctio alá terjesztetvén, ennek alapján p. o. a kivetendő egyházi adó külhatóságilag felhajtható legyen, mint az erdélyi szászoknál, kiknek alkotmánya az újabb időben nyert sanctiot. Különb is megjegyzi, hogy a Gelei-féle kanonok sanctionáltattak s az erdélyi fejedelemlnek törvényes utódai a magyar királyok. Végre abban lön megállapodás, hogy a sanctio kérdése akkorra halasztandó, mikor már lesz mit sanctio alá terjeszteni s hogy előbb hozzá kell kezdeni a benyújtott javaslatok tárgyalásához s a tárgyalás rendjén fog kitűnni, hogy az erdélyi specialitások a közös alkotmány keretébe miként beilleszthetők.

Az élénk vita után a bizottsági tagok közebedre gyűlnek össze, mint a debreczeni virágzó ref. egyház vendégei. Virágzónak mondjuk ez egyházat, mert valóban az. 38,000 lelket számlál; fönntart több mint 30 népiskolát, persze a város segélyével, mely az iskolai tolkeket s épületeket adja s conserválja. Több mint egy félmilió tökepénze van elocálva s a többek közt közelebről egyik templom környékén 70,000 frtba kerülő bazárt építettett, melynek hasznosbérét egy építendő nagyszerű templom javára tőkésíti. Ennek az egyháznak valánk szivesen látott vendégei s tán említeni is felösleges, hogy a közebedet vidám hangulat s szüntelen pohárköszöntés fűszerezte.

A tárgyalások további folyamáról közelebről.

Adalék a székely Mikó-tanoda történetéhez.

Szász Károly a „Nemere“ szerkesztőségéhez a következő nyílt levelet intézte:

Budapest, 1878, május 12.

Tisztelt szerkesztő úr!

Hat hete, vagy több is, hogy S.-Szentgyörgy város érdeemes polgármestere két küldött társával együtt átnyújtotta nekem azon gazdag és izlőses kiállítású valódi diszoklevelet, mely a lelkes kis székely város által diszpolgárrá lett megválasztásomról szól. Töredezett szavakban kifejezett köszönetem mellett, a város közönségéhez hivatalos alakban írt

rövid köszönő-levélben is kifejeztem már hálámat, az általam ugyan meg nem érdemelt, de a város kegyessége által annál lekötelezőbb megtiszteltetésért. De már akkor föltettem magamban, hogy e hivatalos köszönő levélen kívül még más, fesztelenebb alakban is kifejezendem hálámat azon város népe iránt, mely engem a polgári kitüntetések legnagyobbikával: azzal a bizalommal tisztelt meg, hogy — mint saját benszülött fiát tekintve — polgárai közé igtatott, köb-lére ölelt.

Soká töprenkedtem, mi útat válaszszak erre, hogy köszönő szavam minél szélesebb körben jusson el polgártársaimhoz. Végre abban állapodtam meg, hogy hálaszózatom közvetítésére t. szerkesztő urat kérjem föl. Hiszen, mint harmincz s egynehány év óta a toll és a nyilvánosság embere, nem választhatnék érzéseim s eszméim közlésére jobb útat, mintha a nyilvánosság irodalmi közlönyét veszem igénybe e végből.

Mindenek előtt egy rövid történeti visszapillantásra s ha szabad: helyreigazításra veszek bátorságot magamnak.

A nekem átnyújtott disz-oklevél úgy szól, hogy „S.-Szentgyörgy város emelkedésének és fejlődésének alapkövét, a Mikó-tanoda létrehozásának kezdeményezése által én tettem le“.

Bármily hízegő volna is rám nézve ez elismerés, kénytelen vagyok azt a történeti igazság iránti tiszteletből elutasítani magamtól.

Messzi időkre, huszonkét évvel kell visszanyulni emlékezetemmel, ifjuságom felejthetetlen boldog korszakába, mikor a székelyföld tündérbáju völgyében, a lelkes és minden jóért, nemesért lángoló székely nép körében, mint egyszerű református lelkész éltem és működtem Kézdi-Vásárhelyen. Ha az ifjuság korszaka általában is feledhetetlen, s a tetterő első szárnypróbálgatásainak emléke örökre becses marad minden nemesen érző kebelben, s az első sikerre, annyi csalódás után is, örökké örömmel gondol vissza a küzdő férfin: nekem különösen és sokszorosan feledhetetlen és drága a székelyföldön s Kézdi-Vásárhelyt töltött három évem emléke. Feledhetetlenné teszi azt a jó és nemes lelkek barátsága, a melylyel dicsekedhettem, különösen velem egykoru, vagy közel egykoru lelkésztársaim emléke, kikkel való barátságomat még a nagy-enyedi anyaiskola kebeléből hoztam magammal; valamint Háromszék majdnem valamennyi előkelőinek jóindulata, melyet akkoriban megnyerni szerencsés valék, melyet, mint sok jel bizonyít, azóta sem vesztettem el, s mely életemnek örökre egyik főkincse marad.

E korszakban pendítettett meg egy, Háromszéken felállítandó középtanoda eszméje, mely annál lelkesebben fogadtatott egész Háromszéken, mivel a n.-enyedi Bethlen-főtanoda még alig kezdett kikelni hamvaiból s elláthatatlan volt akkor az idő, melyben egykori virágzását, sőt csak ismét teljessé lételetét újra elérhetendi.

Az eszme nem tőlem származott s így annak érdeme nem is az enyém. Mint minden jobbjai Háromszéknek, én is örömmel üdvözlttem azt, teljes szívből csatlakoztam hoz-

zá. S mi, fiatal lelkesek, hivatalunknál fogva is terjesztőivé s némileg zászlóvivőivé lettünk az eszmének. Én egyik voltam a többi között, nem több.

Két város tarthatott igényt arra, hogy a létesítendő közöptanodát magába fogadhassa: Kézdi-Vásárhely és Sepsiszentgyörgy. S mindazok, kiket az eszme nemcsak érdekelt, de annak közös erővel mielőbbi kivitele is lelkesített: méltó aggodalommal néztek a két város valószínű versengése elé, mely megoszthatta volna magát az eszmét. Két versengő fél közt a zászló van veszedelemben, hogy porba esik. Mind két város tekintélyes áldozattal ajánkozott járulni az iskola felállításához az esetben, ha azt a maga kebelébe nyerheti meg, mindkettő mögött tekintélyes vidék állott és sorakozott körüle. S mint kézdi-vásárhelyi lelkesztől, tőlem várhatta s követelhetette eme város és vidéke, hogy érdekeinek szószólója legyek.

Bármily hő érzellemmel s teljes szívvvel ragaszkodtam is Kézdi-Vásárhelyhez, melynek népe soha meg nem hálálható szeretettel és jóssággal bilincselte magához: át kelle látnom, hogy S.-Szentgyörgy, mint inkább központ, igényeivel a mieink nem versenyezhetnek; át kelle látnom, hogy a vetélkedés keserűvé fajulhat, de a győzelem a miénk nem lehet: át kelle látnom, hogy a versenyés által csak maga az ügy veszthet, mi pedig nem nyerhetünk. S mielőtt a Rikán belőli négy egyházmegye kommunális gyűlésére — mely a helykérdésben döntendő yala — indultunk volna, sikerült meggyőzőnöm a doréki kézdi-vásárhelyieket, hogy a vetélkedés czéltalan, sőt káros volna, és kinyertem önzetlenségüktől a felhatalmazást, hogy nevökben lemondva Kézdi-Vásárhely igényeiről, én indítványozhassam S.-Szentgyörgyöt a felállítandó iskola helyéül.

E megállapodásról senki sem tudott a gyűlés előtt, s midőn annak színén a tanácskozás rendén szót kértem, mindenki azt várta tőlem, hogy Kézdi-Vásárhely mellett emelek szót. Midőn a helyett S.-Szentgyörgy mellett nyilatkoztam én, a kézdi-vásárhelyi lelkesz: az eszme létesülése elől a legnagyobb akadály látszott elhárítva.

Ime, csak ennyi, valóban csekély részem van a sepsiszentgyörgyi, ma már dicső alapítójáról Mikó-tanodának nevezett középiskola kezdeményezésében. Mint mindenütt, itt is az igénytelen legények egyike valék s a mit tettem, valóban nem érdemli azt a nagy elismerést, melylyel a diszoklevél idézett soraiban elhalmoztatom.

Eszmének, mint a természet nagy világában a növényeknek, az a sorsuk, hogy kicsiny magból erednek. S nem a ki esetleg a kis makkot leszurta, nem azé az érdem, hogy százados tölgy növekszik belőle, mely ezereknek ad üdítő árnyékot. Hány mag vész el szikében, hány gyöngye hajtásában, hány hajló csemete korában. Termő föld, gazdag eső, hő napsugár, kedvező éghajlat, jó esztendő, gondos felvigyázat s mindenek fölött Isten védő kegyelme növeli a fát az erdőn. Nem Pál a ki ültet, sem Apolló a ki öntöz: az Úr adja az előmenetelt.

A kis magból, melynek ültetésénél, mint szemlélő és segédkező kertészlegény én is jelen valék, husz esztendő

alatt életrevaló csemete lett. Még kikelését sem érhettem meg a hely színén; mások ápolták, mások öntözték, mások védtek. Jó földre esett: a mivelődsre hajlandó, buzgó, áldozatra kész székelység s különösen a feltörekvő Sepsiszentgyörgy város kebelére. Papi és világi rend, előkelők, polgárok és nép siettek gondozására s kitartottak mellette a kezdet nehéz idejében. Az ő neveiket irjatók arany-könyvébe, ők megerdémlik azt. Svégre jött egy férfi, a székelység büszkesége, ő s család sarja, nagy érdemek letéteményese, nagy birtok tulajdonosa, de kinék főuri és nemesi czimerében a legékesebb drágakő, hogy hazáját, fáját mindenek fölött szerette, annak anyagi és szellemi felvirulásáért gondolatlanul, szóval, tettel és vagyonnal áldozni kész volt: gróf Mikó Imre, s fejedelmi büszkeséggel örök időkre biztos alapot rakott a még kezdetleges és zsenge intézet alá. S a nagy ember nemes keblü tettére, a dicső alapítványra, hasonló nemes és dicső alapítvánnyal felelt Sepsiszentgyörgy városa oly módon, mely száz év alatt a Mikó-alapítványnak megkészszerzésére vezetni van hivatva.

Ime, a Mikó-tanoda valódi alapítói!

S én, a legkisebb a kezdeményezők között, azzal a hódolattal, melyet önkénytelenül hív ki minden nemes tett, hajlok meg a gróf Mikó Imre emléke és Sepsiszentgyörgy város bölcsesége előtt.

Úgy van: bölcsesége. Mert ha a bölcsesség az előrelátásban, a pillanati érdekeken túl a jövőndő biztosításában és a nemes czélokhoz a jó eszközök megválasztásában áll: akkor Sepsiszentgyörgy város elhatározása méltán nevezhető bölcsnek.

A közmivelőds terjesztésében s általánossá tételében van ma a nemzetek és fajok jövőjének biztosítóka, sokkal inkább, mint hajdan a fegyverek erejében. A székely, mikor az idő azt követelte, vitézségével csodákat tett; tegyen csodákat most és jövőre a miveltség által. A miveltség szikla-talajon is dús növényzetet, tündérkertet képes elővarázsolni; ipar, mesterség, kereskedés és tudomány által is kis országok nagyokká, szegény nemzetek gazdagokká lesznek. — Nem területünk négyszögmérőföldjeinek, sem népeségünk milióinak számától, hanem erkölcsi és értelmi sulyunktól függ jövőnk, sőt megmaradásunk; nekünk a közmivelőds valódi hatalmi kérdés, a legnemesebb értelemben. S ha e földön, melyet apáink, harezakon, vérrel öntözték, s békében karddal szántottak, élni akarunk, ha államjogi elsőségünket, mint megillet, meg is akarjuk tartani: miveltség, ipar, munkásság, és tudomány által kell elsőnek lennünk ez országban, mely rólunk neveztetik.

Talán nincs e hazában néptörzs, a Kárpátoktól a Bodzai havasig, mely hivebb volna közös hazánkhoz, mint a székely; nincs, mely sulyosabb körülmények közt védte volna ősei küszöbét s az ország határait; nincs, mely többet türt, többet nélkülözött volna; nincs, mely ma is sulyosabb küzdelmet folytatna a létért. Ha még sem esem kétségbe jelene fölött s bizom jövőjéhez, azért van, mert látom, hogy megérti az idők intését s a kor intő szavának enged, mert látom, hogy előkelőiben szellem, hatóságában

erőly és bölcsesség, polgáraiban előtörekvés, népében jóra-
valóság van. S e tényezők együtt alkotják a nemzetek nagy-
ságát, teremtik meg jövőjüket.

Igen, mert a hatóságoktól, a kormányon ülőktől azt
követeljük, hogy jóra vezessék s intézmények által irányoz-
zák és támogassák a népet; az előkelőktől azt, hogy jó
példával járjanak elől a hazafiai és emberi erényekben; de
a polgárok, a nép összességében, annak jóra-
valóságában van a jelen ereje s a jövő biztosítéka. S merem állítani, hogy
e tekintetben a székelység ritkítja párját.

„Nem mondom én: előre székelyek!“ ismétlem a for-
radalmi dalnok lánglelkének e szavát; hisz a székely előre
tör, saját ösztönéből is. Törjön is előre mindig. Előre a
tevékenység, előre a művelődés pályáján!

S ha a Mikó-tanoda mindig népes és évről-évre né-
pesebb lesz; ha művelő hatása nemzedékről-nemzedékre job-
ban meglátszik; ha nem lesz székely, ki annak falaihoz
vagy egy kővel nem járult áldozatkészségből, vagy egy su-
garát a jó szellemnek és műveltségnek nem hozta el belőle,
ha minden székely, mint kincsére és szemfényére fog te-
kinteni reá, s büszkén mutatja fiának mint emlőt, melyről
a műveltség tejét szopta, s mely unokáit is szellem-itallal
táplálni van hivatva; ha nem lesz falu a Rikán belül,
melyben néhány család sarja a helyi jó és virágzó iskola
által adható műveltségnek magasabb után sovárogyva, a Mi-
kó-tanodához ne menne élénkebb lángra gyújtani lelke fák-
lyáját; ha végre ezerek és ezerek részesülvén áldásaiból, a
közművelődés hajnalderűje fog mosolyogni a „Nemere“ bér-
czenek tarhomlokán s előmleni Háromszék gyönyörű síksá-
gán, s az olt és Feketeügy partjain iparkodó, erkölcsös és
művelt nép fog virágozni, mely hazát szeret és eszmékért
lelkesül:

akkor lesz méltó a mű mestereire;

akkor fog gróf Mikó Imre megelégedéssel tekinteni le
népére a felhőkön felülről;

akkor lesz a S.-Szentgyörgy város és Háromszék ér-
telmisége büszke és boldog a maga alkotásában;

akkor a legszerényebb kezdeményező nevére is eshe-
hetik egy fény sugar, hogy a biblia szép szava szerint „a
magvető és az arató együtt örvendezzenek!“

Ime tisztelt szerkesztő úr, ezeket ohajtottam ez al-
kalmommal S.-Szentgyörgy város, sőt egész Háromszék lelkes
közönségének elmondani; ez egyszerű és igénytelen sorok
közlésére kérem fel önt, előre is köszönetet mondva, ha be-
cses lapja hasábjából azok közlésére a tért nem sajnálva,
az alkalmat meg nem tagadja.

Fogadja szives üdvözlőmet, mint egyik közege az
eszmék terjesztésének Háromszéken!

Szász Károly.

IRODALMI SZEMLE.

Könyvismertetés.

(Vége.)

Megvalljuk nagy zavarban volnánk, ha választani kel-
lene e beszédek közül, mert nincs egy is közöttük olyan,

mely ha nem is mindenben, de legalább némi részben kitű-
nő ne volna. De hadd álljon itt egy pár hely, mintegy
izlelőül azok számára, kik talán e beszédekkel bővebben is
meg akarnak ismerkedni. Mennyi alkalomszerűség, mily őszin-
te érzés nyilatkozik szerző szavaiban, midőn az ohajtott
figyermek keresztelése alkalmával így üdvözöli a szülőket:
„Ime hirdetek nektek nagy örömet, mely az egész népnek
öröme lesz“, aztán a kisedhez fordul s így szól: „Légy
üdvözölve te is ártatlan kised, várva várt vendége e ház-
nak, ki mint egy égből küldött angyal jelentél meg e föld-
dön, kiegészíteni a családi boldogság füzérét, betöltve az
édes anyai szív forró óhaját, azon természetes női ohajt,
mit Mózes is följegyzett Rakheltől: „Vajha s immár fiam
születnék“; megadván az édes apa örömét, kinek most mélt-
tán szájába illenek a szent igék: „Ez az én szerelmes fiam,
kiben megengeszteltettem“. stb. Nem kevésbé szép és meg-
ható a lelencz gyermek keresztelése alkalmával mondott egész
beszéd, melynek hadd álljon itt befejező része: „Felteszem
rólok — a szülőkről — hogy a mit a világért nem tehet-
nek, azt az Istenért megtenni el nem mulasztják. Felteszem
rólok, hogy ha már valódi nevet nem adhatnak e kisednek,
a szülői szeretetet nem hagyják kialunni keblökből, s mint
amaz égi csillag, mely Jézus jászoly-bölcsője felett ragyo-
gott, az ő szívökben is megmarad a születést fedő titok
éjjelében a szülői szeretet fénye. Igen a! legyen béke és
kiengesztelődés közöttünk, most midőn e csecsemőt bemu-
tatjuk, mert irva van, hogy: „Isten is megbocsátja vétke-
inket, ha mi megbocsátunk azoknak, kik ellenünk vétkez-
tek“. De miért idéznem így egyes töredékeket, olvasnunk
kell e beszédeket egészben, hogy tanulva gyönyörködhes-
sünk. Ne vélje azonban az olvasó, hogy én csak a keresz-
telési beszédekről szólok, szintoly szépek s egy bizonyos vallás-
sos ihletséggel teljesek az urvacsora osztáskor mondottak is,
különösen az általánosak között a II. és III. szám alatti,
az alkalmiak közül az I. III. IV. V. VII. XI. XII. számu-
ak. Ép ily figyelemre méltók a házassági beszédek, melyek-
ben zamatosság — nemes érzés — keresetlen egyszerű-
ség és mégis bizonyos csín a gondolatban és kifejezésben
egymásután váltakoznak. Hadd álljon itt egy pár rövid idé-
zet e beszédekből is. Mily szépen fejtegeti szerző a szere-
tetet midőn a 155 lapon így ír: „A szeretet két testvér
láng egybeolvadása, két rokon természet egyesülése, ezen
rokonság adja a tavasznak a szépséget, az életnek a köl-
tőiséget; ez mivel hogy a vad galamb bűg elvesztett társa
után, s a hattyu siró dalt énekel, ha párja elhagyta.“ Majd,
miután hódító és hódítottához hasolítja az ifjakat, így végzi
beszédét, czélozva az őszi időre melyben az esketés tör-
tént: „A természetnek nincs meg többé tavaszi zöldje, és
a dalnak borostyána nem vőlegényi bokrétnak, nem meny-
asszonyi koszorúnak való; más koszorut adok én nektek,
melynek virágai a vallás kertében nyitak s birtokosait égi
örömben részesítik, ti híven szerettesetek, legyen jutalma-
tok egymás bírása. Ti meghódítottatok egymást, legyen
győzelmi díjakot szívetek tartós boldogsága“ stb.

De bevégezzük futólagos esmertetésünk. Szerzőnek

őszinte köszönettel tartozunk e gyűjtemény közrebocsátásáért, s azt hisszük, sokaknak ohajtását fejezzük ki, ha azt mondjuk, vajha minél gyakrabban találkoznánk nevével e téren. Lelkésztársainkat pedig föl hívjuk, szerezzék meg e könyvet, forgassák figyelemmel, mert ha egyebet nem, azt megtanulhatják belőle, miképen kell egy hivatását komolyan értő papnak a sokak előtt csak félvállról vett szertartási szolgálatokban felemelkedni a mindennapiság póriás légköréből, miképen kell nemesítő, tisztító hatást gyakorolni maga körül, az emberi élet és történet minden változása, a jó és balszerencse minden fordulatai között. Még csak annyit jegeyünk meg, hogy a csinosan kiállított 184 lapra terjedő mű ára 1 frt 70 kr. Nem olcsó, de hogy egy, a szerző által is használt idézettel éljünk: A jó alkalmatosságot áron is meg kell venni".

D. Gy.

12—1878.

közgy.

A görgényi egyházmegye nyilatkozata.

Jegyzőkönyveink mutatják, hogy méltóságos Gyárfás Domokos úr 1838, hivatalba lépte óta, míg lakását egyházmegyénk területén tartotta, 1848-ig, minden ügyeink vezetésénél tevékeny részt vett; tette ezt és teszi, a mennyiben távol lakása és másfelől elvállalt kötelezettségei nem gátolják, irt időpont után maig is; és az egyházi élet fenntartására, emelésére nem csak buzgó részvétellel, lankadást nem ismerő szellemi közreműködésével, vezetőségével, de anyagi folytonos áldozatával is járult és járul.

Midőn azért az enyedi „Egyházi és iskolai Szemle“ az egyházkerületi közgyűlés intézkedése ellen az anyaszent-egyház közakaratu egyik végrehajtója, mlgs Gyárfás Domokos úr személyében intéz támadást és egy hosszú emberi életen át nem ritkán anyagi érdekei mellőzésével folytatott közszolgálat méltán kiérdemelt bérét, a köztisztelitet elhomályosítani törekszik:

Kötelességének ismeri közgyűlésünk kijelenteni, hogy az ilyes ténny, mint a mely végeredményében a világi rend úgy is apadóban levő érdekeltségét csak csökkenteni képes, egyházi életünkre nézve a legkárosabb hatásnak tartja.

A görgényi ref. egyházmegye Sz.-Rógenben, 1878. április 29-én tartott közgyűléséből.

Benkő János,
esperes.

Szabó József,
m. főjegyző.

Nyilatkozat.

Debreczen, 1878. máj. 21.

Az „Egyházi és iskolai Szemle“ f. évi 19-ik számában a nagyenyedi egyházmegyei közgyűlés vezér- és nem vezér-férfiai közül néhányan nyílt levelet intéztek hozzám, melyben megütközéssel említik föl, hogy lapom újdonsági rovatában közelebbről „Policinello“-knak voltak czimezve s vissza útasítják azon föltevést, mintha n. t. Basa Mihály, esperes úr, eszközül használtatnék föl általuk.

A „Policinello“ elnevezésre nézve elősmerem, hogy helyettesem által, ki távollétem óta a lap szerkesztését vezeti, ez epitheton nem volt találóan megválasztva. A Policinellók bohóczkodásai ugyan is nem esnek imputatio alá s p. o. a cirkusi játékokban a közönség mulattatására szolgálnak. Ezzel ellenkezőleg nyilatkozó urak eljárása, famosus képviselő-választásuk, illetőleg igazolásuk kérdésében a legsúlyosabb imputatio alá eső s maguktartása szemben egyházkerületünk legfőbb kormányzó testületével, az áll. igazg. tanácscsal, midőn a tartozó engedelmességet s a törvényes rend iránti köteles tiszteletet nyíltan megtagadják,

nem mulattató, hanem megdöbbentő s mélyen megszorító. A nyilatkozó urak túlnyomó többsége lelkészekből és tanárokból áll, kiknek kötelességük egyházkerületünk törvényes rendjét föntartani s másokkal is föntartatni s a felsőbb hatalom iránti engedelmességre tanítványaiknak s hiveiknek jó példát adni, nem pedig proklamálni azt a szölbali politikát, mely a törvényesen beállított legfőbb kormányzó testület rendeleteinek végrehajtása ellen nyíltan lázít s az által egyházkerületünk existenciáját alapjaiban ingatja meg. Ha a főnforgó kérdésben az ig. tanács eljárását sérelmesnek találják, nyitva áll előttük az út, hogy sérelmük orvoslását az illetékes legfelsőbb forumon, az egyházkerületi közgyűlésen keressék, de felelté veszedelmes praecedens s megdöbbentő merészség, hogy önmagukat, saját ügyökben, ítélő bíról tolják föl, kimondván, hogy a törvényes felsőbb hatóság által kibocsátott rendeletet nem hajtják végre. Az egyházkerületi közgyűlés, bizonynyal, élni fog jogával és hatalmával, hogy az ily merényleteknek, jövendőre nézve, elejét vegye s nem fogja eltérni, hogy az egyházkerület fizetett hivatalnokai, tanárok és lelkészek, az anyaszent-egyház élőfájának gyökerére vessék a jejszét.

A mi a n. t. Basa Mihály úr eljárására vonatkozó megjegyzést illeti, részemről kijelentem, hogy azt teljesen indokoltnak tartom. Nyilatkozó urak, ha igazán oly őszinte és mély tisztelettel viseltetnek egyházkerületünknek ez érdemekben valóban gazdag Nestora iránt, tanusítsák ezt nem pusztá szóval s holt betűkkel, hanem tényleg az által, hogy ne sodorják őt oly kellemetlen helyzetbe, melyben a felsőbb hatalom iránti engedelmesség s egyházmegyeje iránti szívélyes hajlama között kell választania. Bizonyára nem nekik, hanem a főtiszt. püspök úr magatartásának köszönheti, hogy az ig. tanács, bár erélyesebb föllépése indokolva lett volna, elhatározta még egy utolsó kísérletet tenni arra, hogy az esperes urat a kibocsátott felsőbb rendelet végrehajtására rábírja.

Szükségesnek tartottam a nyilatkozó urak nyílt leveleire e pár megjegyzést tenni.

Szász Domokos.

Nyílt levél a szerkesztőhöz.

Nagy-Enyed, 1878. május 15.

Tisztelt barátom!

Hangulatom nem engedvén meg, hogy polemicus hadjáratra induljak: „szerkesztői észrevételeidre“ egyetlen megjegyzést teszek:

Te egy dilemmát állítasz fel; a dilemma így szerkeszthető: a főt. püspök úr és a Kovács Ódon s a „Szemle“ nyilatkozatai között ellenmondás van; tehát vagy a főt. püspök úr nyilatkozata nem felel meg a valóznak (mit feltenni sem tudsz, mert az rád nézve mindig amen volt!), vagy a K. Ö. és a „Szemle“ nyilatkozata „nem igaz“ (gondolom ez a megtalálendő verbum regens).

Megengedj! van még egy harmadik lehetőség is, t. i., hogy az általad a főt. püspök úr szájába adott szavak nem hitelesek.*) De e felett itélni (mint a multkor is irtam) egyedül a főt. püspök úr illetékes, ki legjobban tudhatja azt is, engedélyezte-e a „Szemle“ szerkesztőjének kö-

*) Ezt a harmadik lehetőséget azért tekintem kizártnak, mert ismételve fentartottam lapunk tudósításának hitelességét. A „főt. püspök úr szájába adott szavak“ úgy mondott voltáról az összes jelen voltak illetékesek nyilatkozni s biztosítva vagrunk, hogy részokról oly határozott nyilatkozat nem is fog elmaradui. Mikép voltak „értve“ a „mondott“ szavak: azt a főt. püspök úr illetékes megmondani; mikép voltak „mondva“: azt miadazok, a kiknek fülei vannak a hallásra. Szerk.

rözevényei közlését, és azt is, mit mondott az illető gyűlésen.

Té a püspök szájába adott szavak hitelességének bizonyítására különös nyomatékkal hivatkozol rám, „ki azon gyűlésen nemcsak jelen voltam hanem, épen a jegyzőkönyvet is vittem.” A t. olvasó ebből igen könnyen azt következtethetné, hogy az általam közölt püspöki nyilatkozat egyenesen az általam vitt jegyzőkönyvből van kiírva, és épen ezen egy félreértés az, mi ellen szükségesnek tartom védekezni. Igaz, azon gyűlésen én vittem a jegyzőkönyvet, de az általam irt jegyzőkönyvben azon szavak, melyeket te a főt. püspök úr szájába adsz, teljességgel nem találhatók! (**)

Tisztelő barátod

Dr. Kovács Ödön.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HIREK.

Kolozsvárt, május 24.

— A conventi albizottság debreczeni gyűléséhez küldöttünk, mint irtuk, egy értelemmel memorándumot nyújtottak be, melynek közlését lapunk e számának élén kezdjük meg s a következő számban be is végezzük, mi, hogy lehetővé váljék, mai számunkhoz is egy egész ivnyi rendkívüli mellékletet csatolánk. Egyáltalán, egyházkerületi közgyűlésünk is küszöbönlevén, közleményeinket — a mi tárgyukat és terjedelmüket illeti — kénytelenek leszünk némileg átalakítani, mihelyt azonbanközügyeink szokott kerékvágásba térnek, rendes rovatainkat ismét arányosan fogjuk közleményeinkkel ellátni, mai számunkkal egyszersmind új rovatot is nyitunk a „Zsinati előmunkálatok” számára, ezúttal a conventi albizottság tárgyalásairól közölvén részletes tudósítást. Jövő számunkban ugyane rovat alatt a dunamelléki superintendia alkotmány tervét is közöljük. Olvasóink bizonytalán méltányolni fogják követelményeik kielégítésére célzó e törekvéseinket s t. munkatársaink elnézéssel lesznek dolgozataik netalán késedelmes közreadása iránt.

— Igazgató-tanácsunk ez idén is megtette a kellő lépéseket, hogy egyházkerületi közgyűlésünk tagjai az illető vasúti vonalokon kedvezményi áron utazhassanak a közgyűlésre. A tagok beszállási helyeinek kimutatása ehhez képest közöltetett is a vasúti igazgatóságokkal.

— Szilágy-nagy-falusi egyházközségünk papi állomása a hó 5-dikén történt meg a választás, mely alkalommal 170 szavazatból 149-czel t. Rózsza Sándor fia választott meg. Új tagtársunk jelenleg a békési real-gymnasium igazgató tanára. Isten hozza körünkbe!

— Nyilatkozat. Az erd. enyedi ev. ref. főtanoda gondnoka mlgs Zeyk József úr az „Erdélyi protestans Közlöny” 19-ik számában felszólítván bennünket annak nyilvánítására, ha vett-e ő részt a főtanoda borának eladása és az avar összeköttetésben lévő pinczeegyleti részvények vétele tárgyában hozott határozatban: mi alólirtak merőben fe-

) Elég sajnós ha úgy van;) de még az nem azt bizonyítja, hogy ama szavak nem mondattak, hanem miután jegyzőkönyvrevételök a mlgs. Tisza László főgondnok kívánatára s a főt. püspök úr nyílt beleegyezésével elhatározottat, ha a tollvivő a jegyzőkönyvbe nem vette föl, ezzel ama szavakat nem mondottakká nem tehetette ugyan, csak a jegyzőkönyvet hamisította (per omissio-nem) meg.
Szerk.

*) De nincs úgy. Mert bárki megolvashatja az illető jegyzőkönyvben, hogy Dr. Kovács Ödön úr is kényszerítve érzé magát legalább annyinak jegyzőkönyvre vételére a főt. püspök úr mintegy tíz perczig tartott beszédéből, hogy: „Püspök kijelenti, hogy az „E. Sz.”-vel semmiféle conexioja nincs.” (Kiírva az april 7-diki ig. tanács n. gyűlés Dr. Kovács Ödön által vitt jknyvből). Ugyan e tárgyra vonatkozólag a m. Zeyk Károly főgondnok által ellenjegyzett filera így szól: „— — — főt. Nagy Péter püspök afa kinyilatkoztatja, hogy „Egyh. és isk. Szemle” nem hivatalos lapja; neki egyáltalában nincsen is hivatalos lapja, és nevezett lappal semmi nemű összeköttetése nincsen.” És Dr. Kovács Ödön, bílcsezen hallgatva közben-közben egy pár hetet, ezen jegyzőkönyvi adatok utáa mondja, hogy „a főt. püspök úr szájába adott szavak nem hitelsek.” O tempora, e mores!
R e f e r e n s.

leslegesnek tartjuk ugyan e tárgyban bizonytságot tenni, miután mlgs Zeyk József úr nem szorult arra, hogy mások bizonyítsák állításai valóságát, mindamellett engedve kívánságának, bizonytságot teszünk arról, hogy ő, mint a ki egyfelől a n.-enyedi főtanoda gondnoka, másfelől a pinczeegyletnek választmányi tagja volt, a főtanoda borai eladása s így, mint avar összeköttetésben álló, a pincze-egyleti részvényeknek a tanoda birtokába való jutása tárgyában hozott határozatokban részt nem vett s előlegesen is velünk e tárgyban nézetét nem közölte. N.-Enyeden, május 12-én 1878.

Zeyk Károly.

Garda József,

gr. Bethlen Géza. igazgató.

— A nagy-enyedi főtanoda tanárai közötti „békés egyetértés” megint lélekemelő jelekben nyilatkozik. Most nt. Garda József, e. i. igazgató tanárról bizonyitgatja Lőthe József, matheseos professor, és a „Szemle” szerkesztője e lapban, hogy nem ért a grammatikához és helyesíráshoz, puerilis modorban persiffálván az ig. tanár úr nyilatkozatát, mely a „Szemlében” jelent meg. Az igazságszeretet és pedagogiai tapintat, melyet a „collega” és az „Egyházi és iskolai” lap szerkesztője egy tanárral szemben tanusítanak, valóban bámulatra méltó. Csak előre: excelsior!

— Sipos Sámuel, m. kir. számvevősi nyugalmazott tisztet s kolozsvári egyhközségünk kitűnő képességű számvevőjét mult héten kísértük örök nyugalomra. A megboldogult rövid egy évi működése folytán egészen rendbehozta a kolozsvári egyhközs. számadásait s az egyházkebl tanács ez érdemének elismerésül részvétiratot intézett a bánatos özvegyhez. A számvevői hely, ideiglenesen, Demeter Károly urral tölletett be.

— A kolozsvári főtanoda és egyhközség közös tulajdonát tevő értékek fölött örökös közös elöljáróság egyik közelebbi ülésében szóba jött az u. n. nagy lábasház eladása, melynek egy nagy árúcsarnokká leendő kiépítése korábban elhatározott volt. A „M. P.” már vezérczikket is ír e tárgyban s a várost szólítja föl a telek megvételére és kiépítésére. Mi azt hisszük, hogy ahoz az eladáshoz még az ig. tanácsnak és az egyhker. közgyűlésnek is volna egy kis szava.

— A socialista Hödel golyója, melyet az aljas orgyilkos császárára intézett; úgy látszik a népszabadságot érte; minden jel arra mutat, hogy Németország reactio jármát fogja ismét nyögni. A synodalis választásoknál protestans ultramontanizmus férfiai szerepelnek, mint a császár „jelöltjei”, szomorú magyarázatát adván, hogy ő Hge szerint „meg kell mentünk a vallást a nép számára.” A vallás e megmentése kezdődik azon, hogy a birodalmi tanácsban törvényjavaslat készült, mely a gyűlekezési és sajtószabadságot — sub titulo socialismus — apolicia kénye-kedve alá rendeli 3 esztendőre; folytatódik azon, hogy dr. Falk, a fölvilágosult cultus-miniszter, ki 5 éven át küzdé Róma ellen az oly diadalmas harczt, a belügyi politikában történt fordulat ellen hangosan tiltakozik, a midőn a császártól elboocsáttatását kéri s végződik, valószínűleg azon, hogy a protestans egylet működése eltiltatva, a szabad szó és szabad gondolat a „streng-confessionelle Orthodoxie” rabszolgájává tétetik. E rögtönös fordulat nyomán szinte hajlandó volna kérdeni az ember: vajjon ki tölté meg a galád orgyilkos revolverét .?

A szerkesztő postája.

A „Szemle” facsargatásaira nincs semmi válaszuk, csak ismételve kijelentjük, hogy az oly közleményeket, melyek 27 ember nevébe egyétlen valaki kéziratában és aláírásával érkeznek szerkesztőségünkhöz, jövőre is a papirkosárba expedáljuk.

birtokában vagyunk most és a melyet föntartani ohajtunk jövőre is.

Emberek vagyunk az emberekkel, és emberekre kell számitanunk s elismernünk, hogy az egyház iránti érdekeltség folytonos ébrentartásának eszközei nagy részben a befolyás tudatában rejlenek. E tudat önmagában bírja a velejáráó erkölcsi kötelességek teljesítésének mozgató erejét. E mozgató erő serkent az áldozatkésztségre észben és vagyonban, a melynek oly szép emlékeit adá át a mult, a jelennek virágzó egyházainkban és tanintézetekben.

Ezért ragaszkodunk a leendő országos egyházalkotmány keretében is a papi és világi elemnek nálunk consolidálódott eddigi viszonyához. De ezt egyházkerületünk annyira beléleti viszonyának tekintjük, hogy a mi nézetünk szerint, különben is csak általánosabb elveknek közösségét igénylő országos alkotmányban való egyesülésünket a testvér egyházkerületekkel, gátolni nem fogja.

4. Hasonló nézetben vagyunk az egyházi és világi kettős elnökség kérdésében is. Nem bocsátkozunk e tekintetben elméleti vitatkozásokba. Előre tudjuk, hogy megegyezésre a vita úgy sem vezetne. Hanem elfoglaljuk mi is a történeti alapot mint a királyhágón inneni testvér egyházkerületek és ezen szintén belkérdsben meghagyandónak

véljük, úgy a királyhágón inneni mint az erdélyi egyházkerületekben, továbbra is azt az usust, a melyet a történeti fejlődés és concrét viszonyok életbe léptettek. E viszonyok pedig különbözők ott és itt, s miután ezek képezik az ususnak és szabálynak anyagát, ez az anyag a mig önmagától nem változik: erőszakkal alakítani nem szabad és nom lehet.

5. Azon elvnek keresztülvitele, hogy az egyházi igazságszolgáltatás az egyházi igazgatástól teljesen külön választassék, részünkről semmi ellenzésre nem talál, sem nehézséggel nem jár, miután egyházkerületünkben ezen elv az egyházközségeket kivéve, már is keresztül van vive. Sőt a reméllett közös alkotmányban egyházi törvénykezésünk szervezete, a mely ez idő szerint csak két forumot számlál: egy országos egyházi főtörvényszék felállításával, szükséges betetőzését nyerhetné.

6. Nagy sulyt fektetünk továbbá a mi specialis viszonyaink közt azon százados fennállásu és egyházi főttestületeinknek több ízben tett kijelentései által is megerősített jogszokásunk öríntetlen hagyására, a melynek értelmében az egyházközségek és népiskolák a birtokukban levő vagyonnak csak mintegy hitbizományosai és kizárólagos haszonélvezői; de maga a tulajdonjog az egyház egyetemét illeti. En-

TÁRCZA.

Egyházi élet Amerikában.

Hogy a yankee-szellem bűvös retortáján keresztül szüördött avult európai eszmék, legyenek azok az ég oly szüzi szentségük bár — minő profanatiók tárgyaivá sülyedhetnek alá, minő monstruositásokká nőhetik ki magukat, azt hisszük, kevés ember lesz, a ki előtt ezt bizonyítgatni szükséges volna. Tisztelet a szabadelvűségnek, de az a szabadelvűség, mely részeg hordárként posványban hentereg, nem érdemel kiméletet. A humbug-gyártás, a szabad szerelem intézménye, a gyermek-kiállítások eszméje stb. megannyi exoticus hóbert, melyek méltán költenek resensust minden tisztességesen érző kebelben s valóban méltók egy Sardou ostorára.*)

Másképp áll-e a vallással s annak legtermészetesebb, legközvetlenebb nyilatkozatával, az egyházi étellel a dolog — alig hisszük, de döntsék el azok, kik e sorokat olvasva fogalmat szereztek maguknak arról, a mit Amerikában valóságos hitérületnek, buzgó kedélynek neveznek.

*) Uncle Sam.

Az amerikai egyház-élet nem egyéb divatos fényűzésnél. Harper bazárja a legszebb életnagyságu divatbábokkal kiállítva, a luxus és divathajhászás oltárja. A női propagandák kivitték már, hogy bor és dohány s minden ilyenmü stimulantia számüzve van a társaságokból. Mi marad hát egyéb hátra, mint a szerelemnek, udvarlásnak korlátlanul szabad játéka. Ifju uracsok templomba meg vissza kísérik imádottjaikat, miután untig coquettoztak egymással a szent csarnokok majd hogy nem piruló arcza előtt. Egy Amerikába átszármazott német mamáról következő jellemző nyilatkozatot jegyezett fel az élő kronika: „Jobb, ugymond, ha leányaim templomban, mintha színházban vagy bálban kapnak nyilatkozatokat, mert legalább a pap is jelen van, s ha valami történnék, mindjárt mindent helyrehozhat.“ A methodista templomban ifju hölgyek és urak párosan sétálnak egymással. Általában a dagály és álpathos jókora adaga az, a mi az ideges amerikaiit gátolja a lélek magasabb, fenkölt szárnyalásában. Talán nincs nép a földön, melynek annyi érzéke lenne a raffinált élvek szívetleket szárazító csiklámai iránt, mint az egyesült államok lakóinak. Templomba jární ugyan a jó tonushoz tartozik, de csak úgy, mint nálunk a lóversenyeken, estélyeken megjelenni. A szellemi sportnak egy neme. Ki előkelő családokba akar bejutni, annak a templomon át vezet az út. Vannak bizonyos templomi-cerele-k, melyeknek tagja lenni finom izlésről tesz tanuságot s elsőrendű „so ciabile“-vá avat-

nek kifolyásául, a mint eddig is történt, úgy ezután is semminemű egyházi vagy népiskolai vagyonnak elidegenítése, elcserélése, átváltoztatása vagy megterhelése, valamint épületeknek lebontása, nagyobb mérvű átalakítása, vagy újaknak építése az illetékes egyházi főhatóságnak előlegesen kikérendő beleegyezése, illetőleg helybenhagyása és megerősítése nélkül meg nem történhetik.

7 Kötelességünknek tartjuk továbbá reámutatni még egy saját szerű intézményre egyházkerületünknek, melynek gyökérszállai, bárha nem a régmúlt és századok által megszentelt egyházi alkotmányos élet talajából hajtottak ki, de az újabb időkben sajátlagos viszonyaink által életre keltve: egyházi beléletünk szükségszerű kiegészítő részévé fejlődött. Értjük egyházközseinknek a papi javadalom kulcsa szerinti osztályozását, s azzal kapcsolatban a kijelölés (candidatio) intézményét s általában a papválasztási szabályok egész rendszerét, mely kiválóan sikeresnek bizonyult be arra, hogy a papi pályára lépő ifjak szellemi képzettségük különböző mértéke szerint, méltányos és igazságos tekintetben részesülhessenek; s másfelől arra, hogy a korlátlan szabadválasztás veszélyeitől, a külső látszat által oly könnyen tévutra vezethető köznépet, saját jól fel fogott érdekében, a lehetőségig megóvják.

ja az illetőt, ki előtt a salonok már nyitva állanak; míg minden a mi ennek körén kívül esik, plebejusinak, közönségesnek tekintetik. Épen úgy mint nálunk X. gróf, vagy Y. báró, hogy pártolását a hazai iparral szemben bebizonyítsa, piczulás hazai szalma-kalapot hord finom „perouyienne“ jacquet-je mellett.

Igaz ugyan, hogy a templomok, még a protestansokéi is, oly fényvel és pompával vannak kiállítva, mely a katolicus cultus kápráztató külsőségeivel vetélkedik. A padokat a legfinomabb szőnyegekkel van beterítve, a padok nehéz szövetekkel behuzva; pompás orgonákért a legmagasabb árt sem kimélik, s végre a karok, melyekben közreműködni tisztesség, a legszebb productiokat nyújtják a hallgatóközönség élvezetére. És ebből kifolyólag a szegények nem is bírnak ülésekkel, a polgárok pedig a rangkórság egy nemével áhitoznak azon szerencsére, hogy rendes üléseket mondhassanak magokénak, az Ur előtti egyenlőség hajlokában. E kasztszerű viszonyok, minőkkel különben kisebb, s főleg lutheranus, de nem ritkán kalvinista s más felekezetű községeknek is, néha nekünk is van alkalmunk találkozhatni, (a patronusi rendszer is idevág) szükségképen itt is maguk után vonják a szédelgés modern betegségét. Családapák éheznek, nélkülöznek, hogy övéiknek egyházi kiváltságokat, díszes vasárnapi ruhákat szerezhessenek, melyekkel a templomban, hova első sorban láttatni mennek, magokat fitogtathassák. Persze van is miért, mert ily körülmények

8. Végül saját szerű és a királyhágón inneniektől lényegesen különböző állást foglalnak el erdélyi egyházkerületünkben a fő- és közpitanodák, a melyek közvetlenül a tanári karnak, valamint a fő- és algondnokokat magába ölelő tanodai elöljáróságnak vezetése alatt állva, nem csak az egyházközségtől, a melynek kebelében vannak és nem csak az egyházmegyétől, a melynek területén fekszenek, teljesen független autonóm testületeket képeznek, hanem még az 1871-ig fenállott közzsinatnak sem volt jogában a tanodák ügyeiben bármi tekintetben intézkedni. Egyedül a régi főconsistorium törvényhozásának, felügyeletének és ellenőrzésének voltak alávetve. Most is egyedül az egyházkerületi igaztanácstól függenek. Még a kolozsvári főtanoda is, a mely keletkezésénél fogva a kolozsvári egyházközséggel egykor olyforma viszonyban volt, a melyben a királyhágón inneniek vannak már régen, a többi testvér tanoda jogállapotába jutott. Részint a fejedelmek, részint más alapítók és hagyományozók adományai, illetőleg hagyományai alapján szerzett tőke-vagyonok jövedelmeiből tartják fenn magukat, és így sem az egyházközségekől vagyoni rendes segélyezésben, vagy támogatásban nem részesültek és nem részesülnek. Fő- és algondnokaik, valamint rendes tanáraik, mint régen a főconsistoriumnak, úgy

közt a templomi órák, ugyszólva, könnyű mulatozásban telnek el. Fejedelmileg fizetnek oly szónokokat, kik a közönséget stimulálni s szórakoztatni képesek. Henry Ward Beecher, e vidám öreg ficzkó, kinél a tréfa, könnyed pathos, s ragyogó esprit mindig készen áll, nem az egyetlen pap, ki kiszámíthatlan sportulái mellett több mint 10,000 dollár évi jövedelmet huz. Nem csoda, ha fényesebb tehetségeket találunk Amerikában a papi, mint bármely más pályán.

De honnan az a pénzforrás, mely mind e roppant kiadásokat fedezni legyen hivatva? kérdezhetik olvasóink. Az amerikai üzlet-szellem azonban, mely a porból is aranyat tud csinálni, itt sem hazudtolja meg magát. A pénzszerzés egyetlen módjától sem rettennek vissza a községek, ha ezáltal egyházuk javát hiszik előmozdithatni. Némikép itt is a czél szentesíti az eszközöket. Árveréseket tartanak az üllőhelyekre, melynek folytán némelyek nem ritkán 1000 dollárral váltják meg helyeiket. Természetesen az állam is kiveszi a magáét e forgalomból, kivettelt adói által, melyeket a padokra s különféle egyházi szerekre szab. Ünnepelemek alkalmával virág-csokrok adatnak el, szintén árverés útján, száz dolláron is. Említsük-e a községek javára rendezett szinelőadások, ballettek, hangversenyek vegtelen számát. Ujabbán a memphisi episcopalisták egyetlen operette-előadásból több mint 1000 dollár tiszta hasznot huztak be.

ma az é helyébe lépett egyházkerületi közgyűlésnek mindnyájan tagjai lévén, tanácskozó és döntő szavazatokkal vesznek részt az egyházi és iskolai élet rendezésében.

Fő- és középtanodáink ezen autonom állását és azoknak az egyházkerületekhez való viszonyát jövőre is főtartani kötelességünknek ismerjük.

Ime t. bizottság! a fentebbiekben körvonaloztuk erdélyi egyházkerületünknek egyfelől a történelmi fejlődés rendjén létrejött és alkotmányos életünket kiválóan jellemző azon sajátos közjogi állását, a mely ezt a többi testvér egyházkerületektől lényegesen megkülönbözteti, másfelől azon főbb elveket s intézményeket, melyek ez alapon egyházi beléletünk szükségyszerű kiegészítő részeivé, s mondhatjuk, hitbizomány gyanánt reánk szállott, s általunk tiszteletben tartandó alkotó elemeivé váltak. Ugy annyira, hogy azokat különben bármily dicséretes és üdvös törekvéseknek feláldozni, részünkről az erkölcsi lehetetlenségek sorába tartozik.

A jelzett korlátokon túl azonban a testvér egyházkerületekkel az eddiginél szorosabb egyesülést, a rendes solidaritásba lépés keresztülvitelét, s így ha nem is az uniformitas, hanem az unio létrejöttét nem csak a legmelegebben ohajtjuk, sőt az arra vezérlő alkotmányozó zsinat szervezésére s si-

A rőfös színlapon következők is voltak olvashatók: közben ballet, előadva ifju hölgyek által, a város legjobb családjaiból. S valóban mullba, tricotba bujtatott 8—15 éves lánykák lejtettek menuettet, kontra-tánczot a vallás és Isten dicsőségére. És mi történik azalatt? Dr. White, a szövetséges államok egyik legnevesebb lelkésze távol keleten, idegen helyen ingerült beszédet tart azon szentségtelen szokás ellen, hogy az egyházat frivol, világias szórakozások szerzése által támogassák. Denique ballett és protestatio egyaránt, egymás mellett, békésen teszi meg világ-utját a sajtó közvetítésével, a „jó“ körök teljes jóakarattal megmosolyogják a dolgot, s lassan visszatér minden a régi kerékvágásba.

Hát a sorsjátékokat, szerelmes leveleket, csókvásárokat hogy ki tudja zsákmányolni az élelmes yankeek, az egyháztörke nevelésének vagy az adósságok törlesztésének tiszta, szent céljára!

Az ilyenek egyikén egy csóknak ára 5 cent.-ben alapított meg, tehát mint egy közepes minőségű szivar ára, de ki volt kötve, hogy csak oly ifjak tarthatnak rá igényt, kik azon héten sem nem dohányoztak, sem bort nem ittak. Így aztán valahogy csak kikerült a szükségelt összeg.

Azonban: „mi ez a tenger sima tükréhez?“ mondja Czakónk. Mindez még semmi ahhoz képest, a mit egy Illi-

keres működésére közremunkálni, a legkedvesebb kötelességünknek tartjuk. Mert mélyen meg vagyunk győződve a felől, hogy ez által megegyengetjük utjait azon, fájdalom, eddig nélkülözött szellemi hatalom kifejlődésének, a mely az egy célra törekvő egyesek s testületek egyesülésében rejlik. És itt kötelességünknek tartjuk kiválóan hangsúlyozni azt, hogy nézetünk szerint, ref. egyházkerületeink egyetemének el nem odázható szüksége egyházi közéletünk közös viszonyainak rendezésére s meghatározására, a törvényhozó zsinat szervezése s ennek utján az alkotmány keretébe való beillesztése egy oly forumnak — nevezzük azt akár conventnek, akár szövetség-tanácsnak, akár zsinati bizottságnak — mely az egyházkerületek már is eléggé felhalmozódott, s hova-tovább inkább szaporodó közös ügyeinek sikeres elintézésére legyen hivatott.

Nagy Péter, dr. Kolozsvári Sándor, Szász Domokos mint az erd. ev. ref. egyházkerület küldöttei.

A negyedik evangelium, mint Jézus tana és élete megismerésének kutforrása.

(W. F. Loman után.)

(Folytatás.)

Hogyan kelljen itélni az apostolok tekintélye felett? Ez volt ama nagy kérdés, mely

noisi baptista község nem régiben elkövetett. Ingersoll Róbertet, a hitetlenség híres agitatorát, Feuerbach genialis tanítványát, e jeles tehetségű szónokot, ki villám s mennyköveket szór az egyház ellen, a vallás-gyűlölet megtestesült személyesét, Sátán birodalmának arkangyalát, ott időzése alkalmával templomába hívta meg előadást tartani, azon föltétellel, hogy jövedelme felét a községi pénztár rendelkezésére bocsássa. Lehet-e a speculativ liberalismusban még tovább menni?

De a mi több mint 3000 unitarius és universalista községnek egy százados erőfeszítés után, a legkiválóbb erők mellett sem sikerült, a nép kegyét megnyerni egy ugynevezett liberalis kereszténység számára: azt egy magas koru ifju-öreg lesz hivatva kivinni, a deákos humoru Ward Beecher, ki egy fúrge gladiator erejével, frissességével bilincseli le és vezeti maga után a közvéleményt, harcban a publicisták egész seregével, de megtörhetetlen szívóssággal. Mint villanyszikra futotta be a hír a szövetséges államokat, hogy „Henry Ward Beecher tegnapi beszédében, a háromság tanát egy darab pogány maradványnak nevezte el.“ Az örökkárhozat ellen irányzott enunciatioi pedig egész spectaculumot idéztek elő, mely még most is vissza-visszazúg az amerikai sajtóban. Egy ember, ki érti kolát, ugy látszik mindent lehetővé tehet, s kigyó-eszély a világi papoknál is többet elérhet, mint istenfélés a jellemes embereknél.

megfejtésre várt evangéliumunk iratása korában. A pezsgés ama századában ugyanis úgy azok, kik csak részben, mint azok, kik minden ujítástól való félelmökben teljes erővel ragaszkodtak a zsidósághoz, együttesen az apostolok, jelesen Péter, Jakab és János tekintélyére hivatkoztak s e tekintélyt mindazokra kötelező erővel bírónak hirdették, kik keresztyének akartak lenni. Még maga Pál is hivatkozott az oszlopra, melyen az egyházat nyugodni hitték. (Gal. 2. 9.) Az apostolok tekintélyét hirdető párttal szemben azonban nem sokára teljes erővel lép fel a pogányok apostola. Ő ugyanis látta, hogy habár Jézus Palestinában és zsidó törvények és szokások szerint élt is, a keresztyén vallás elve, melyet az ő nagy szelleme hozott napfényre, hivatva van széttörni a zsidóság korlátait (Gal. 4. 4; 5. 6; 6. 15. Rom. 14. 5). Egy oly hatalmas szellem, mint Jézusé, nyilvánulhatott a zsidóság formájában, de a törvény alatt élt isten-ember működésének aligha volt más feladata, mint megszabadítani az emberiséget a törvény járma alól. Tanította is, hogy Krisztusban sem zsidó, sem görög, hanem egy új teremtmény élt; a mi más szavakkal azt teszi, hogy isten országára csak is a vallásosan és erkölcsösen fejlődött ember tarthat igényt, tekintet nélkül arra, hogy miféle nemzetiségű. Ilyen keresztyénséget hirdetett ő kisázsiai tartományaiban és városaiban. Nézeteinek azonban nem egy ellensége támadt azon párt hívei közt, mely a jeruzsalmi apostolok befolyása alatt jött létre. Ez irány követői Kis-Ázsiában az apostol halála után kivitték, hogy az egyház több zsidó szertartást tartson meg, például kényszerítették az áttérteket, hogy a bűntökhöz szigorúan ragaszkodjanak. A Kr. u. második századig azonban már annyira megerősödött e párt, hogy a megőrzött szertartások alapján protestált minden ujítás ellen; különösen pedig igyekezett a Pál által megindított szabad-fejlesztési irányt úgy tüntetni fel, mint keresztyén ellenest. Hogy is történhetett volna ez másként azon iránynyal, melynek fölve annyira ellentétben áll az apostolok azon tanával, mely specialis keresztyéninek kellett hogy elismertessék?!

A negyedik evangélista már épen ezen meglehetősen nagy körben meggyökerezett nézete ellen a zsidó irány követőinek, két ki. Egész művét, mint már említettük is, protestationak tekinthetjük a jeruzsalmi apostolok, s különösen a nézeteiken alapuló hagyomány tekintélyének kötelező ereje ellen; oly protestationak, mely igyekszik kimutatni a szabad vizsgálódás elvének jogosultságát az egyházban, s annak megszabni azon helyet, melyből a hagyomány által mind inkább kiszorított. Hogy az író szemé előtt csakugyan ezen cél lebegett, kitűnik azon rajzból, mely a Jézus és a tanítványok közötti viszonyt írja le. A tanítványok közt ugyanis csak a rejtélyes Jánost szereti az Ur, csak vele áll szorosabb összeköttetésben; a többiekéről, élükön Péterrel, azt mondja evangéliumunk, hogy érzéki észjárásuk és értetlenségök miatt nem tudták megérteni a testté lett ige fenséges voltát. Továbbá reájuk teljességgel nem alkalmazza az apostol ne-

vet, hanem az általánosabb tanítvány névvel nevezi őket (Ján. 2. 2; 11. 12; 3. 22; 13. 23) mintha egyenlő rangban állának Jézus azon tanítványaival, kikről János 6. 66; 7. 3-ban tétetik említés. Jóval magasabb ponton áll náluk a kedvenc tanítvány, az ifju, kit ő szeretett, s kire a keresztyén anya gondozását bízta, azaz: az Isten egyházát. A község gondozását Jézus nem bízta sem Péterre, sem a többi apostolokra, sem saját testvérére Jakabra, a jeruzsalmi község hirnevés fejére, sem a Zebedeus fiára a test szerinti Jánosra, nem; hanem azon tanítványra, kit ő szeretett, ki szellemi ember volt, ki az övéhez hasonló s tehát rokon lélekkel bírt. Látni való, hogy egy ilyen apostol mellett egy Péter, Jakab és János nem imponálhat. Az apostolok személyével tekintélyök s az apostoli egyház is háttérbe lép, hogy helyet adjon az igazán szellemi Jánosi egyháznak, mely képes megérteni a Lajos fenségét. Jézus, mint Lajos csak a kedvenc tanítvány lelki szeméi előtt tárta fel lényegét. Csak ezen tanítvány képes bizonyosságot tenni a mesterről, csupán ő ismerte fel a keresztre feszítettben a pascha-báránnyt, csupán az ő lelki szeméi láthatták a keresztre feszített testéből folyó vízben és vérben az üdvöt, mely a kereszt által hozatott az emberiség számára.

Még világosabban lép előtérbe evangélistánk célja, midőn Jézus szájába adja azon bucsu-beszédet, melyben az igazság lelkéről, a vigasztalásról szól, mely Jézus eltávozása után fog megjelenni. „El fog jöni az igazság lelke, mely minden igazságra vezérlend titeket“ — mondja 16. 13-ban. S mikor az megtörténik nem csak a tanítványok hirdetik az igazságot, hanem a szentlélek, ez fogja őket s velök egyetemben mindeneket tökéletes igazságra vezérelni, ez fog a hívőknek is sok oly dolgot megmondani, melyet Jézus nem közölt a tizenkettővel, nem közölt, mert nem tudták őt megérteni (16. 8—12). Többet ér a szentlélek Jézus minden leirt beszédeinél. „Azon a napon nem fogtok megkérdeni semmi felől“ (16. 14) „Azon a napon az én nevemben kértek és nem mondom néktek, hogy én kérem az atyát ti érettetek, mert az atya szeret titeket, ti is szerettek engem.“ A ki ily szavakat ad Jézus szájába, nem világos bizonyítékát adja e azon céljának, melynél fogva az apostoli hagyomány tekintélye alól felszabadított egyházat folytonos fejlődésre hivatottnak tudja? Minden bizonynyal. A keresztyénség folytonos haladás és szellemi fejlődés vallása, mely fejlődésében nem engedi magát semmi hagyomány által megkötetni, sem pedig semminemű apostoli tekintély által magát a fejlődésre képtelenné tenni. Az egyház nem hódolhat más szabálynak, mint annak, mely mint örök szellem folytonosan kijelenti magát az emberi szívben. „A szél fú hová akar, ti halljátok zugását, de honnan jön és hová megy? nem tudjátok. Így van ez mindennel, ki lélekből született.“ (Ján. 3. 8). A hívőknek lelki szabadság a törvényük. Isten maga vezérli őket lelke által a szabadságra, mert Isten szereti őket.

(Folytatása következik.)

L A P S Z É M L E.

A magyar reformált egyház szervezetére s megállapítandó rendszabályokra vonatkozó **terv-javaslat.**

(Folytatás.)

Negyedik szakasz.

Országos zsinat.

112. §. A zsinati képviselők választása.

a) Mindenik egyházkerület a 108. §-ban foglalt zsinati képviselők számához képest, lélekszám szerint, választókerületekre osztatik fel; minden választókerület egy egyházi és egy világi képviselőt választ.

b) Az egyházkerületek jogkörébe tartozik a választókerületek megalkotása, azokra nézve a választás módozatának oly módon megállapítása, hogy a választásban a legkisebb népességű egyház is legalább 2 szavazattal befolyjon; mely 2 szavazat közül egy mindig a lelkészé; a népesebb egyházak aztán a népesség arányában gyakorolják a választási jogot t. i. az egyháztanács tagjai számának negyedrésze határozza meg minden gyülekezetre nézve, a zsinati képviselőkre adandó szavazat-mennyiséget; ebből egy mindig a lelkészt illetvén.

c) A választás intézésével minden választókerületben, a legidősebb esperest és segédgondnok bizatik meg.

d) A választást intéző esperest és segédgondnok felhívják az egyes gyülekezetek presbyteriumait, hogy bizonyos időre és a megjelölt helyre, a lelkipásztort és egyháztanácsosokat a meghatározott arány szerint küldjék el a választás megejtése végett.

e) Az egyháztanács határozott útasítást nem adhat küldötteinek, hogy kit, vagy kiket válasszanak zsinati képviselőkkül.

f) Minden egyházból a választó férfiak, a választás színhelyén a kitűzött időben megjelenvén, az illető egyháztanács közgyűléséből kiállított megbízó leveleiket a választást intéző elnökségnél beadják, s ha a megjelent tagok a választásra jogosított egyházak számának felénél legalább egygyel többet képviselnek: a választás fogamatba vétetik; ellenkezőleg még egy határidő tüzetik ki oly felhívással és kijelentéssel, hogy bármely számban jelennek is meg a választó férfiak, a választás mindenestre végrehajtatik.

g) Minden választóküldött, csak egy szavazattal folynhat be a választásba.

h) A választás templomban történik, s az elnökség előadván röviden a zsinati képviselők nagyjelentőségű hivatását s e szerint ezen választás fontosságát: legelsőben jegyzők és 10 bizalmi férfi választására — kik a választás folyama alatt segédkeznek — hívja fel az egybegyűlt küldötteket.

i) Zsinati képviselőt úgy egyházi mint világi egyént ajánlani, minden küldött jogosítva van; választásra azonban az elnökség által csak akkor tüzetik ki az illető aján-

lott egyén, ha legalább 10-en óhajtják azt, s ezen óhajtásukat élő szóval vagy írásban kijelentik.

k) A választás egyhangu közfelkiáltással is megtörténhetik; ha azonban 10 választó jelentkezik, akkor titkos szavazás rendelő el, mely írásban, szavazati czédulák betöltése által eszközöltetik.

A további eljárás a mint a 66. 67. és 68. §§-ban elő van írva.

l) A póttagok választása is épen úgy történik, mint a rendes tagoké.

m) A választás végrehajtatván, a megválasztott zsinati képviselők részére külön-külön a megbízó levél kiállittatik; melyet a választókerület elnökei és jegyzői írnak alá, s az egyházmegye, vagy egyházmegyék pecsétéivel látattik el.

n) A választásról a jegyzőkönyv két példányban vezettetik, egyik az egyházkerülethez, másik az állandó zsinati bizottsághoz küldetvén meg.

o) A választás, vagy a megválasztott zsinati képviselők ellen, a kifogások, az állandó zsinati bizottsághoz a választás megtörténtétől számítva 14 nap alatt fölterjesztendők, a mely itél és határoz a választások felett s eljárásáról a zsinathoz tesz jelentést.

p) Az egyes tanintézetek képviselői az illető tanárkarok által választatnak, az állandó zsinati bizottság elnökségének megkeresésére. Ha több intézet tanárkara választ egy képviselőt: a szavazásra nézve oly eljárás követendő, mint a kerületi és egyházmegyei hivatalnokok választásánál gyakorlatban van; csak hogy a szavazatok az állandó zsinati bizottság elnökségéhez küldetnek, az bontja fel a szavazatokat s rendeli meg szükség esetén a szavazatok újból s ismételten beküldését. A teljes 8 osztályu gymnasiumok 2, a kisebb gymnasiumok egy-egy szavazatot adnak a választandó képviselőre.

113. § A zsinatra meghívást az egyházkerületekhez, az állandó zsinati bizottság elnöksége intézi, a zsinat határnapja előtt legalább félesztendővel.

114. §. A zsinat tárgyait a zsinati bizottság készíti elő, annak hol s mely időben tartását is az határozzván meg.

115. §. Minden zsinati képviselő tartozik megbízó levelét, a zsinat kezdete előtt legalább egy nappal, a zsinati bizottság elnökségének személyesen átadni s e szerint megjelenését bejelenteni.

116. §. A zsinati bizottság a megbízó levelek alapján a zsinati képviselők névsorát elkészítvén, azt, a kifogásolt képviselők ügyeivel, azokra tett intézkedéseivel együtt, a zsinat első ülésére betegjeszti.

117. §. A zsinat nyilvános istentisztelet tartásával veszi kezdetét, a szónokló felszentelt lelkipásztort vagy hittanárt — kinek egyszersmind zsinati képviselőnek is kell lenni — kinek egyszersmind zsinati képviselőnek is kell lenni — a bizottsági elnökség hívja fel és bizza meg.

118. §. Istentisztelet után a zsinatot a zsinati bizottság elnöksége nyitja meg, fölhíván a képviselőtestületet a zsinat rendszeres szervezésére. A megalakulás tartama

alatt a jegyzői tisztet az állandó zsinati bizottság jegyzői teljesítik.

119. §. A zsinat két elnököt választ, egyet az egyházkerületek püspökei, egyet a főgondnokok közül; egyszermind helyetteseket is.

4 jegyzőt, 2-tőt az egyházi, 2-tőt a világi képviselők közül.

120. §. A zsinattartás alatt szükséges szolgálati személyzet előállítására, és az irodai szükségleteiről gondoskodás a zsinati bizottság feladata.

121. §. A zsinat szervezvéen magát, mindenekelőtt a zsinati bizottságnak e zsinattartásra vonatkozó előterjesztései vétetnek fel, melyeknek s minden a zsinat elé beterjesztett ügyeknek vagy tárgyaknak előleges áttanulmányozása és véleményezése céljából a zsinat, a maga kebeléből 4 bizottságot alkot u. m.

1-ső bizottság alkotmányt revideáló, vagy arra vonatkozó javaslatok átvizsgálására; ezen bizottsághoz terjesztetnek az ugynevezett sérelmi ügyek is.

2-ik bizottság egyházi rendszabályok átvizsgálására vagy módosítására. Ide tartoznak: a netalán felebbezett törvénytörvényes ügyek, zsinati képviselők ügyei stb.

3-ik bizottság az egyetemes tanügyet illető tárgyak vagy beadványok véleményezésére.

4-ik bizottság minden másnemű kérvények, indítványok vagy javaslatok előleges véleményezésére.

Mindenik bizottság 10—12 tagból áll.

122. §. A zsinat ülései nyilvánosak.

123. §. Érvényes határozathozatalra a zsinati képviselők $\frac{2}{3}$ -ának jelenléte kívántatik. A végzések a jelenlevők szavazattöbbsége által hozatnak. Egyenlő szavazatok esetében az indítvány vagy javaslat mellőztetik.

124. §. Tanácskozási szabályok.

a) Minden ülés az előbbeni tanácskozás jegyzőkönyvének hitelesítésével veszi kezdetét. A jegyzőkönyv tartalma vagy szövege ellen a kifogás, csak közvetlen a felolvasás vagy hitelesítés alkalmával fogadtatik el.

b) Az elnökség a jegyzőkönyv hitelesítése után értesíti a képviselőtestületet az időközben beérkezett ügyekről megkeresésekről, kérvényekről, vagy egyesek által beterjesztett indítványokról, melyek az illető bizottsághoz tételnek át. Ezek után van helye, egyesek által az elnökséghez intézendő kérdésnek vagy interpellationnak, mely élőszóval vagy írásban történhetik; melyre az elnökség feleletét vagy azonnal megadja, vagy 2—3 nap alatt okvetlenül válaszol. A zsinat vagy egyszerűleg tudomásul veszi a feleletet, vagy tárgyalásra bocsátja. Majd ezek után felolvastatik a napirend tárgysorozata; mely azonban csak azon tárgyakat foglalja magában, melyek az előbbeni ülés bezártakor az elnökség által már napi rendre kitűzettek volt; a gyűlésnek joga van azonban valamely tárgyat soron kívül is tárgyalás alá venni.

c) Minden képviselőnek jogában és szabadságában áll a fenforgó tárgyhöz hozzászólni, s ebbeli szándékát felál-

lás által jelenteni ki; melyet a jegyzők egyike figyelemmel kísér s az eképen jelentkezőket a szólásra följegyzi.

Itt is érvényesek a 83. §. e) f) g) pontjai alatt foglalt szabályok.

d) Tárgyalás befejezte után végzés kimondása előtt felhívja az elnökség a gyűlés tagjait, akarnak-e még tárgyhöz szólani? és ha többé szólani kívánó nem jelentkezik, vagy a szólásra jelentkezők visszalépnek: a szólok többsége szerint is kimondható a határozat. Tíz tag kívánatára azonban köteles az elnökség a kérdést szavazásra föltenni.

e) A szavazás felállás vagy ülve maradás által történhetik; s minden jelenlevő tag köteles abban résztvenni, s abszolút többség kívántatik; kétes esetekben ellenpróba tételik, vagy a szavazók a jegyzők által összeszámíttatnak, mely megszámitás eredménye, ha már egyszer az elnökség által kihirdettetett, többé vita vagy kérdés tárgyát nem képezheti.

f) Tíz tag kívánatára névszerinti, 20 tag kívánatára pedig titkos szavazás rendelendő el.

g) A vita alatti tárgyra vonatkozó indítványok azonnal tárgyalandók, ha a gyűlés azoknak elnapolását vagy mellőzését el nem rendeli. Önálló indítványok mindig írásban adandók be s a véleményező bizottsághoz tételnek át.

h) A választások a zsinat által is aképen eszközölhetnek, a mint az a kerületekre és a zsinati képviselőkre nézve megállapítva van.

i) Minden ülés bezártakor az elnökség a következő ülés idejét és a napirendet köztudomásra hozza.

k) A zsinat 2 vagy 3 napra elnapolhatja magát; az elnapolásra vonatkozó indítvány a képviselőtestület által lévén tárgyalandó; de ezen idő alatt a bizottságok működni tartoznak s a meghatározott idő lejárván, a zsinati tárgyalások ismét folytattatnak.

l) A zsinat az elnökség által tartott ima és beszéddel záratik be.

m) A zsinat határozatai azonnal kinyomatnak s minden egyház részére megküldetnek; hatályba a zsinat bekezdése után egy hónap múlva lépnek.

125. §. A zsinati képviselők költségeiről gondoskodni az illető egyházkerületek feladata. Kívánatos, hogy nemcsak az egyházi, hanem a világi képviselők is tisztességes napdíjban részesüljenek.

126. §. A zsinati képviselők tartoznak minden ülésben jelen lenni, kik meg nem jelenhetnének, arról az elnökséget kellő időben értesíteni kötelesek. 3 napig elmaradásra engedélyt az elnökség, hosszabb időre a zsinat adhat, de a midőn a póttagok helyette vagy helyettők behívandók lesznek.

127. §. A jegyzőkönyvben a meg nem jelent tagok nevei mindig feltüntetendők.

Tóth Sámuel.

(Folytatása következik.)

VIDÉKI HÍLET.

A sz.-szolnoki egyházmegyéből.

Egyházmegyei közgyűlés.

(Folytatása és vége.)

Sz.-Somlyó 1878. május 4.

A gyűlésnek több mint 80 tárgya közül már csak a fontosabbakra kívánok szoritkozni, így is félek, hogy visszafelelek a lapok olvasó közönségének türelmével.

Ilyen volt: az alkotandó zsinat tárgyszervezete felett véleményt adni.

E tárgyra nézve egy tekintélyes bizottság javaslata alapján e. m. közgyűlésünk nem szerves munkálatok készítésére, hanem a felvetett tárgyaknak az összeállítandó zsinat munkakörébe leendő fel- vagy felnevétele iránt érezte magát hivatottnak nyilatkozni. Oly értelemben, midőn örömmel üdvözi a leendő zsinat összeállításának tervét, oda véleményez, hogy:

a) a magyarországi ev. ref. protestans status egységes szervezetének megállításánál az egyes egyházkerületek történelmi multja figyelembe veendő, azonban

b) az isteni-tisztelet szertartási részének egyöntetűsége az 5 superintendentiára nézve, egy és ugyanazon énekeskönyv szerkesztése, s mindenekfelett az iskolákban az elemi osztályoktól az akadémiákig ugyanazon tanmód és rendszernek megállítása, s lehetőleg az egytermészetű iskolákban ugyanazon tankönyvek használatának kötelező kimondása — az egység és erő legbiztosabb emeltyűjének tekintendő; ellenben:

c) A dogmák a zsinat munka-köréből kihagyandók lennének, nehogy az a feletti viták az oly szép reményekkel kecsegtető zsinatot az egységhez juttatás helyett, még nagyobb elkülönzés eszközüvé tegyék.

Nem kevésbé fontos a káplán-rendszer életbeléptetésének kérdése.

E kérdésben egyházmegyénk ragaszkodik mult évben indokokkal támogatott álláspontjához, mely szerint a leendő papokra nézve legalább egy gyakorlati év megfűtása kötelezőnek volna kimondandó. E véleményünkben e lapok útján mult évben közölt indokainkon felül még újabb tapasztalati adatok gyűztek meg. Ez esetben — egyebek mellett — a püspök titkára (és épen az) nem jönne azon helyzetbe, hogy ne tudjon különbséget tenni a „családkönyv rovatos ive“ és a családi értesítő kiadványi ive között, jelezvén e kettőt egy és ugyanannak.

Addig is azonban, míg a káplánság ilyen vagy olyan rendszere felett döntene a ker. közgyűlés, egyházmegyénk kérelmezi előzetesen is a sz.-szolnoki esperesre nézve a káplán tarthatás engedélyét. Egyszersmind indokolt felterjesztésben kérjük a ker. közgyűlést, hogy esperesünk káplán tartására az államsegélyből évi 200 frt rendszeresítésék. A Szilágyság annyi előzékenységgben, elismerésben és méltányos elbánásban részesült már, hogy ezen kérésének egyhangu teljesítését reményli.

Még csak a központi papi özvegy-árvai gyámintézet tárgyában kelt megállapodásunkat kívánom ismertetni. Véleményadásra le volt küldve a kolozs-kalotai egyházmegye e tárgyú törvényjavaslata. Egyházmegyénk a jövő nemzedék érdekében termett eme javaslatot oly terhesnek találja az élő nemzedékre nézve, hogy véleményünk szerint e javaslatnak törvényerőre emelésével úgy tennénk, mint ama tüzes gazdasszony, a ki hamarabb nyerendő csirkék kedvéért megölné a tojást adó tyukot, hogy egyszerre több tojásnak jusson birtokába.

Nem mondom, hogy e javaslat eszményileg igen szép ne volna. De azt merem állítani, hogy e javaslat teremtőjének csak az özvegyek gyászfétyola és az árvák nélkülözés facsarta könyvi lebegtek szemei előtt, de elfeledte ama családfeleket, kik a családfentartás nehéz küzdelmei miatt időnap előtt özvegyet és árvát hagynak hátra. Lassan sietve tovább jutunk. Épen azért a ker. közgyűlés által hozott e tárgyú törvényt biztosnak és fokozatosan fejleszhetőnek véljük. Ugyanazért e törvény módosítására nézve némi javaslatokat tenni bátorságot vett magának egyházmegyénk. A módosítások a következők:

a) A gyámintézet kormánya (III. fej. 13 §.) a püspöki székről az állandó ig. tanácsra volna átruházandó.

b) A javadalmazásra jogosítottak ne maguk folyamodjanak az intézet kormányához, hanem az esperes bizonyos meghatározandó időre maga hivatalból állítsa össze a javadalmazásra jogosítottak névjegyzékét, s ez az egyházmegyei közgyűlés elébe terjesztetvén, annak firmája alatt küldessék meg az intézet kormányának.

c) A 18-ik fejezet 18 §. c. alatt „ha kellő előmenettel tanulnak“ és „más pályán 18 éves korukig“ egészen kihagyandó és az árvák közt nem kell rangfokozatot állítani fel. Továbbá:

A javadalmazásra jogosítottak sorába felveendők volnának azon kikebelezett papok családjai, a melyek nem folytak be a kikebelezés okába.

De bezárom már ismertetésemet azon benső meggyőződésemmel kifejezésével, hogy e javaslatok készítésével egyházmegyénk jó munkát végezett. Isten velünk.

W.

Zsinati előmunkálatok.

A konventi albizottság üléseiből.

II.

Debreczen 1878 máj. 31.

Az erdélyiek emlékirata alapján kimondatván, hogy az erdélyi specialitások respektáltatni fognak a törvényjavaslatban, az érdemleges tárgyalás tulajdonkép a hétfői gyűlésen vette kezdetét, a tárgyalás alapjául már az első napon elfogadtatván Révész Imre „törvényterve“, mely először a Figyelmezőben látott napvilágot, de legközelebbről külön lenyomatban is megjelent, s a nagyfontosságú kérdések megol-

Folytatás a mellékleten.

Melléklet az „Erd. Prot. Közlöny“ 22-ik számához.

dásához kiváló becsü adalékokkal szolgál. E törvénytervet azonban, mint a tudós szerző előlegesen megjegyzé, nem azért küldé meg a bizottsági tagoknak, mintha azt a tárgyalás alapjául elfogadtatni akarná, sőt tekintve annak töredékes voltát, ez ellen határozottan tiltakozik s csupán tudásul vétetni kívánta. A bizottság azonban jobbnak látta csupán a tiltakozást venni tudásul s a tárgyalást annak fonalán kezdé meg. A törvényterv bevezető része (1—17 §.) általános meghatározásokat tartalmaz, s csekély módosításokkal elfogadtatott. Ez általános részben körvonalozva vannak a fokozatos egyházi hatóságok (5. §.), mint képviselésiek, kormányzások s bíróságok, a melyek egymástól elkülönzött hatáskörrel, a következő fokozatokon vonulnak keresztül:

egyházközség,
egyházmegye,
egyházkerület,
országos egyház.

Ki van mondva az, hogy a fokozatos egyházi hatóságok mindenikének jogában áll saját körére s belügyeire vonatkozólag az országos egyházi törvények sérelme nélkül külön rendszabályokat s utasításokat alkotni, de ezeknek fogantatva vételéhez a közvetlen felsőbb hatóság helybenhagyása szükséges (6. §.). Vezérelnök kimondotta az is, hogy az egyházi alkotmányt megállapító törvények által az egyház és iskolák hitvallási és államjogi alapjai és viszonyai egészen illetlenül hagyatnak. (8. §.)

A következő §-ekben az anya és leány-egyházak foganma körvonaloztatott (10. §.), általános elvül kimondatott az is, hogy az országnak minden ref. vallásu lakója azon egy helyen tekintessék az egyház-község tagjának, a hol tagja egyszermind a polgári községnek; ha ott ref. egyház-község nem volna, köteles valamelyik egyház-községhez csatlakozni, ha pedig egyiktől a másikba költözik át, hat héti tartózkodás után az utóbbi tagjává lesz (11—14 §-ek). Körvonaloztatott továbbá az egyház-községi tagok jogai s köteleességei (15. §.) s az egyház-község hatóságaiul megállapítottak: az egyház-községi közgyűlés, az egyház-községi tanács s a fegyelem gyakorlása végett az egyház-községi bíróság.

Az egyház-községek beszervezete kérdésénél élénk vita fejlődött ki. A vitát Könyves Tóth Mihály kezdette meg, ki határozottan kimondá, hogy a presbyteriumok mellett képviselői közgyűlések alakításainak nem barátja s nem tartja czél szerűnek a képviselői gyűlésekre ruházni át még a papválasztás jogát sem. Ezzel szemben Révész Imre megjegyzé, hogy a „plebis consensust“ a Geleji-kanonok is említik s az egyház-községi egyes tagoknak egyházi téren nem adható kevesebb jog, mint a mennyit polgári téren élveznek. Nagy Péter fölémlíté, hogy az erdélyi egyházkerület az 500 léleknél népesebb gyülekezetekben a képviselői közgyűlés rendszerét már 1862-ben életbe léptette s a tapasztalat azt tanúsította, hogy ez nagyobb mérvű za-

vargásokra nem szolgált okul. Hasonló értelemben nyilatkoztak Molnár Aladár, Révész Bálint s Kis Áron is. A vita fontosabb része azonban még csak ezután vette kezdetét.

Szász Károly e kérdésnél kimondta erre nézve, hogy a dunamelléki egyházkerületben a nagyobb képviselő ismeretlen, de pl. a papválasztás, adókiivetés stb. az egyház-község összeségének vannak fentartva, s alig hinné hogy az erről lemondjon, miután e jogot évtizedek óta élvezzi. Szóló alkalmat vesz magának az albizottság egész munkálkodása, s a tárgyalás alá vett egész munkálat irányában elfoglalt elvi álláspontját körvonalozni. Nincs ellene annak, hogy némely általános s a protestans egyházalkotmány szellemében gyökerező és azért mindenütt érvényes alapelvek kimondassanak, ilyen p. o. a képviselői kormányzat elve; nincs ellene, hogy az egyház-igazgatás különböző fokozatainak, egyház-község, egyházmegye, kerület stb. meghatározásai előre bocsáttassanak, s mindeniknek jogköre meghatározottassék; szóval a coordinatio, az egész országos egyházra nézve törvény által szabályoztassék. De itt aztán „megállj!“-t parancsol magának; s a meghatározott jogkörben az egyes fokozatok statutarius jogát ismeri: ily jogot az egyház-községnek közvetlen belügyeire nézve, melyek nem hatnak ki körén túl; ilyet az egyházmegyének a magáéira; ilyet az egyházkerületnek; s e részben a merev egyformásítást ellenzi, sőt perhorrescalja. Már az eddigi tárgyalás is megmutatta, minden §-nál, s ha így megyünk tovább, még inkább meg fogja mutatni, hogy minden lépten-nyomon különböző joggyakorlat, különböző jogfogalmak szerzett és élvezett jogok stb-vel állunk szembe; minden egyházkerület küldöttei felhozzák specialitásaikat, az erdélyiekét egyszer mindenkorra szentesítettük, fentartottuk, biztosítottuk; miért ne a többiekét is, ha történeti multban gyökereznek s jóknak bizonyultak. Szóló nem uniformitást, hanem uniót kíván: vagyis mellőzését meglevő intézményeink egyformává alakításának, s megteremtését azon új intézményeknek, melyeknek hijjával vagyunk, melyeknek szükségét érezzük, melyek az egyházkerület kapcsolatát képeznék. E megteremtendő intézmények: a legfőbb törvényhozói zsinat, melynek törvényhozói köre épen csak a közös ügyekre terjedjen ki; s e zsinat kifolyásai: a legfőbb adminisztratív testület, a konvent, a közös ügyekben (pl. képviselő az állam s más felekezettekkel szemben; közös domestica; tanrendszer, tankönyvvügy, énekügy stb.) és a legfőbb törvényszék, mint a minden jogállamban szükségesnek ismert harmadfoku felebbezési és semmisítőszék. Ezeket, s nem az egyház-községek, egyházmegyék és kerületek szervezetét (melyeket mindenik megcsinált s megcsinál magának) kívánja szervezni szóló; s azért itt csak a különböző jogkörök elkülönítése és meghatározására kíván szoritkozni, a szervezetet a statutarium jognak hagyván fenn. Ismétli: uniót kíván, nem uniformitást. Indítványozza ennél fogva a tervja-

vaslat 17—27 §. mellőzését s ugyanezen eljárást az egyházmegyék és kerületeknél is.

Molnár Aladár hangsúlyozza annak ellenében, hogy a konvent által teljes alkotmányterv-készítésre van kiküldve a bizottság, mert benne van az utasításban, hogy „alulról fölfelé” s így a feladat megoldandó. Nézete szerint is azonban óvakodni kell a részletekbe bocsátkozástól, s a főnforgó kérdésben is csupán a közgyűlés hatáskörét kellene körvonalozni, de az alakulás mikéntjének megállapítását, valamint annak eldöntését is, hogy szerveztesék-e képviselői gyűlés, vagy községi teljes gyűlések legyenek-e? az egyházkerületekre kell bízni.

Fejes István Molnár A. javaslatát elfogadásra ajánlja.

Szász Domokos ama aggodalmának ad kifejezést, hogy az egyházkerületek önkormányzati jogába avatkozással kockáztatjuk a tulajdonképeni főcélát: az egyházkerületek közti kapcsolat megállapítását. Általában azt a törekvést, mely az egyes egyházkerületek belső szervezetének egyformásítását célozza, helyteleníti s nem is tartja protestans elvünkkel megegyezőnek s valószínű, hogy ha ezt forcirozzuk, az egyházkerületekben oly visszahatást keltünk föl, mely miatt még a közös ügyekben való egyetértés se lesz keresztül vihető. Hangsúlyozza, hogy a konvent által elfogadott Lónyai-féle indítványban az egyházkerületek autonómiája kiválóan hangsúlyozva van s az „alulról fölfelé” való alkotmánykészítés passusa csak utólag tétetett be a tiszántuliaknak kedvezményül.

Rámutat azon tényre s adatokkal igazolja, hogy nemcsak az erdélyi egyházkerület alkotmánya különbözik a többiekétől, de ezeknek is történelmi fejlődésében lényeges eltérések észlelhetők. Ezeknek nivellirozása meg sem kísértendő, s ha ez forciroztatik, a bizonynyal bekövetkezendő zátonyra jutásért a felelősség terhét hordának az illetők, de szóló azt magától elhárítja. Végül oda nyilatkozik, hogy az egyes egyházkerületek belső szervezete kérdésébe nem is kell belebocsátkozni, hadd végezze el azt mindenik saját körében, hanem ki kell jelölni a zsinati törvényhozás számára a közös ügyeket s ezeknek elintézhete végett be kell ékelni az egyházalkotmányba a konvent vagy zsinati bizottság intézményét.

Révész Imre méltányolja az egyházkerületek autonómiája feletti aggodást s főlemlíti, hogy a Tiszántuli egyházkerület épen azért nem akart belemenni a konventbe, hogy féltette jogait. Adjanak az aggodók részletes tervet s most szakítsuk félbe a munkát.

Révész Bálint a lehetőségig óhajtja az alkotmány egyformásítását s e végett elvonandó a határlinea a zsinati törvényhozás és a statutarius jog köre között, de a törvényhozás teljes joga a zsinat számára föntartandó.

Beöthi Zsigmond is ily értelemben nyilatkozik s azon nézetének ad kifejezést, hogy az egyházkerületek mindön törvényt hoztak, oly jogot gyakoroltak, mely őket nem illeti meg. A zsinatot kell souverainnak elismerni; sürgeti a teljes egyöntetőség megállapítását, a zsinat után.

Szász Domokos közbeszólva kijelenti, hogy nem hajlandó a papisták nyomába lépni.

Kis Áron bajaink főforrását abban látja, hogy a statutumok nem bírnak kellő hatálylyal; reméli, hogy a zsinati törvények nagyobb tekintélynek fognak örvendeni.

Még többek hozzászólása után, elnök szavazás alá bocsátván a kérdést, 7 szavazattal 6 ellen Szász K. javaslata Molnár A. formulázása szerint elfogadtatott.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HIREK.

Kolozsvárt, május 24.

— Nyilatkozat. Algondnok mélt. Zeyk József úr által felszólíttatván a Protestans Egyházi Közlöny idei 19-ik száma 227-ik lapján, hogy hozzuk köztudomásra magatartását a nagy-enyedi főtanoda vagyoni ügyei rendezésére kiküldött egyházkerületi bizottság, és a kolozsvári pincze-egylet közt, a főtanoda borai elárúsítása végett folyt alkudozások alkalmával; kívánságának engedve, bárha állításai bizonyítását feleslegesnek tartjuk, következőkben teszünk eleget óhajának: Méltóságos Zeyk József úr, mint az egyházkerületi bizottság egyik tagja, azon alkudozások alkalmával, melyek a bor eladása körül folytak, véleményét többszöri felszólításaink daczára sem akarta nyilvánítani, miután ugyanazon időben a kolozsvári pincze-egylet igazgató választmányának is tagja volt. Miután azonban kinyilatkoztattuk előtte, hogy véleménye tudása nélkül alkut nem kötünk, következőleg nyilatkozott: „Igy már szólhatok, mert az eredmény ugyanaz marad, akár szólok, akár nem. Ha a borok az enyéme lennének, az ígért árért nem adnám el őket, ezután tegyenek belátásuk szerint.” Méltóságos Zeyk József úr ténykedése a nagy-enyedi főtanodai borainak a kolozsvári pincze-egylet részére az egyházkerületi bizottság idejében szándékolt eladása alkalmával, kizárólag ezen nyilatkozatból állott. S miután közöttünk őt tudták e téren legszakértőbbnek, ezzel megakadályozta a főtanoda borainak eladását, a már tudott feltételek mellett, az egyházkerületi bizottság korában.

Gyárfás Domokos, gr. Bethlen Géza.

— Főt. Török Pál, dunamelléki superintendens, a napokban ülte meg 70 ik születés napját, s a családi öröme közepett megemlékezett azokról a jótéteményekről is, melyekben a debreczeni főtanodában, tanuló korában, részesült, s nevezett tanodánál 400 frtos alapítványt tőn, ugyanakkor 25 frtot ajándékozva a hódmezővásárhelyi főgymnasiumnak is. Isten éltesse soká, 70 éve mellett is megőrzött fiatal tettejében az ősz püspököt!

— A tiszántuli egyházkerület debreczeni theologiai akadémiajának a jövő tanévre két magántanárt alkalmazott, névszerint Csiki Lajost a praktika theológiából, Csák Jánost pedig az exegesisből.

— Zilinszky Gábor mező-bándi áll. népiskolai tanító, élete 22-ik évében, meghalt. Béke poraira!

— A gyulafehérvári egyházmegye tanítói egyházkerületi képviselőjükké — a jegyzővé választott Tókos Sán-

dor helyett — O. Weress Sándor sárdi papot választák meg. A nagyszabeni egyházmegye tantói szintén új képviselőválasztására utasították, Gáspár János tanfelügyelő enyedi egyházmegyei mandatumát fogadván el. Ez új választás nyomán, mint halljuk, a szükségessé vált sorshuzás után, Szalánczi M. jelentetett, mint egyházkerületi képviselő, ki.

— Beküldetett szerkesztőségünkhöz Egyházi beszédek“ Illyés Bálinttól. Debreczen, ifj. Csáthy Károlynál. 8 rét, 156 l. ára 1 frt 20 kr. Az ismert nevű költő ez egyházi beszédeire (közönségesek, alkalmiak, ünnepek, összesen 26 és 5 keresztelési, esketési és temetési beszéd) visszatérünk.

— Koncz József, márosvásárhelyi főtanodánknál a class. litteratura derék tanára, ki mint könyvtárnok egyszersmind a tanodai könyvtárt is kitünőleg rendezte, az az „Erd. Hiradó“-ban, bevezető értekezéssel és magyarázó jegyzetekkel kísérve kiadta Bethen Gábor végrendeletét. A közlemény most egy csinos füzetben önállólag is megjelent. Ára?

— Erdélyrészi ev. ref. tanáraink idej, Szászvárosón tartott értekezletének jegyzőkönyve már nyomtatásban is megjelent s beküldetett szerkesztőségünkhöz. Az értekezlet-ről, annak idején, részletes tudósításokat közölvén, most csak megemlítjük a jkönyv ily gyors közzétételét, és pedig elismeréssel, hogy a nagy közönség által is hozzáférhető formában: nyomtatásban.

— Curiosum. Mult évi egyházkerületi közgyűlésünket megelőzőleg az Istenben boldogult „Ébredés“ az erdélyrészi conservatismus az egykori szegénységi bizonyítványára, vette volt közébe egyházkerületünk ügyeit s adogatott leczkékét, hogy milyennek kell a protestans egyház ügyei intézésének lennie. Valahogy kihevertük az akkori leczkékét s élünk ma is békében, jó egészségben. Most a conservatív-ultramontan liberalis-radicalis fusionált ellenzéki párt közlönye: a „Közvélemény“ állítja egyházkerületünket, igazgató tanácsunkat, két főgondnokunkat: b. Kemény Gábor és Tisza Lászlót, rettenetes areopagja elé s kimondja a halálos ítéletet — az enyedi tractus egy fölterjesztésének értelmében. Milyen jó dolgunk van nekünk, hogy helyettünk mások igazítják a mi munkánkat. Csak nehogy a „Közvélemény“ is úgy járjon, mint elődje, az „Ébredés“...

— A Somogyi Ede által szerkesztett „Magyar Lexiconnak“ két füzeté elhagyta már a sajtót, s alig egy hét után hétezer példányban kelt el. Örvendünk e sikeren, annyival is inkább, mert a gonddal szerkesztett, s igazán czinos kiállítású munka valóban megérdemli a közönség pártfogását. A mellett, hogy egy, a munka céljához megkívánt nagy anyaghalmazt nagy könnyedséggel ölel föl, a természettudományok, állam- és történettan, föld- és népismeret stb. összes ágaiból; különös előnye, hogy főképp hazai viszonyainkra kíván tekintettel lenni, s mint ilyennek a legcsekélyebb irodalomtörténeti és statistikai mozzanatokra is kiterjed figyelme. Ötven füzetre van tervezve az egész mű (egy füzet ára 30 kr) s mindenik füzethez egy nagy értékű melléklet csatolva. Így az első és második füzethez a föld összes hadi és kereskedelmi lobogóinak, továbbá országos állama czimereinek színezett képei vannak mellékelve. Bemutatva lesznek még a következő füzetekben: Afrika és

Egyiptom térképe, az összes államok nevezetesebb rendjelei, az emberi test stb. A vállalatot, melyre eshetőleg még behatódobban is visszatérünk, szivesen ajánljuk minden magyar ember figyelmébe.

— A helybeli ev. ref. főtanoda ifjusága f. hó 30-án tartotta ez évi rendes zene-próbatételét meg. A nagy számmal jelen volt diszes közönség élvezettel hallgatta végig az egyenként csinosan előadott darabokat. A program két szakaszból állott, melyek között a tanoda közszeretében álló tanára Hegedüs István, mint az önképzőkör elnöke, tartott emelkedett hangú beszédet az ifjusághoz, ezzel kapcsolatban röviden összegezvén a lefolyt tanév idevágó, valamint a kitűzött pályázat eredményeit is. Örömmel értesülünk a jelentésből, hogy bár ez évben kissé megcsoppant is ez üdvös intézmény, ahoz képest a hogy állnia kellene, de legáltalabb retrograd lépést most se tett.

— Ismerkedés az égben. A „Pélerin“, a francia zarándokok lapja, úgy látszik, szűknek tartja e világot s a másvilágban is tart levelezőt; a mennyiben „az égből“ keltezett állandó rovatot nyitott. Legutóbb Pius pápának a paradicsomba érkezéséről kapott megbízható, hű tudósítást, mely ilyformán hangzik: „A mint betette lábát a küszöbön, a szeplőtlen szűz Mária koronát nyújtott neki, cserébe azon koronáért, melyet az, a földön jártában viselt. Szent József, kit Pio nono az egyház patronusává tett, sietett vele forrón kezét szoritani, s köszönetet rebegett. Szent Péter, megpillantván őt, mindjárt megnyitá előtte a chorust. Az általa egyházi tanítóknak nyilvánított Vidor, szalezi Ferenc s ligouri Alfonz, főlváltva dicsőíteték uralmának tetteit. 52 szent, 126 boldog (œatus), kik jelenlegi állomásukat neki köszönhetik, édes hangversenyt tartának neki. Im azonban, egyszerre megjelenik a háttérben a jó Isten, s meghagyja Péternek, hogy tegyen csudát. A rendelet teljesebbé ment, mert lám, „Pius által kiküldött tömérdek gyógyulás árad el a földön.“ A „Pélerin“ nyomban közli is egy párizsi apáca csodálatos gyógyulását.

— Kérem a hazai tanítótestület érdemes tagjaihoz. Óhajtván az idén is — mint ezt már két év folytában az üdvös ügy érdekében tettem — az iskolai év bezárta után a hazánkban élethelépett „iskolai takarékpénztárak“ állásáról a statistikai adatokat nyilvánosságra hozni; ismétlem a már több alkalommal tett következő kéresemet: Méltóztásának a hazai tanítótestület azon tagjai, kik már kezelnek iskolai takarékpénztárt, velem majd junius közepén ennek akkori állását szivesen közölni és pedig; nevét az iskolának; az osztálynak; nevét a kezelő igazgató-, tanár- vagy tanítóknak; hány tanuló jár az iskolába (az osztályba); hányan takarítanak és mennyi a jun. közepén valóságban betett és akkor az osztályban levő főösszeg. Azonkívül még köszönettel veszem közléseiket a tett tapasztalásokról, észrevételekről, stb, melyeknek közlése csak hasznára lehet az üdvös ügynek és így egész hazánknak. Budapest, 1878. évi május havában. Weisz Bernát Ferencz.

A szerkesztő postája.

T. Horváth Sándor urnak, M.-Dócsa. Ily kérdésekben ily terjedelmű és értékű közleményt, ez idő szerint, még saját munkatársainktól sem közölnénk s még abban az esetben sem, ha az ig. tanácsnak a gombási szavazatra vonatkozó határozatát nem helyeselnék is. Miután azonban helyeseljük, igen röviden kielégíthetjük önök kívánságát, kijelentvén, hogy patheticus kérdéseire, melyekkel az ig. tanácsnak akarna történeti kivétel nélkül „igen“ a feleletünk. Az indokolással szivesen szolgálunk az egyházkerületi közgyűlésen.

Hirdetések.

Fontos egyházirodalmi ujdonság!

Épen most jelent meg és kapható

STEIN JÁNOS

könyvkereskedésében Kolozsvárt:

EGYHÁZSZERTARTÁSI DOLGOZATOK. (Agenda.)

Irta: **FERECZ JÓZSEF**, unitárius püspök.

Tartalom:

I. rész. Keresztelésiek I—XII. II. rész. Urvacsoraiak I—XII. III. rész. Házasságiak I—X.

E csinosan kiállított műnek ára 1 frt 70 kr.

Ugyanott kaphatók:

Népszerű egyházi beszédek. Irta Bartók János
1 frt 40 kr.	Dr. Heiszler József. Halotti egyházi beszédek. 1 frt
60 kr.
Templomi imák. Vasárnapokra, innepekre s más alkalmakra. Köz isten-tisztelet használatául készíttette Bozsodi József. Második kiadás. Diszkötésben
2 frt.	Gyöngyösi Sámuel. Magyar protestans egyházi szónoklatok. Ünnepi alkalmi, közönséges és gyász-
esetekre. Első kötet 1 frt 80 kr. Második kötet
1 frt 80 kr.
Halotti emlékbeszédek (orációk) néhány utófohász-
szal. Irta Tompa Mihály. 1 frt. 60 kr.	Dr. Kovács Ödön. A vallás bölcsészet kézikönyve.
Első kötet: A vallás mint tünemény, vagy a val-
lások története. 3 frt.
Egyház szertartási beszédek. Készíttette Révész Bá-
lint, kötve 2 frt 40 kr.	Kozma Mihály. Temetési alapigék az ó és új testa-
mentomból összeszedve. 1 frt.
Egyházi beszédek különféle alkalmakra. Irta Köny-
ves Toth Kálmán. 1 frt 40 kr.	Mitrovics Gyula. Egyháziatlanság és üres templomok.
Egyháztársadalmi elmélkedés. 50 kr.
Kálvin élete és a kalvinizmus. Emléklül a nagy refor-
mátor halála évének háromszázados fordulátára
irta Révész Imre. Kálvin aczélmetszetü arcképé-
vel. 2 frt.	Szilágyi János. Egyházi beszédek. Első kötet 1 frt
60 kr. Második kötet 2 frt.
Halotti imák. Közönséges esetekre és alkalmakra. Ir-
ta Szász Károly. Kötve 2 frt.	Ó testamentomi apokrifus könyvek. Az eredetiből,
görögből fordította Kámory Sámuel. 1 frt.
Székács József összegyűjtött egyházi beszédei. Első
kötet 3 frt.	Könyves Toth Kálmán. A koporsónál. Közönséges és
alkalmi halotti imák. Kötve 2 frt 40 kr.
Lukács Ödön. Közönséges egyházi beszédek. 1 frt.	Herczeg Sándor. A földrrjz elemei és a magyar ki-
rályság s az osztrák császári tartományok föld-
rajza. Bővebb tekintettel az erdélyi részre. Az I.
II. és III. osztályu népiskolák számára. Hatodik
és az új beosztási közigazgatáshoz alkalmazott
Kiadás. Kötve 20 kr.
— — — Egyházi beszédek templomi és temeté-
si használatra. 1 frt 80 kr	Egyházi beszédek. Irta Fejes István. 2 füzet. Ára
4 frt.
Dr. Kolozsvári Sándor. Az erdélyi ev. ref. egyház-
kerület egyház-joga. 3 frt.	Az öskeresztyénség történelme. Irta dr. Baur Fer-
dinánd Ch. Fordította Dózsa Dénes és Fesko La-
jos 3 frt.
Kovács József. Husz ünnepi és alkalmi prédikáció.
1 frt.	Köznapi imák négy hétre templomi használatul. Irta
Filep Mihály. Csinos bőrkötésben 2 frt.
Ferencz József. Unitárius isteni tisztelet, melyet ok-
tóber 21-én 1876. Budapesten az ágostai hitvallású
főgymnasium nagytermében tartott. 30 kr.	
Fábián Mihály. Az Isten országa az evangéliomi pél-
dázatok szerint egyházi beszédekben. 1 frt 80 kr.	